

Gr. 9.

THOMASius
SCRIPTORES
HISTORIAE
POLONAE

LIBRARIUS
BIBLIOTHECAE
HISTORIAE
POLONAE

VINCENTIUS KADLUBKO
ET
MARTINUS GALLUS
SCRIPTORES
HISTORIAE
POLONÆ

VETUSTISSIMI

CUM DUOBUS ANONYMIS

EX MS.

BIBLIOTHECÆ
EPISCOPALIS HEILSBURGENSIS

EDITI

GEDANI M D C C XLIX.

VINCENTIUS KADLUBKO
ET
MARTINUS GALLUS
SCRIPTORES
HISTORIAE
POTONAE
VETUSTISSIMI
CUM DUOBUS ANONYMIS
EX MS.
BIBLIOTHECAE
EPISCOPALIS HEILBERGENSIS
EDITI
GEBANI MDCCXLIX

ROEN. FRIED.
UNIVERS.
ZU HALLE

Editoris præfatio.

Junctos uno eoque modico volumine præsentēs historiæ Polonæ scriptores, ideo Celsissimus & Reverendissimus Princeps Episcopus Varmiensis, nobiscum ex Heilsbergensi Bibliotheca benignissime communicavit, ut typis exprimi curaremus. Codex ille, quo continentur, manu exaratus, fuit olim Petri Schamotulii, Castellani & Præfecti Posnaniensis, seu, ut hodie appellamus, Capitanei majoris Poloniæ generalis, qui sæculi decimi quinti medio floruit, legiturque in primæ paginæ inferiore margine auratis litteris: liber magnifici Domini Petri de Schamotuli Castellani & Capitanei Poznanien. Quando autem & quo casu in bibliothecam Episcopalem Heilsbergensem illatus sit, plane ignoratur, neque scire multum interest. Id autem constat, anno 1426 descriptum esse, qui annus p. 33. Kadlubkoni Chronico adiicitur, idque non tantum de solo hoc Chronico, sed & de sequentibus intelligendum, cum iidem litterarum ductus, idem atramentum, eadem charta satis demonstrent, eandem manum, eodem tempore integrum codicem exarasse.

⌘

Primo

Primo loco citatum Kadlubkonis chronicon exhibetur, de cuius auctoris vita & ipso chronico sufficere possunt, quæ in præfatione Tomi II. Dlugossi, Lipsiæ editi, cui cum aliis Kadlubko junctus est, commemorantur. Ipsum tamen chronicon quale nunc in lucem prodit, ab eo, quod primum Herburto debemus, quodque Lipsiæ recusum, in multis differt. Aliud in nostro initium, narratio continua non per epistolas interrupta, expositio rerum, nonnullis passim omissis, brevior. Pagina autem 23. historia Boleslai III. in bello cum Pomeranis abruptitur, & statim Casimiri II. regimen, & ne quidem regiminis initium, sed medium subiicitur. Verum quæ ibi omissa, in nostra editione a p. 45. usque ad p. 55. adduntur. Leguntur etiam p. 44. ad Boleslaum I. & Boleslaum II. pertinentia, quæ tamen in Kadlubkone antea edito non occurrunt: ut contra in nostro codice pars capituli vicesimi quarti, cum integris quæ sequuntur duobus capitulis, iisque libri quarti ultimis, desideratur.

Kadlubkoni additur continuatio ab anno 1205 usque ad annum 1288, quæ non est ipsius Kadlubkonis jam a. 1223 mortui, sed alius, cujus nomen latet. Neque omnia quæ illo spatio in Polonia contigerunt enarrantur, verum nonnulla carptim breviterque perstringuntur.

Hunc Kadlubkonis continuatorem excipiunt p. 33. annales ab anno 899 in annum 1327, nisi quod aliquid non magni momenti additum, annum 1378 præferens. Quod ad auctorem, posset ex initio annalium videri idem composuisse eosdem, qui Kadlubkonem & ejus continuatorem descripsit, quod tamen in medio relinquimus.

Chro-

Chronicon quod p. 56. sequitur, vindicavimus Martino Gallo, & ante nos vetusta manus, ea tamen, quae ipsum Chronicon descripsit, recentior, in ejus fronte notavit: Gallus hanc historiam scripsit, monachus ut opinor aliquis, ut ex prooemiis conicere licet, qui Boleslai tertii tempore vixit: & in fine Chronici appositum, huc usque Gallus. Notus est inter historicos Poloniae ineditos Martinus Gallus, a Dlugosso lib. I. p. 36. & 65. edit. Lipsiensis citatus, quemque cum Baskone, primus Kadlubkonis editor, Herburtus, in sua praefatione promissit, sed promissum non implevit. Vocatur ille a Dlugosso quidem Martinus Gallicus, ab Herbuto Gallus anonymus, neuter tamen a Martino Gallo diversus est. Gallus procul dubio appellatus, quod ex Gallia in Poloniam venerit, & quamvis ipse patriam suam fileat, vocat tamen p. 93. se exulem apud peregrinos, quodque sacri ordinis fuerit, patet ex eadem pagina, ubi Capellanos Ducales venerandos & alios bonos Clericos per Poloniam, quibus Chronici tertium librum inscripsit, fratres suos carissimos nominat. Id certum, quod regnante Boleslao III. vixerit, nam p. 56. affirmat, Episcoporum, quibus chronicon suum dedicavit, tempore, Boleslaum tertium gestis memorabilibus Poloniam illustrasse, & ipsis degentibus, multa & magnifica ab illo Principe gesta esse. Incipit autem dedicatio, Domino M. Dei gratia summo Pontifici, simul Simoni, Paulo, Mauro, Syroslo, Deo dignis ac venerandis Pontificibus Polonie regionis; qui sunt: Martinus Archiepiscopus Gnesnensis, Simon Episcopus Plocensis, Paulus Episcopus Cruscicensis, qui hodie Vladislaciensis seu Cujaviensis, Maurus Episcopus Cracoviensis & Syroslaus Episcopus Vratislaviensis, qui omnes Boleslai III. aetate, quisque suo episcopatu, praefuerunt: & ex quibus Paulus Poloniensis Episco-

Episcopus, qui non alius, quam memoratus Cruscicensis, p. 79. iterum compellatur. Oritur Martinus noster chronicon suum a Piaſto, quem Paxtum vocat, ut tamen etiam Popelonis, qui alias Popiel, mentionem faciat, & a. 1109 finit. Est ergo ille historicorum Polonorum antiquissimus, & ante Kadlubkonem, cui non officit, quod in presenti scriptorum fasciculo tertium locum occupet, quia is servatus ordo, quem codex manu scriptus assignavit.

Ultimus est scriptor anonymus, historiam ab anno 1330 in annum 1426 complexus, quemque ad seculum Vladislai Jagellonis referendum esse, hoc argumento probatur, quod anno 1426 cum morte secundi filii Regis illius finiens, tertium filium 1427 natum plane fileat, quasi præter duos priores, non alium Vladislaus sustulerit. Accedit, quod ut supra mentionem fecimus, eadem manus quæ a. 1426 Kadlubkonis chronicon, & hunc anonymum descripserit, & totus codex medio decimi quinti sæculi, bibliothecæ Castellani Posnaniensis Schamotulii pars fuerit.

Judicium de ipsis his Scriptoribus, servamus lectoribus integrum. Invenient in iis utilia, non ingrata, & quibus nonnulla in historia patriæ nostræ corrigi & explanari queant. Fabulosi & falsi, quorum multa, præsertim in commemoratione antiquissimorum temporum, reperiri ultro largimur, facilis dabitur venia, quod id vitium est commune illis, qui res gestas populorum a primis initiis repetere conantur, quosque sæculi sui credulitas, non culpa a veritate abripit. Quicquid autem in suum commodum lectores versuri, id quidem omne Celsissimo Principi Episcopo Varmiensi acceptum referant, Cui vitam & incolumitatem pia mente precamur.

VINCENTII KADLUBKONIS
**CHRONICON
POLONORUM**

AB

ADHUC EDITO DIVERSUM

ET

AD ANNUM 1388 CONTINUATUM.

Ortum sive originem Polonice gentis ab initio mundi ut ex multis historicis scripturis comperi, compendiose statui describere. Sciendum est autem ante omnia, quod Poloni ab Japhet qui fuit filius Noe, sunt exorti, cui dum pater benedixit, sancto spiritu instigante intonuit, dilate deus Japhet. Hic Japhet habuit multos filios, quos genuit. Unum habuit cujus nomen erat Jawan, quem Poloni vocant Ywan. Ywan autem genuit Philaram, Philara autem genuit Alan, Alan autem genuit Anchisen, Anchises autem genuit Eneam, Eneas autem genuit Ascanium, Ascanius autem genuit Pamphilum, Pamphilus autem genuit Reasilivam, Reasiliva autem genuit Alanum, Alanus autem qui primus Europam intravit, genuit Negno, Negno autem quatuor filios habuit, cujus filius primogenitus Wandalus a quo Wandalite, qui Poloni nunc dicuntur, orti sunt. Hic ex nomine suo fluvium, qui nunc Wysla vulgariter nuncupatur, Wandalum censuit appellari. Nam & mons de quo oritur dictus fluvius, Wanda ab ejusdem nomine vocitatur. Fuit autem circa computationem verisimilem tempore Sancti Joseph filii Jacob patriarche, Joseph autem a computatione Noe fuit in tertia decima generatione. Sic & Wandalus per aliam viam descendendo, habuit quam multos filios, qui generationibus suis ultra quartam partem Europe, per regiones & regna semen suum multiplicando, possederunt, videlicet (sunt) tota Russia usque ad orientem, Polonia maxima terrarum & nunc Pomerania, Caszubia, Svecia & Barbia, quæ nunc Saxonia appellatur, Bohemia, Moravia, Stiria & Carinthia & Sclavonia que nunc Dalmacia dicitur, Carvacia, Pannonia, Bulgaria & alie quam plures quarum multitudo propter prolixitatem subtrahitur, quæ gentes in regna forcia postmodum excreverunt, & multas tandem nationes exterminantes, regiones earum fibimet subjugarunt, sic etiam reperitur in cronicis Romanorum.

Nunc autem obmittentes loqui de regionibus & nationibus diversis de femine Negnonis Wandali procedentibus, ad solum regnum Polonie stilum verto. Est autem Polonia communiter dicta, regio orientis in partibus posita, rebus opulenta, ambitu spaciosissima, quam

A

pluri-

plurimis magnis provinciis distincta famosissima, exinde princeps provinciarum & domina, hæc etiam fuit multorum fecunda & parens nationum, quos proceritate stature, virum robore, aspectus venustate natura etiam ibi decoravit. In descriptione quoque suorum annalium hoc inveni, quod a dicto Wandalo patre Polonorum usque ad tempora regis Asveri Hester mariti, qui regnavit super centum XXVII provincias, regem sive principem Polonia habere non curat, de ipsorum etiam actibus sive bellis usque ad dicta tempora, nulla sit mentio.

Eodem tempore siquidem predicti regis Asveri, qui regnavit a Juda usque Ethiopiam supra centum XXVII provincias CCC millia Gallorum, ut ait Trogus, cum eos sua patria capere non posset, ad sedes novas querendas, terram propriam relinquentes exierunt. Ex quibus porcio in Italia confedit, Romanque captam incendit, omnia vero pene totius orbis regna occupare moliebatur, quod Poloni audientes copiosum exercitum congregant, Cracumque virum nobilem & bellare scientem, Capitaneum constituunt, multa millia eorum, multis stravere conflictibus, reliquos afflictos ad sodalicium fedus compulere, & si quid eis aut forte aut virtute apud externos accessisset, equa utriusque obtingeret participio. Gallis igitur cessit universa Grecia, Polonorum vero huc usque Parthiam istuc usque Ungariam similiter usque Carvaciam exercitibus cessit accessio, ubi post multos cum Romanis conflictus, post multorum bellorum discrimina urbes occupant, prefectos constituunt, prefatum Cracum in principem creant. Post aliquod tempus rediens a Carinthia Cracus, ut erat maxime discretus, omnium nationes nobilium convocat, omnium in se ora convertit, dicens: Sicut corpus sine anima est, lampas sine luce, mundus sine sole, sic esse imperium sine rege, quare non regem sed imperii focium pollicetur, si ipsum in regem eligant, non sibi sed toti natum se credere mundo. Cracus rex ab omnibus exaltatur, jura instituit, leges promulgat. Sic igitur nostri civilis juris nata est conceptio, seu concepta nativitas. Igitur Polonia florentissimis per Cracum aucta est successibus. Floruit autem Cracus primus Rex Polonie ante incarnationem Christi annis plus CCCC tis & ante Alexandrum macedonem pene centum. Hujus quoque tempore in cujusdam scopuli anfractibus monstrum atrocitatis immanissime, quod quidam Olophagum dici putant, hujus voracitati singulis ebdomadibus secundum supputationem certus armentorum numerus debebatur, que nisi accole quasi quasdam victimas obulissent, humanis totidem a monstro capitibus plecebantur.

Ista de tempore & actis Craci primi regis Polonie, nunc ad secundum Cracum filium ejus successorem regis Polonie procedamus. Igitur Cracus primus, filius erat clemencior super patriam, quam pater erga filios, prefatum olophagam perniciem non ferens, duobus filiis suis accitis quos invicem diligebat, clam cum eisdem de successione regni dignissima agens propositum pandit consilium. Inimica, inquit, sunt ignavia virtuti, caniciei deliramentum, juventuti segnicies. Non est enim virtus quæ ignava est, non canicies quæ delira, non juventus

quæ

quæ segnis, immo etiam fugienda est, ubi nulla est exercende animositatis occasio. Porro sponte ingerentem se gloriam quis unquam declinavit nisi prorsus inglorius, at vero defensa vel conservata civium salus eternas transcendit triumphos, nec enim proprie indulgendum saluti quociens de communi agitur discrimine. Vos itaque vos o vera precordia quorum utrumque nostris educavimus virtutibus, vos in monstri necem armari convenit, vos in ejus congressum proponi decet non exponi, utpote vite vestre dimidium, quibus hujus regni debetur successio. At illi: imo privignali pater odio videremur intoxicati, si tantæ gloriæ munus nobis invidissēs, penes te sit jubendi auctoritas, in nobis est obsequendi necessitas. Tandem enim industria uti coguntur. Coria etenim armentorum accensis plena sulphure ac pice ad instar Danielis, qui draconem Babiloniorum occidit, loco folico pro armentis collocantur, quæ dum avidissime glutit olophagus exalantibus intro flammis suffocatur, moxque junior frater, cui nomen paternum erat Cracus, tam victorie quam regni, non quasi consortem sed emulum fratrem occupat ac trucidat, cujus funus crocodillis prosequitur lacrimis, quem a monstro mentitur occisum, a patre autem gratulanter quasi victor excipitur, sepe autem memor funeris gaudio vincitur victorie. Sic junior Cracus paterno successit imperio, heres nepharis, sed diucius fuit fratricidio fordibus quam imperio insignis, nam paulo post dolo deprehensus piaculo deputatur supplicio exilii perpetuitate damnatus, nec enim lex justior ulla, quam necis artificem arte perire sua. Sed tam degenerem non sperabam furculum de tam generosæ vitis propagine, sepe tamen uva detumescit in acinum, sepe olea vertitur in amaram, sepe aurum degenerat in scoriā. Quid igitur miri si tristes habet exitus tristis ambicio, que quanto est felicior, tanto inferior, quanto florentissimis uberior est successibus, tanto atrocioribus est proximior insidiis, quanto imperiosius aliis imperare desiderat, tanto subjecius aliorum servituti adicitur. Ambicionis enim est, omnes ambire homines, ad omnium scabellum prosterni, donec quod appetit utcumque assequatur. Habet autem quatuor cupiditatis filios, opum ingluviem, honorum ambicionem, inanis glorie captacionem, libidinis pruriginem. Inter has naciones scelestas superbit ambicio, ideo quia humilium designata tuguria superbiorum sublimium palacia propria virtute calcavit, que quantas in se habeat delicias, prunis subaccensis, mucrone superappenso, Dyonisius familiari quam familiarissime demonstravit.

Sed nunquam tamen immortalia Craci primi beneficia sic emori debuissent, ne nomen tanti patris superstit inigne. Ad quod ergo scopulo olophagi mox fundata est insignis urbs a nomine Craci dicta Cracovia, ut eterna Cracus viveret memoria, nec prius cessatum est ab equalibus obsequiis, quam urbs consumatione clauderetur, quam quidam a crocitate corvorum, qui eo tempore ad cadaver monstri confluxerant, Cracoviam dixerunt. Tantus etiam amor demortui Principis, senatum, proceres, vulgus devinxerat, ut unicam ejus virgunculam filiam, cujus nomen Wanda, patris imperio subrogarent. Wanda igitur

igitur filia primi Craci & germana secundi, prope Cracoviam polonic regina constituitur, quæ tam elegantis forme erat, & quæ omnimoda graciæ venustate omnibus adeo præstabat, ut non tam largam quam prodigam in ejus dotibus estimares naturam. Nam & prudentum consultissimi ejus auscultabant consiliis, & hostium atrocissimi ad ejus mansuecebant aspectum. Unde quidam Allemannorum Rex tyrannus, dum proposito hujus gentis populande grassaretur, dum quasi vacans rapere molitur imperium, inaudita quadam virtute prius vincitur, quam armis: omnis enim exercitus mox ut reginam ex adverso vidit, veluti quodam solis radio ultra repente percellitur, omnes velut ultra quodam visu numinis hostiles animos exuti a prelio divertunt, asserunt sacrilegium a se destinari non prelium, non hominem se vereri sed transhumanam in homine vereri majestatem. Quorum Rex, incertum est an amoris an dignacionis an utriusque saucius langvore, ait: Wanda mari, Wanda terre, aeri Wanda imperet, diis immortalibus Wanda pro suis victis, & ego pro vobis omnibus proceres solemnem inferis hostiam devoceo, ut tam vestra quam vestrarum successuionum perpetuitas sub femineo confesceat imperio. Dixit & exerto incumbens mucroni expirat. Ipsa denique Wanda a Wandalo, Wandalorum i. e. Polonorum sive Lechitarum progenitore, de quo supra diximus, nomen accepit, ut potest dici Wanda a Wando scilicet flumen Wisla eoque ejus regni centrum exiit, sic omnes sunt Wandalite dicti qui præfuerunt imperiis, queque omnia spreverunt connubia, imo quia connubio prætulærat celibatum, sine successore decessit, diuque post ipsam claudicavit imperium sine rege. Nullus ergo miretur, quod mulier Polonis imperavit, nam Assyriorum regina Semiramis immaturo filio regnum credere non audens, se filium simulans, quia monarchica regno viri Ethiopiam adjicit, Indis bellum infert, quo præter illam & Alexandrum magnum nemo unquam intravit. Multe quoque & alie non tantum feminas sed etiam viros virtutibus antecesserunt. Non tamen ego in femina Wanda virilem admiror industriam, sed multo amplius in viris nobilibus Polonorum fidei constanciam, licet enim bonis videntur moribus distonum, feminam principibus imperare, pietati tamen decencius visum est, & paternis prolem juvari meritis, & mortuorum apud posteros non mori beneficia. Modernis autem nostra tempestate tempusculis apud modernos Polonos in quos fines seculorum devenerunt, fides non parit fidem, sed si concipit, prius abortit quam pariat, prius exspirat partus, quam spirare incipiat: quia ad pia fidei ubera gemina pendunt viperarum catuli, fugunt perfidi, a quibus non solum amici sed domini plus dolo coluntur quam fide: negociatio enim est non amicitia que ad commoditates accedit.

Hujus autem reipublice administratio humilibus nonnunquam & incertis cessit personis, nulla prorsus vel vulgi vel procerum fugillante invidia, utpote que gloriosis & jam hodie gloriarî delectat insignibus. Nam famosus is Alexander, cum vectigales a Polonis exigere pensiones tentaret, mittit legatos. Legati tantum estis an etiam Regis census questores & collectores: Qui responderunt & legati sumus & questores.

Ad

Ad hoc illi, prius erga legatos intemerata est adhibenda religio, ut magnifice susceptos, magnificis veneremur donariis, questoribus deinde questus exsolvantur censuales, debetur enim Cæsari quod Cæsaris, ne lese crimen incurrant maiestatis. Legatorum itaque precipuos prius vivos excoriant, deinde cures corporibus exollate partim auro partim argento sarcinantur, vilissimo fimo ferente humanaque pelle inhumane vestitum metallum cum hac remittitur epistola. Regi Regum Alexandro Imperatrix Polonia. Male aliis imperat qui sibi imperare non didicit, neque enim gloria dignus est, de quo pompa cupiditatum triumphat, tue siquidem sitis nullum refrigerium nullum temperamentum, imo nusquam est tue cupiditatis modus, ubi mendicat tue paupertatis tenuitas. Licet tamen insatiabilem tue voracitatis abyssum totus mundus faciare non possit, tuorum saltem utcumque refocillamus legatorum esuriam, nec te lateat apud nos non esse loculos, ideo pauciora xeniola fidelissimis tuorum capidilibus noveris a nobis commissa. Scias quoque Polonos cum virtute corporis duricie non opibus censeris, non est ipsis cure, unde tanti Regis imo tante bellue rapidissima reple-ri possit ingluvies, abundare tamen eos veris thesauris juventutis non dubites, quibus tua non superari sed potius extingvi possit aviditas. Audita Polonorum epistola visoque confusionis censu, Alexander nimio furore repentinus dixit. Ocius, inquam, ocius ad nos usque pertrahantur tanti commentores flagicii, exquisitissimis ocius plectantur suppliciis, imo stirpis eos eradicari convenit, ne aliis ausum pariat temeritatis impunitas. Missis denique in Poloniam exercitiis copiosis, quique ad propulsandas proficiscuntur regis injurias, prelio commisso aut occiduntur aut vinculis mancipantur. His auditis, Alexander multum, inquit, sibi adicit virtus laceffita, nunc tandem digni, ut nostræ indignationis virga visitentur. Perinfinite itaque hostium copiis undique usque Poloniam pergentibus, ipse preambula Pannoniorum obsequela per posticum ingreditur Moravie, alas suorum exercituum expandebat victoriosusque Cracovie & Syradie provinciis subactis, perpetui operis menia solo prosternit, redigit in favillam, discissasque urbes jubet sale conspergi, tunc primum Cracovia est destructa civitas.

Nunc de primo Lestkone Rege Polonie disferendum est. Alexandro itaque in Cracoviensi provincia aliquantulum demorante, ille qui armis omnium erat invictus, simplicis astu homunculi conficitur. Omnibus enim Polonis de salute desperantibus & in nemorum silvis latentibus, quidam aurifex aurificii arte preditus, galearum & clipeorum formas ex quovis ligno seu subere precepit effingi, quarum quasdam litargiro, felle alias superlinivit, litargira autem e scoria argenti felle vero cincta videntur aurea, & factis igitur multis clipeis & galeis deauratis eas ex opposito solis, quo magis resplendant, in celsio montis erigit cacumine. Orto denique lucis fidere, resulsit sol in clipeos aureos & resplenduerunt montes ab iis, quibus visis argitaspide invictus Alexandri exercitus suspicatur Polonorum acies ordinatissimas eminere. Itaque Alexandrite precipites a castris evolant, pas-

B

sim

sim discurrunt, hostes hinc inde queritant, quos putant diffugio dilapsos. Illas namque armorum umbras ille ingenii artifex dudum flammis iniecerat, ne ullum doli deprehendi possit vestigium, iusseratque non parvam robustorum manum in insidiis delitescere. Proinde prima discurrunt porcio incaute in insidias incidit, occupatur, prosternitur, occisorumque armis victores poloni induuntur, se argiraspidarum socios simulant, & quotquot ex argiraspidis junguntur, in ore gladii absorbentur, ne unus quidem ex eis remansit, cuius successus fiducia sub eadem argiraspidarum simulacione Alexandri castra ingrediuntur, insignia victorie preferentes. Credunt Alexandrite suos de hostibus triumphasse eminus presalutant, rem aggratulantur affatu quasi sociorum. Inermes igitur obruuntur & improvidi inter prelium argiraspidita signa Lechite proclamant. Nunciatur Regi non hostium impetus sed sedicionis tumultus, quem cum increbescere videt, non sedari, hostiles turmas coadunat, suis quas credens Argiraspidis ferre subsidium, sicque in sedicionem versi, plures mutuis quam hostilibus concidere vulneribus. Vix tandem dolo percepto cum paucis Alexander evasit inglorius & sic postremo cessavit exaccio, quievit tributum. Ille igitur aurifex per tam salubrem quo patriam salvaverat astum, princeps constituitur, nec multo post virtutum coadjutus meritis regiae dignitatis celsitudine insignitur, dictusque & Lesthko, id est astutus, eo quod astu plures hostium confecerat, quam viribus. Nulli ergo dubium esse debet, quod Poloni per astuciam primi Lesthkonis tandem Regis Polonie Alexandrum devicerunt, est enim liber epistolarum Alexandri ducentas pene epistolas continens, in quarum una scribit Aristoteli in hunc modum: ne de nostro statu te semper suspendat sollicitum dubia hesitacio, noveris nos apud Lechitas peramplissime prosperari, est autem urbs famosa Lechitarum septentrionali Pannonie conjunctissima lateri, quam Carantiam dicunt id est Cracoviam, plus virorum viribus quam copiarum opibus, plus arte quam situ municissima, de hac & contiguis triumphavimus. In ea vero epistola quam rescribit Aristoteles, sic habetur. Fama est, de Carantia Lechitarum te cum tuis triumphasse, sed huiusmodi gloria triumphi tuis utinam titulis nunquam accessisset, ex quo acerbum cum ignominia tuis infusum est testimonii legatorum, ex quo lechiticis expertus es argiraspidis tui rutilancia solis apud multos deferbuit, imo cui visum est micasse dyadema, vale. Regnavit hic Lesthko annis multis & obiit sine prole, post cuius decessum iterato Polonorum imperium diu sine Rege permanfit.

Fuit & alius post hunc ejusdem nominis princeps, sed alio pacto Lesthko nuncupatus. Orbata namque Rege Polonia, dum de Regis successione contenderet, sedicionis pene obruitur tempestate, singulis primorum tyrannidem occupatione ambientibus, diu itaque non sine periculo ea confliccione agitati, eligendi tandem censuram principis deferunt arbitrio privatorum, utpote quorum insuspecta videbatur simplicitas, a quibus relegata omnis ambicio, seque jurejurando utrique confringunt; eligentes quidem ne favore personali a veritate declinent,

ne

ne devio emolumentū exorbitent, ne atrocioris metu potencie distort-
queantur ab eo, quod publice perspexerint commodius expedire: re-
liqui vero ne cui ab eligentium liceat arbitrio discedere. Et quoniam
non facile se offert discordantium votorum concordia, interim multis
quidem deliberatum per electores & arbitros verbis, pauculis sed res-
ponsum. Vitis, inquit, propagatissima petulantibus & maculosis
equorum calcibus excitetur. Vitis hoc regnum est, equi effrenes id
est sine freno, vestra est elacio, in qua tot affectionum sunt contarieta-
tes quot macule; eligatur ergo stadium, figatur meta, & cuius eqvus
maculis distinctior primus eam metam contigerit, eum regem debere
cenferi. Congaudent omnes, assaudent universi, stat fixa omnium sen-
tencia, sed procrastinatur executio sentencie. Interea ab omnibus
equi experientissime agilitatis conquiruntur, seque in eis exercitantes
statum currendi tempus prestolantur. Quidam interim artis vulcanie,
fretus ope occulta quadam ingenii nititur uti versucia, omnem nam-
que stadii planiciem ferreis conserit exigonis modica semita cautis an-
notacionibus distincta, ut dum alios clavi exigonorum prepedierint,
ipse per semitam expeditiorem cursus bravio potiretur. Sed dolus ar-
que doli vincitur arte dolo. Duo enim juvenes fortuna tenues, con-
dicione humillimi de pedum celeritate altercantes, certa pignoris quan-
titate se obligant, ut victus celeritatem nunquam nisi nomine regis au-
deat salutare, cumque invicem colludio jocarentur, decet, inquit,
ut pro nostre corone victoria in campo regis certamine decertemus,
ad fratum igitur egredientes dum ad metam currere vellent, in primo
impetu mox subsistunt aculeis osferentis plantae confixi, post longam exi-
gonorum admirationem astum conjiunt, dolum semite deprehendi-
dunt, quem eisdem conserunt insidiis omni prorsus dissimulata noti-
cia, & quia ut assolet insperate rei appetitum sepe suggerit occasio,
uterque ambitum concipit, uterque secum suam verlat industriam.
Adest dies edicti, confider sacer Senatus, reverencia altat spectata pro-
cerum, venustas juvenum arridet vernancia. Inter ceteras imo pre
ceteris ille doli magister semite fudit subsidio, qui omnem equi calcem
ferreo munierat subtegmine, sed & cursorum alter spe non cicior quam
& reliquus, ab exigonis lesus amplius nondum sospes erat, ideoque re-
fidens tacita meditatur suspiria. Primo ita & iterato ac tercio dato signo,
omnes ex directo profiliunt, ille vero pedester transverso rapitur cur-
su, non sine magno vulgi spectantis ridiculo, cumque omnes exigono-
rum involverentur periculis, cursor ille longi anfractus emenso circui-
tu mete tandem accelerat, quam ille doli artifex ante ipsum occupat,
& rex per modicum intervallum temporis salutatur. Lesa enim univer-
sitas, mox ut equi vidit ferrumenta eum agnoscit doli auctorem, &
quia dolus nulli patrocinaur, ultimis affectus supplicis membratim
disceperitur, ille vero pedester qui fuit vulgo ridiculo, iudicio magi-
stratus regnum adipiscitur.

Verum si latet ars prodest, confert deprensa pudorem, alter ho-
noris onus fert sepius alter honorem. O regem infelicem! qui dum
creatur momento, fit momentaneus. O magne vigilancie Princeps!

cujus oculus somnum in principatu non vidit. Verum ad acta istius Lesthkonis secundi revertamur, huic tantum animositatis exercendæ fuit studium, ut plerisque hostium robustissimis singulares indixerit conflictus, a quibus non solum vitam sed et regna & fortunas extorsit, cui cum hostis deerat extraneus, suos aut contra se, aut invicem dimicatuos primus invitabat, tanta quoque fuit illi prodigalitas in omnes, ut sibi mallet ex virtute nasci egestatem, quam ex tenacitate abundantiam, ut se prius egere pateretur quam egenis denegare stipendia. Nec defuit illi soror honestatis amica prudentie sobrietas, hujus enim mensæ, hujus convivii hæc habita est circumspectio, ut nec ultra quam natura jussit, aut citra quam honestas imperavit, aut exigere liceret aut impendi. Solercior illi cura plus animi placere dotibus quam corporis. In quo id inter ceteras virtutes emicuit humilitatis insigne, quociens namque cum regalibus insigniri, regia ut assolet dignitas, originarie non immemor condicionis, in habitu sordido prius thronum regium conscendit, regalem ornatum scabello pedum superprimens, deinde regii decoratus insignibus scabello insedit, illis extreme paupertatis panniculis in supremo orchestro reverentissime collocatis. Et sane perdecuit Regem plus humilitate decorum, quam purpura conspicuum, ac si sibi diceret, principem te elegerunt, noli extolli, sed esto humilis, quasi unus cum ipsis, verum sic testare putes, si stans cecidisse vereris, sic re virtutes si res virtute mereris.

Hujus item filius Lestko tercius non tam patris imperio quam multa paternis adiecit virtutibus, qui Julium Cæsarem & primum Monarcham tribus confudit preliis; qui Crassum Ducem Romanorum apud Parthos cum omnibus delevit, cuius ori aurum liquefactum infundens, aurum inquit stisti, aurum bibe. Huic tandem Lesthkoni Julius jure affinitatis gaudet, sororem suam nomine Juliam ejus matrimonio sociat eique nomine dotis Bavaria datur. Hæc Julia geminas fundavit urbes, quarum una a nomine fratris Julius que Libuz, alia a suo proprio nomine Julin quæ nunc Lublin dicitur, jussit appellari. Etenim quia Julius ex hoc facto Romani Senatus adversum se conslavit invidiam, qui quasi hostis non sicut civis romani propaginem artavit imperii, hostium illectus amplexibus & quos magis decussisset servire quam decussisset imperare, ea que nomine dotis dederat a sorore nititur extorquere. Qua ex causa soror ejus passa est repudium parvulo filio cui nomen Pompilius apud virum relicto. Pellex autem ejus que presentem etiam emulata fuit reginam loco regine succedit. Hæc odio emule ob amoris residuum quo Regem devinxerat, predictarum urbium nomina transmutavit. Ex hoc & aliis thoris minus legitimis perhibetur hic Lesthko filios suscepisse, quibus rotidem principatus assignat, quibusdam Ducatus, aliis Comitatus, aliis Marchionatus, nonnullis regna distribuit, Pompilium vero jure primogeniture omnium Regem statuit, cuius Lesthkonis tempore Christus de Virgine creditur natus. Regnavit etiam usque ad Neronis tempora, qui Petrum & Paulum Apostolos interemit.

Succe.

Succedens autem huic Lesthkoni Pompilius ejus filius non Slavonie duntaxat Monarches, sed etiam finitimorum Gubernatorum sumit imperia, in cujus devotissimis obsequiis fratrum turba visa est contendisse certamine, qui tanta reverentia, tantaque coluere dulcedine, ut etiam parvulum filium ejus, nominis paterni Pompilium regem suffecerint nulla prorsus detractioe nullo livoris zelo distorti. Optima & plus quam beata fraterna societas, apud quam plus pietatis valet religio quam ambitus principandi pervadeat. Nec mirum si fratres XXXi unius imperio fideliter obsecuti sunt, cum de Crocinio Rege Arabum maius accipiamus exemplum. Hic siquidem Crocinus septingentos habuit filios, quos ex vilissimis receperat pellicibus quorum fiducia ex sanguinibus finitimorum magnum nomen comparavit, immo invictissimos Regum insigni felicitate perdomuit, quorum utinam successibus nostri censendi Pompiliade.

Loquar aut sileam, pudor est aperire pudorem. Ille siquidem Regum eximius minor Pompilius, cujusdam venesice mulieris ebriatus illecebris, odio gratiam, amicitiam insidiis, cruore pietatem, fidem perfidia, tyrannide suorum primorum obsequia recompensat. Cui illa mulier procacissima sepe ejuscemodi verborum flosculos fuggerebat. Non est igitur tranquillitati plurimum confidendum, quia intensior solis serenitas in imbres repentinos sepius deservescit, nec tibi multum aggratulari convenit quasi jam portum teneas pedibus, qui nec fluctuum accessiones attingis. Non vides prominentes scopulos tuis comminari periculis? Nulla enim est beatitudo quae suis langvet viribus, nulla securitas quae suorum partium laborat sectione, porro quot patruos habes, tot hujus regni inimicos, tot quietis insidias. Dicunt enim decoratissima tibi verba, sed volunt contraria, nam sub rosa spine pungunt, sub graminis vernancia coluber delitescit, patronos se dicunt non patruos, non patronos tantum sed & patres. Sentis ne hec atque animo illabuntur? putas illos nuda nuncupatione delectari? nec ut illis imperares te regem creaverunt, sed ut interim quasi pendente imperio quivis illorum opportunitatem imperandi nanciscatur, postremo & puer es nec te quicquam nisi ludere oportet. Illi in quibusdam nugis velut seniorum te occupant consiliis, non ut prudentiorem reddant consulendo, sed ut occasiones contra te aucupent cavillando. Elioge utrum servus esse magis velis, an liber, tuus esse velis an alienus, semel beatus an semper miser. Scindi certe convenit venam sanguinis commendatore sanitatis consilio, non enim libera est vitis propagatio nisi etiam veri interdum rescindantur palmites, ubi falce non rescindantur nec amputentur propagines. His & similibes illi perſaſis, eadem jubente magistra se in lectum languore ficto dejecit, amicos patruosque qui consolandi gratia vel consulendi necessitate jubet accersiri, quibus & causam & diem sui obitus quam divinitus revelatam secretius insinuat, singulis quasi singulare secretum instillans, de regni successore constituendo convenit, ita inquit me mea fata vocant, sed mori quasi non videor, si vestra erga me studia viderim, si meas vobiscum celebraverim exequias. Audiens tunc hinc veras hinc fictas lamentatio-

C

num

num voces, hinc suspiria inde singultus, hinc planctus lugubres inde horribiles ululatus. Lacerant crinem virgines, matrone vultum, habitum annose, augent lamentationum singultus regine ejulatus, que nunc virum nunc singulos procerum, luctuoso anplexu quasi dulci amaritudine demulcet, ut jam non simulatis sed lacrimosissimis concutiantur singultibus, adeo ut ad lamentabiles illius modulationes fama sit imagines ereas fuisse lamentatas & ad ejus lacrimas sericinis lacrimis maduisse. Post funebres itaque superstitiones, quas etiam hodie in funebribus exercet gentilitas, lautissimis epularum excipiuntur deliciis, cumque per sumptuosissimos potus essent aliquantulum a merore soluti, rex ut se visitent postulat & vicaria poculorum adhortatione coram ipso blande consolentur. Ait enim, ex jucunda ipsorum confessione sui languoris nasci remedium, suaque vite extrema gaudio potius finire quam luctu occupari. Quid inquit o Regina mestis mades fletibus, merore confumeris, viduitatem times, imo in tot mei sanguinis superstitiis me semper puta superstitem. Nunc vero patruorum precipuos, amicissimorum intimos exhortatos esse velim, quorum velut siderum radiis novissimis recreor obtutibus, ut apud ipsos vite nostre vivat recordatio, utpote quoniam nostre vite noverint esse dimidium. Jurant illi prius se velle vivos sepeliri quam ejus in se mori beneficia. Elevetur ergo, inquit Rex, tale poculum & cyphus, elever & ego, ut omnes consalutare valeamus ut omnes invicem confederemur osculo valedictionis, ut ex hoc divino nectare me presorbitante singuli delibent. Erat autem aureum poculum Regine ingenio artificiosissime elaboratum, in quo quantumlibet modicus liquor infusus ad summum inundabat, & cum vix esset crater semi dimidius liquore fursum velut vaporaliter suspensus plenus videbatur. Idem oris seu narium spiritu afflatus leviore descendebat, sicut in bullientibus ollis ignea virtute contingit donec certo fundo certa quantitate confedisset. Huic tam insigni poculo potus letifer ejusdem arte pincerne conditus infunditur, quem qui post regem bibiturus erat ori ejus applicari jubetur, ne quid sinistrum suspectari possit quasi Rege preguistante: namque credebatur quod arte exundaverat, solo anhelitu inferius descendere, quicquid pestifera potio- nis erat infusum, qui regi poculum applicuerat rege deosculato epotare jussus est, sic elusus sic intoxicatos secedere rogat, ex amica eorum collo- cutione inperatam sibi asserens somni surreptionem. Ebrii credun- tur viri, quos veneni virus accubare cogit aut humi prostermit, quo- rum vitam citra noctis ejusdem conticinium dolor invasit & extorsit, quorum funeribus & sepulturam ipse tyrannorum atrocissimus dene- gat, probans eos celesti ultione extinctos, qui amicum qui nepotem qui Regem hesternis exequiis sepelire vivum intenderint, eamque sub pretextu religionis impietatem statuerint planctu seu fletu repentino, maleficorum interitu desperata salutis gratia multisque aliis documen- tis detectam. At vero his patrie sideribus occidentibus omnis gloria & decus polonorum occidit. Ille namque omnium spurcissimus scorti gremio impudentissime infusus luxu & ignavia totus dissolvitur, nihil omnino beatius existimans quam voluptatibus effluere, eratque illi sententia celeberrima, ungamur unguentis optimis, repleamur vino, carpa-

carpamus flores ne marceant. Hic primus in fuga, postremus in prelio fuit, semper in periculis timidissimus, in virtutum acies hostis audacissimus quas nunquam oppugnare destitit in omnibus flagitiorum armis exercitissimus, choros celebrius femineos quam cetus coluit viriles. Igitur propter hec que enarravimus vitia peste elangvit inaudita, ex cadaverum namque corruptela que abiici jusserat inhumata, mures insolite quantitatis ebulliere, qui eum trans stagna, trans paludes, trans flumina, trans igneos eciam rogos tam diu sunt ibi infectati, donec cum uxore & duobus filiis turre ejus vetustissima inclusis moribus amarissimis consumfere.

Radice ergo pompilii stirpitus abscissa, initiatur principum nova successio, quorum cellitudo tanto crevit sublimior, quanto stipes creditur fuisse depressior, humillimi namque agricolae filius Szemovith nomine, strenuitatem induit, adolescentie industriad virtutibus perennatam, qui suis non suorum suffultus meritis, prius magister creatur militum, tandem regia fungitur Majestate, quod de ipso ab ejus pene infante crepundiis asserunt presagium. Fuit enim quidam pauperculus Cofziskonis filius, cui nomen Pias, cujus conjugis nomen Repica, ambo natura infimi, rebus exigui, estimatione nulli, sed purioris vite studio sublimes, estque misericordiae adeo ferventissimi, ut eorum substantiola in se plerumque nulla, hospitalitatis vero nonnunquam augetur impendio. Quis non miretur, quis non stupeat, vel augmento quid minui vel diminutione augeri, id enim est vel candore nigrescere, vel nigredine candidari. Rem tam exilem rem pene nullam large fecit crescere hospitalitas. A janua namque Pompilii regis duo fuere pulsi hospites, quos quidam angelos fuisse, quidam Johannem & Paulum credunt, horum subingredi non dedignantur tugurium quos domestici seu Cofzisko & Pias affectuose amplexos discumbere jubent factamque de sua paupertate cenunculam & braxati modicillum liquoris seu cerevisie cum hilaritate vultus apponunt, orant ne quid ne quantum ne a quibus ne qualiter sed quo exhibeatur affectu considerent, velle inquit nobis adjacet, sed posse non, si de spicis cadentibus compilata vestris nunc placeant desideriis, quibus etsi dulcis sapor desit, saporosa tamen affectionis non deest dulcedo. Ad hec illi, neque quid potest esse insipidum, quod sale caritatis conditur, quod favo cordis instillatur. Quid gratum, quid dulce, pium, quid grata voluntas, nam paleas operis aurea mens operit. Quibus confidentibus augeri ceperant epule, liquor excrefcere, ut undique mutuata vasorum capacitas ad instar mulieris Sarapane cujus oleo vasa non sufficerent receptui, que nec imminui potuerunt, quam plurimarum longissimis haustibus convivarum. Jusserant nihilominus hospites regem Pompilium cum proceribus corrogari. Sub tanta igitur ac tantorum frequentia Szemovith ab hospitibus tonsuratur, futuri regis festivitas miraculi presagio consecratur qui tandem velut inter mortuos cineres scintillam gloriam polonorum non solum suscitavit, sed & immortales Polonie titulos Zodiaceis pene signis inseruit. Hic enim Szemovithus non tantum eas quas pompiliana destituerat ignavia nationes revocavit, sed alias aliis in-

tactas nationes suo adjecit imperio, quibus decanos, quinquagenarios, centuriones, cyliarchas, tribunos, magistros militum, urbium prefectos, primipilarios praefides, omnesque omnino potestates instituit. Non est ergo minimum, in humanis rebus minima negligere. Sepe namque de agrestium fruteculis cedrina surgit proceritas, sepe margarite inter arenarum minutias delitescunt, sub cinere maximo virtus viget scintillarum, generosa namque magnanimitas nec turritas semper urbes inhabitat, nec pauperum prorsus aspernatur tuguria. Nobilitatur enim sepe palme, palmite vitis, nobilitat fontem fonte redempta sitis. Nam ut nota de David, de Saule, de Jerobeam servo Salamonis aliisque quam pluribus habemus exempla. Romani denique tales Reges habuerunt, fructus igitur nostri degeneres ex alti generis umbra gloriantur, de roseo namque nascitur & rosa & spina pungens. Ignoras ejusdem esse vitis vinum & acinum, nescis ejusdem vene aurum & scoriā, paleam constat in grano concipi, & granum in palea, imo tales esse debere principes, qui cum paupertate noverint habere commercia, quia difficile est eum venerari virtutes qui semper prospera usus est fortuna. Unde cuidam a sapiente dictum est, semper te puta miserum. Errare ergo penitus fateor, qui aureum nobilitatis thronum in lumbis figunt non in pectore; verus nobilis est ille &c.

Szemovitho autem mortuo filius ejus Lesthko, Lestkonis vero filius ejus Zemomisl successit, quorum utrumque animi generositas robur corporis felices ad omnia successus reddidere insignes, ut omnium puta Regum virtutes suis antecesserint virtutibus.

Zemomisl autem genuit illum famosum Mesconem cecum septennio educatum. De isto Mescone quomodo illuminatus est, quomodo septem pellicibus omni nocte abutebatur, & quomodo ultimo duxit Dambrowkam filiam Ducis Bohemie, & qualiter per ipsam rex & populus conversus est ad fidem, require in annalibus polonorum.

Porro de tam generoso stipite sarculus vegetatior palma erupit fecundior Mesconides Boleslaus, qui adhuc tenellas fidei primitias adhuc in cunis vagientem Ecclesiam tam tenero amplexu tam adulta fovit teneritudine, ut geminam Metropolin institueret, unam Cracoviae & aliam Gnesie & debitas suffraganeorum dyoceses utriusque deputavit ipsarumque dyocesium distinctiones certis limitibus insculpsit. Hic ad cumulum religionis patrem sanctitatis ac patronum beatum Adalbertum, in finibus Bohemorum affectum injuriis, devotissime suscipit, reverentiam exhibet, omni studio veneratur. Quem sanctus Pontifex ad plurima paucissimis evolutis diebus informat. De isto Boleslao in vita & legenda S^{ti} Stanislai multa inveni, qualiter Otto imperator etiam videre desiderabat & quomodo in Gnesiam ad limina S^{ti} Adalberti veniens, eum imperiali diademate decoravit. Hujus enim universa supellex aut in omnium virtutum dotibus viguit, aut in armorum nitore splenduit, quibus Sileuciam, Pomoraniā, Prussiam, Moraviam, Bohemiam suae ditioni subjiciens posteris suis reliquit vestigiales. Urbe
pragenfi

pragensi secundariam sui regni sedem constituens. Hunos seu Ungaros, Croacios & Mardos gentem validam suo mancipavit imperio, immo Saxones indomitos adeo perdomuit, ut in sala quam nos dotana dicimus flumine columnam fecerit ferream quasi quibusdam certis gadiibus sui finem statuens imperii. Hic Boleslaus pruthenos in tanta stravit copia, donec flumen cruoris concretum est coagulo.

Post mortem denique magni Regis Boleslai anno Domini MXXV Mefzko filius ejus regnavit, hic fuit sensu immoratus & a probitate patris diversus, habuit uxorem sororem Ottonis Imperatoris. Qui cum desidia & deliciis resolutus rempublicam sequius administraret, & propriis non communibus utilitatibus intenderet, ceperunt extraneae nationes quae principi suo vestigales fuerant, minus timoris reverentiae & honoris eidem impendere & tributa regionum denegare. Quia enim pristina voluit esse contentus gloria, adeo non gloriosus civibus, nec hostibus visus est terribilis: nam si qua cum quibuspiam gessit prelia necessitudinis ea fuisse constat non virtutis, coacta non voluntaria, non quod nulla illi strenuitas fuit, sed quia diligentior conservandi ratio quam inerat acquirendi libido. Satis enim absurdum putabant cum in habendo certus haberi modus debeat, acquisitionis tamen modum non ponere. Hic igitur ex imperiali Ottonis prefati sorore insignem genuit Cazimirum.

Ab isto Cazimiro series historie textitur in diverso. Dicunt enim quidam quod post Mefzconis decessum uxor ejus filio adhuc immaturo regnum tradere non ausa, regni suscepit gubernacula, quae quia equo violentior visa est, imo etiam patriae nobilibus quantumlibet primis quoslibet suorum Teutonorum lixas seu coquinaros preponere cepit a quibus profugata in exilio consenuit, Cazimiro parvulo sub fideli custodia reservato, qui dum in virile penerobur evaserat velexcreverat, immerita exheredationis poena multatur. Timentes enim proceres ne maternas in ipsis persequatur injurias, ipsum quoque non dispari exilio propulsavere. Aliis aliter visum est. Ajunt enim hujus matrem parvuli in ipso partu expirasse, ipsum vero inter crepundia alterum Herculem novercales expertum delicias. Crepundia dicuntur a crepitu seu a sono qui ob sopiendos infantes personat. Mefzco enim uxore mortua, nunc parvuli exosculans oscillum, nunc tenerum demulcens pectusculum crebris anhelat flammis, tacitis scinditur spiritibus, lacrymosis effluit imbribus, mortuae licet uxoris cineres vivo gessat in pectore, vultus enim filii speculum est matris suae. Quod noverca advertens versucia dolos versat, intendit insidias, puero necem intendat, ne pellex in se mortua in puero videatur superstes, ne non sua soboles regni tandem successione potiatur. Secreto igitur quandam a secreto lenocinativis circumferibit sponsonibus, circumvenit blanditiis, aureis pervadit donativis, ut puerum morti exponat, efficacissima enim est benevolenciarum conciliatrix pecunia. Nec est quod non oporteat ab eo agi, qui auro allegativas & ponderat & inaurat sententias. Vir tamen tam Deo quam scientia plenus ut pue-

D

rum

rum a morte redimeret, in ejus mortem verbotenus consensit, quem sub occisionis simulatione tollens, cuidam cenobio committit alendum. Post modicillum vero tempusculum decedit pater, proscribitur noverca, regnum destituitur, patria defolatur, seditiones crassantur, urbes, municipia, domesticis exuta presidii ab extraneis occupantur. Ceterum ille Vir fidelis depositi pueri non immemor quibusdam hujus reipublice amicissimis de puero suggerit, in quo unicum tanteque cladis singulare remedium divino numine provisum, imo sua servatum industria. Erat autem robustorum manus collecta, que unius tantum oppidituta presidio contra omnium assultus hostium jam non regnum sed exiles regni reliquias defensabat. Horum igitur studio patrie restitutus Cazimirus patriam hostibus eripuit vendicarias ab undique potestates eradicat, a singulis circumquaque provinciis principes abigit, abortivas & debitas revocat obsequelas, cumque omnes gratulatissimi ad illius nutum concurrerent ac omnes ejus adorarent Majestatem, sola Mazovitarum provincia non solum illi non affavet, sed atrocissime bellum infligit, quam quidam de sordido famulicii genere avo originario, sed Vir facundus & strenuus nomine Meczslaus ambitione occupaverat. Hic exercitissimorum cupidariorum contra Cazimirus armat exercitus, exceptis balistariis & sagittariis bipennalibus & spatariis. Spata est gladius ab utraque parte acutus, que vulgariter szablą dicitur, imo infinitissimis tam equitum copiis quam peditum, quippe questus illi causa confluerant, fortunam sequentes non hominem. Quibus omnino confectis non minores virorum rursus vires instaurat, quatuor maritimorum acies, totidem geticas & prussorum imo dacorum aut Ruthenorum larga adsciscens vel advocans suffragia, quos nulla occasio nulla remoratur difficultas, sed ut hosticam odii rabiem & antiquam invidie sitim cruore polonorum expleant. Sed quoniam a voto procul sepe hominum vota recedunt, nec semper feriat quocunque minabitur arcus, Cazimirus omnes illos quasi procella fulguris involvit, ambitionis autem ille princeps ad Getas anfugit, ubi celsiore dignitatis gradu sublimatur. Gete autem non parva suorum cede faucii omnes in illum causam conferunt, omnium in eo necem ulciscuntur, quem post multa demum supplicia eminentissimo affigunt patibulo, dicentes: Alta petisti, alta tene, ut scilicet affectanti fastigium celsitudinis vel morienti non defuerit. Turpe viris non esse viros, servos trabeari, turpe teri luteo candida colla ingo, item versus: non pete quos natura vetat transcendere fines, nec pete quod justo pondere non trutines.

Boleslaus Cazimiri filius sibi suecessit, cui largitatis cognomen automafica privilegium est excellentia, qui sine largitate nullam estimabat hominis liberalitatem aut egere non posse nisi cum dandi non suppetat occasio inquebat. Hic dum quadam vice census vestigales dispensari juberet, dum praestantissima queque manu larga magnifice militibus erogaret, quidam de circumstantibus nunc exilem tenuitatem sue fortune, nunc regie opulentie splendorem prosequens gemitibus suspiriis, causam rex coniciens, amictum clamidis sibi detrahens, ac illius humeris inferens, ait: Tolle aurum quantumcunque libet, tuisque

ruiſque viribus quantitatē compenſa. Tunc ille ſui obliuiſ auri cupidum turgentiffime veſtis inſarcinat ſinum, dum ſuis viribus non compenſat onus, dum a terra nititur attollere auri pondus, heu miſer expirat metalli pondere preſſus. Ab inſano enim non diſſidet qui preſert pecuniam vite non vitam pecunie, neſcio quem blandus ſlos rerum ſpirat odorem, ſi poſcis recte, ſi non quocunq; modo rem. Proinde proavi ſui magni Regis Boeſlai audaciam emulatus, prout erat vir belli gerendi ſtudioſus, terminos quos amiſerant predeceſſores ſui volens recuperare, & ad ſuum dominium reducere, decrevit milites regni Polonie reformare. Unde Ruſſie partibus imperioſe peragratis omnibus copiis diviciarum capi dedignatur, ſolo victorie triumpho ſpiritus erat contentus. Tandem conſopita ibidem omni rebellionē quendam ſuffraganeum ſui imperii qui principibus Ruſſie preeſſet regem inſtituit. Deinde Ungariam adire parat volens etiam ſuper danubium metas regni polonie reformare, qui primos illi ad illos aditus obſtruere contendunt, ſed illorum corpora plus impedimento fuerunt ingreſſuris, que jam cruentus janitor enſis januas & aperiendo clauſit & claudendo aperuit. Trunci enim cadaverum gladio proſtrati etiam vias fecere inuias, ut non ſine difficultate facultas patuerit tranſmeandi. Videns autem Salomon Rex Ungarie tam ſibi quam ſuis prelii imminere diſcrimen, pacem deprecatur pacis offert conciliamina centum millia talenta, cui autem Boeſlaus, polonos, inquit, non delectat aurum habere, ſed aurum habentibus imperare. Turpius eſt enim precio vinci quam precio ſucumbere, nec regibus conuenit inſitoria commercia tractare, quibus opus eſt armis non opibus. Victus itaque Rex Salomon tam bello quam regno exceſſit, in cuius locum munere Boeſlai Wladislaus alumnus polonie in regnum ſucceſſit. Accidit interea inſtruetiſſimas australian ac bohemos & moravorum acies in campeſtribus polonie caſtra metari, quos Rex impiger a tergo precipitans omnem redeundi adimit facultatem. Cumque incautos occupare potuiſſet, abiit inquit ne noſtre titulus victorie quodam inſidiorum latrocinio fumelcat, ſed ſe preſto nunciat, non improvidos jubet eſſe, craſtino ſecum prelium commiſſuros. At vero ille leo bohemicus mox leonis ferocitatem deponens, vulpina induitur aſtutia. Indignum eſt inquit ut tanti regis ad tam exiguos inclinetur dignatio, quin potius in ſuorum tranquillitate caſtrorum craſtinum a bohemiſ preſtolari non dedignetur obſequium. Noctis igitur proteſti clipeo fugam ineunt pro prelio, quos Boeſlaus trans moravie fines inſectatur quaſi aper dente inſequitur fulmineo, non etati parcens non generi, non conditioni, omnes aut morti mancipat aut vinculis. Rurſus pomeranis in confinibus polonie predam agentibus, tanquam de reditu ejus dubitantibus, preceps advolat Boeſlaus, predones ſpecioſi fluminis interſectu jam ſecuros conſpiciatur & rapidiſſimo inſiliens torrenti, amor inquit catulorum ſeras venabulis inpingit, exclamant ſinguli, occupat extremos ſcabies mihi turpe relinqui. Multi ergo mole armorum preſſi fluctibus involvuntur, pauci cum Rege vix enatant, & licet inermes de armata tamen multitudine hoſtium triumphant. Ob hanc cauſam poloni plenis armis uti omiſerunt. Hujus inſuper Regis

gis Boleslai magnanimitas prelia & virtutes atque vitia, & quo modo Sanctum Stanislaum interfecit, in vita ejusdem martyris reperies. Hic quoque parricida truculentissimus factus sicut Cayn vagus est profugus, ac divina ulcione perterritus, non minus patrie quam patribus invisus in Ungariam fecessit expulsus, quem non malicie conscientia facit humilem, sed scelerum audacia reddidit contumacem. Regem namque Ungarie Wladislaum cujus nuperrime prememineram devotam sibi exhibentem reverentiam, immo pedestri veneratione occurrentem, Boleslaus tanto supra se fastu eripitur, ut digno illum osculo dignari contemserit. Ille inquit nostrarum opus manuum est. Non autem competit opifici ut suam colat aut revereatur creaturam, nec decet ut vir fortis exulatu miserior, vel casu videatur dejectior. Itaque Wladislaus arrogantiam superciliorum Boleslai non solum paciens tolerat sed perbenigne amplectitur, officiosissime excipit, omni studio veneratur, denique Boleslaus omnem sacrilegii suspicionem a se adeo extenuerat, ut non solum sacrilegus sed facerrimus sacrilegorum ultor apud nonnullos censeretur, nam quod mulieres ingenue servili prostitute sunt incestui, quod factio in dominos conspiravit, quod tot capita suppliciiis exposita, quod Regis denique conjuratum est excidium, in sanctum refudit antistitem Stanislaum, adstruit illum perditionis originem, totius mali radicem, pontificem illum non pontificem, pastorem vocat non pastorem, presulem a pressura presulem, episcopum ab opibus, non episcopum, ex speculatore spiculatorem fuisse, & quod pudor est dicere, illum aliorum libidini frena laxasse quia focii ejusdem criminis deest accensator. Quid plura, omnem ejus disciplinam omnium asserit fuisse disciplinam. Quid ergo inquit est amissum, si regis dedecus, si patrie prodigium, si religionis submotum est scandalum, si reipublice extinctum est incendium. Illis figmentis apud ignaros aliquantisper derogatum est martyri, non tamen sanctitatis abrogari potuit autoritas. Sub nube namque sol plerumque delitescit, nube nunquam extinguitur, non multum vero post inaudito correptus langvore in amentiam incidit, & mortem sibi conscivit, sed & unicus filius ejus Mieszko in primo pubertatis flore veneno emarcuit, & sic domus tota Boleslai corrui, & sancto penas Stanislaos exsolvit, quia sicut nullum bonum irremuneratum, sic nullum malum impunitum. Utinam hic Boleslaus culpam suam recognovisset & dixisset cum piis, confitebor adversum me & tu renuisti. Vis abolere nefas aperi scelus, indica culpam, culpa sepulta reum prodit, rea prodita solvit, clausa curis virus nutrit aperta fugat. Sicut igitur hic Boleslaus corpus sancti Stanislai in multas partes secuit, & in omnem ventum dispersit, sic dominus regnum suum confudit, & plures principes in eo dominari permisit, & sicut idem corpus deus redintegravit, sic futurum est ut idem regnum deus in statum pristinum restituat.

Proxime autem regnavit frater Boleslai minor Cazimirides, non minus strenuitate militie illustis quam religionis devotione insignis, cui de humana nihil estimatum est felicitate defuisse, excepto quod uxore sterili permanente diu sollicitatum prolis legitime solacio anxietatis

tatis carentia defraudavit. Qua ex re mestissimus cum ab homine consolari non posset divino tandem revelatur solacio. Quasi enim celestis eruditus oraculo, Francone antistite suggerente auream instituit effigiem quam cum regie celsitudinis donavis beato Egidio in provinciam delegavit, ut ejus intercessione prolem suscipere mereretur. Propositum delegantis hac epistola exponente.

Patrum reverendissimo beato Egidio Abbati cum universitate cenobii Wladislaus Rex Polonorum & conjux Regis devotionem reverentia filialis. Etsi ulla esse possit, perfecta esse non potuit humana felicitas, nemo enim tam felix est qui non cum aliquo sue felicitatis parte rixetur. Et nos quidem de nostri gloriositate sanguinis, de corporis animique elegancia, de dignitatis celsitudine, de fame gloria, de omnimoda omnium gloria & copia gloriari non oportet, nec expedit quidem, sed illud humillime illacrymari convenit, quod inter florentissimarum rerum successus quidam nobis datus est stimulus, qui nos colaphizat sobolis infecunda sterilitate, que non solum paternum tollit solatium, sed & que quoddam ingerit orbitatis opprobrium. Proinde coram vobis patres sanctissimi nostra prosternitur devotio, ut hoc sterilitatis infortunium vestrorum meritorum tollat intervenus. Non enim est impossibile apud Deum ullum verbum. Intellecta itaque tota devotione Regum conjugum sacer ille conventus triduanum orationibus continuat jejunium, cum hac psalmodie & precum instantiori vigilantia. Spes utriusque spei favus & sapor esurie, crescit sepe tuo nectare nostra sitis, nux nuce nostra caret cedrusque virentior arer, flos alit examen, flos sine flore tamen, anime cur heres, tribulis datus est rubus heres. Anime ne soboles, ne desit mascula proles, vota precesque notes anime namque potes, corna parit cornus cur sine stipite sumus. Nondum cenobistarum expleta fuit oratio, Regina de conceptu jucundatur, nondum legati redeunt & Regine fecunditas predicatur. Oritur namque sidus rutilantissimum, aurea exsculpitur columna, tertius nascitur Boleslaus, cujus ex partu langvore suscepto mater fato est intercepta. Fuit itaque gaudium merore turbatum, & meror gaudio dulcoratus. Ne Wladislao diu molesta esset conjugalis viduitas Regis Ungarie Salomonis relicte tertii Henrici Imperatoris forori conjungitur, de qua tantum tres filias generavit & licet esset jam grandævus noluit tamen ignavia marcescere. Sed ad hostium undique rebelliones excitabat crebrius industriad militarem & cum plerique consulerent parcendum esse etati, respondit: animus mihi de senectute controversiam facit, hunc ait esse florem suum, nam cum decremenda sentiam in corpore, in animo non sentio. Aurum antiquitate probari, virtutes augeri senio, non minui omniumque rerum exercitamina virtutis esse non etatis. Robusta namque manu maritimas occupat provincias, quibus ut rebellandi amputaret facultatem, rudissima illorum municipia excremat, prefectis propriis constitutis. Sed quia cervix indomita, dorsum petulans jugum detrectat, onus non sustinet, omnes polonorum prefectos pomerani excutiant, illos exterminant. Qua ex re animosior Wladislaus, severiore dignos animadversione revisit,

E

quorum

quorum populosiores sinus populatus est, cum infinitis captivorum milibus & prestantissima eorum suppellectile revertitur. Erat quoque huic Wladislao naturalis quidem sed illegitimus filius, nam ex scorto susceptus, qui ob materni notam pudoris velut novercales declinaret infidias, in latebris exilii diutissime delituit, qua ex causa Zbigneus est nuncupatus. Hic acytophel consilio ducis Bohemie Przeczslai in imperium subornatus. Exauget illi fiduciam pater decrepitus ac frater immaturus ut regni pro tempore gubernaculatuatur, affluunt flagitii fomites, sceleris incentiva, transfugae atrocissimi, quorum quosdam invidia Setegii vel Segethonis alios truculencia fecerat extorres. Ille quidem Setegius cum polonice princeps esset milicie non iuste rempublicam dispensabat, qui non quid rectum non quid virtus postulaverat, sed quid pecunia iusserat, non quantum quis meruit, sed quantum quis dare potuisset inspexit. Hi cum Preside Sileuciane provincie cujus nomen Magnus contra Wladislaum conspirant, & Zbigneum Wratislawie principem constituunt, quia vero id sine patris conveniencia presuntum est, non moneri pater non potuit, Regina namque & Setegio flammis indignationis aggerentibus, Regem Ungarie Wladislaum & Bohemie ducem inducunt per nuncios, ut Wladislao contra filium prestant auxilium. Constantissime ergo illorum resistente constantia, seu potius urgente instantia, sedus coactus est pacisci cum filio, qui in ipso pene pacis primordio prorsus exspiravit. Nam ut filialem apud se pater experiretur animum extreme valetudinis langvorem simulat filiumque quasi quoddam fati solacium acciri jubet. Cum enim humanum sit aliene calamitati compati, nullum tamen in Zbigneo intellectum est saltem fictum indicium compassionis, immo in tympanis & tibiis symphonistarum choreis & diversis histrionum prestigiiis aulam Regis pompaticè ingreditur, ut ipse arrogantie fastus de ipso preconari videatur illud: filius ante patrem patris suspirat in annos. Agnoscit igitur pater affectum filii sed paterne ignoscit injurie, ait ille ex industria in rebus jucundissimis non injucundum patris attulisse solacium, nec enim flamma flammis extingvitur nec meror merore eximitur, presertim cum ex hilaritate medici eger nonnunquam hilarescat. Verum ut illius tumorem superbie si omnino explodere non posset aliquatenus subverteret, tum illi fiduciales alas amputat, robustissima illius caute solvit presidia: nam primos Sileuciorum, quos viribus ab illo sequestrare non potuit, arte subducit. Unde grassantius in patris injuriam confurgit, Wratislavia enim transfugio secedens in Kruszwiciam se recepit, sex Kruszwicienses acies instruxit, pomeranorum non parva venatur & impetrat subsidia, cum patre tandem congregeditur, dimicat, succumbit, & carceris ergastulo mancipatur, ibique tanta prostermitur hostium infinitas, ut non solum Urbis sed campetrium amplitudo lacuum sit impleta profunditas, adeo ut omnium ibi natantium piscium esum longa successione temporis nonnulli horruerint. Quanto autem Zbigneus in patrem erat atrocior, tanto in illum pater pietate propensior, quod non solum carcere sed patrie potestate emancipat, coheredem eum instituit, certam illi ab herede legitimo portionem determinat. Hic Wladislaus pius princeps ad honorem

rem Sancti Venceslai Martiris Ducis Bohemorum ecclesiam in castro Cracoviensi fabricavit, Canonicos instituit & magnificencia regali dotavit. Hic Anno Domini M. C. secundo vita decessit, sibi que Boleslaus succcessit.

Igitur Boleslaus licet adolescentulus moribus tamen maturus, Zbigneum maternis virtutibus anticipat, gratissima morum venustate antecellit. Cui frater invidens diversa adversus eum ubique machinatur Setegius vero certis instructus prognosticis & indiciiis sue in illo declinationem versuc luxisse fertur. Ecce, inquit, hic positus est in ruinam multorum & in signum cui contradicetur & tuum imprimis animum Setegi pertransibit gladius, quod factum est. Zbigneus namque factionem contra hunc seditionis elicit, odii flammam confiat, discordie fovet incentiva, quæ Boleslaus non tantum sedat, sed & sementivam malorum eradicat originem, Setegio enim proscriptioni exposito partes regni dissidentes conciliat. Hic quoque Boleslaus in tantum patrem dilexerat, ut in aurea lamina nomen patris insculperet, quod aurea catena a pectore in collum dependere iussit, ut quasi patre semper presente filialis jugum discipline paterne memoriam reverencie ubique circumferret ob fugium viciorum, & virtutum custodelam, quasi lamina suggerente sic loqueretur tanquam si pater audiat, sic loqueretur tanquam si pater propius existat. Sic age turpe siquidem est sub patris conspectu agi turpia aut loqui scurrilia. Eciam in veste atra Boleslaum patrem continuo luxisse quinquennio, hoc denique post mortem patris quicquid filiationis debuerit patri in fratrem transulit, licet illum nosset suo insidiari calcaneo nam ut ex multis pauca perstringam, pauca referam. Pomorani enim juxta Zantok extruxerant municipium, quod Zbigneus expugnare contendit, sed ignominiose abigitur. Boleslaus vero non solum illud solo egvat sed eciam Miedzyrzecz & alias illorum urbes evincit, rursus Zbigneo per invidiam muliebriter illacrymante, Parthi fines polonie populantur, quos trans flumina tandem insequitur Boleslaus & hostes fundens captivos suos ense redemit, & predones in prede predam convertit, que & alia animo Zbignei invidie fomitem injecere. Tunc rogatus fratris interesse ac preesse nuptiis, Bohemicam instruit rabiem, ut Boleslao connubialibus licet feriente ceremoniis, regnum ejus grassantius predaretur sed novus illos sponfus vino cruoris inebriat, qui ut acrius hostilem compescat audaciam, tres electorum turmas in Moraviam destinat. Hi dum infinitas predarum agunt manubins, ducem Moravie Swantopolk a tergo confpiciantur. Manubie sunt prede que manu ducuntur, nec liquido claret utrumne tygridem orbatio catulorum stimulantius urgeat, an leonem prede aviditas urgentius instimulet; lugendus tamen utrinque conflictus, vix multo utrorumque scinditur discrimine. Hic militie princeps Wislaus manu mutilatur, pro qua ob virtutis insigne, auream illi Boleslaus restituit. Tanta denique Boleslaus percerebuit virilitatis constancia, ut omnes illum, & omnes illius animositatem hostes obstupescerent, ut maris alumnus, tygridis filius, leonis rabies, draco flammivomus, ictus fulminis, seu quovis alio ferocitatis vocabulo

bulo a diversis nuncuparetur. Tantis enim illius animo belli gerendi amor inerat, ut graviores putaret ocii torpedines, quam morbi languorem. Nec minus illum exercuerunt fratris insidie, quam hostis extraneus. Quia tamen Zbigneus fraterne virtutis odio cum suspecto nocendi desiderio amorem simulat, fidei constantiam pacificatur, iurisjurandi execratione se invicem obstringunt, neutrum sine altero de pace vel hostilitate cum quibusdam decernere, utrumque alteri salubritate consilii armorum promptitudine quam fidelissime supplicare, quorum animo illud unanimiter infedit imprimis, ut maritimas occuparent provincias, ut Pomeranorum improbitas retardatur. Itaque locum, tempus, modum contrahendi ordinandi & educendi cohortes eligunt, quod in ipso pene deliberandi auspicio prodicionis ille princeps Pomeranis fertur prodidisse, nam nec sponsonem conducti prestitit, nec suam aut suorum copiam collibito pacto exhibuit, immo fratris promissimos tam amicos quam obsequiales occulta perfrastione distorsit. Interea Pomoranorum latrunculi polonie confinia valida manu insiliunt, flammam injiciunt, predas abigunt. Boleslaus vero vix tale suspicatus intrepidus, tandem cum paucis advolat, hostes aggreditur: quantus furor quanta temeritas, octingenti duntaxat viri cum tribus milibus concurrerunt. Sed quid hi sunt inter tantos, ceduntur quidem & cedi malunt quam cedere. Sed hostium strages decuplatur, nec cessat leo ravidus turmas transgredire, cuneos perfringere, donec ejus dextrarius procubuit. Tum demum plures pedestri prosteruens acie virtute indefessa sit hostibus hostis infestior, nec sacri comes palatii Scarbimirus instat segnius, tanto acrior quanto crucientior. Erat enim dextro lumine tenebratus, sui quoque victores hostes per omnia cedunt & sternunt, quorum quidam non victi sed vincendo fatigati inter stratorum catervas hostium obdormiscunt. Exemplum Codri de quo fertur quod Dorenenses contra Athenienses preliaturi, oraculum consuluerint, quibus responderetur si hostium occiderint regem, ipsi vincerentur. Quo cognito Rex Atheniensium Codrus permutavit habitum, pannosus castra hostium ingreditur, militem quandam ex industria falce vulnerat, & sic a vulnerato occiditur. Hostes vero cognito corpore, sine prelio discedunt. Sic virtus regis proprie discrimine mortis patrie salutem mercatur. Sed redeamus ad propositum. Rumore tandem de prelio diffusius perstreperante, fit ad principem suorum undique concurtus, nec desunt qui regem redarguant cur tanto periculo se se ingesserit, nec decere ducem examinis uspiam evolare sine examine. Ipsum vero respondisse ferunt, eotem esse principem debere qui suos exacuat non obrundat, & dum inter hostium cadavera, cadaver equi inspeccarent; ecce inquit, ecce Alexandri Bucephalus, quem rex Indorum Porus occidit. Boleslaus vero torrentis instar spumantior impetu sic obice torrentior, sic a correptione animosior eumque ultum ire avidius parat. Zbignei rursus dolo acciti Bohemi preforibus nunciantur, Rex deliberat iterum vetus infectandus sit hostis an novo occurrendum, hoc tutius est, illud honestius, neutrum tamen negligit fidelis Machabeorum imitator. In duas siquidem partes suos dividit, quorum unam in pomoraniam destinat, qui de Pomeranis victo-

victoriam referunt. Ipse vero de Bohemicorum hostibus triumphat. Sic etiam injuriam propulsat, patriamque conservat. Est etiam opidum Kozle conterminum Bohemie finibus, quod non ab hostibus sed incuria neglectum igne concrematur, veritus Boleslaus ne ab hostibus muniendum occuperetur. Illuc itaque ocius accelerat, fratris ope presidium expostulat, itaque talia scribit: Nimis delicatus est qui honorem appetit sine onere. Nam & si honesta sit certe onusta est principandi solertia, & nos quidem ejusdam hortii pariter carpinus delicias sed modo dispari hortum excolimus, cum ratio exigit ut quem utilitas delectat, difficultas non terreat. Decebat enim in publicis administrationibus, in reipublice patrociniis eum precipue principari, qui primogeniture preminet principatu. Quod si laboris sarcinam declinare potius eligis, meorum saltem ac meis confave laboribus, quos omnium commodis intellexeris accommodatis. Penes te itaque sit iubendi autoritas, penes me sit obsequendi promittitudo. Turpe est enim luctari cum onere quod semel susceperis. Ad haec ille finitimus interpres stomachatur, consternatur, legatos convinctis vinculis, occasiones contra se queri queritur, Pomeranos, Bohemos, Ungaros & Alemannorum Duces in fratrem sulciat, ut illum a regno exterminent. Horret his auditis Boleslaus, & hesitat quos prius expectet, aut quos prius impetat hostes. Verum divino coadjutus auxilio, hostibus devictis fratrem insequitur, qui in fugam versus Mazovie caretis delituit. Quem Boleslaus omnibus ejus municipiis interceptis urgentissime infectatur, donec humillime provolutus vix optinatum tandem impetrat interventu, ut miles saltem fratris non regni coheres estimetur. Sed nec tunc inolite fomes invidiae aut perfidie in illo sopiri potuit, nec tunc extingui fomite caritatis. Non est enim facile a consuetudine revocari, cum consuetudo sit altera natura. Itaque sub amoris pretextu tendit laqueos, fodit pedicas, torquet pendilia, casses jacit, hamos inescat, armenta toxicat, & omne dolositatis artificium experitur. Novissime fellis acerbiteriam virus evomit pestiferum. Nam Boleslao in maritima profecturo cooperator ille iniquitatum fratri suo, suorum subtrahit adminiculum, hostium subsidio se ipsum impendit. Quem ut dolum tegeter, arma mutat, castra fratris ingreditur, quibus nocte exploratis cum hostibus impetum facit. Boleslaus interea extra castra excubias observans, a tergo igitur hostes occupat, quibus fufis magister doli casu dejecta cassideprehenditur, capitur, coram magistratu Majestatis insimulatur & accusatur, quod civium castra cum hoste impeggerit. At ille, non infior me cum hostibus imo ante hostes ingressum, quia impetum precurrere contendi. Vix hec verba finierat, cum omnis pene concio cuspides in Zbigneum attollit, exclamarque non minus eum configi, sed moribus amarissime debere discerpi. Quo vix tandem sedato tumultu, juris non imperitus quidam inquit, iniquum est ut pena sententiam anticipet. Nos vero nunquam sententiam ferre possumus, nisi contra convictum aut sponte confessum, ut est ille versus: sit piger ad penam princeps, ad prelia velox. Sane hoc ipsum censere magistratui placuisse ipsa rei evidencia indicat, & executio demonstrat. Nam civium ille atrocissimus hostis, reipublice inutilis, perpetuo proscribitur exilio

lio, non enim heres debuit esse filius ancille, cum filio libere. Sic ergo non tam Zbigneo natalium suspicio, quam flagitiorum obfuerit piacula, nec enim foveri debet in plantario carduus, nec alpis in gremio. Igitur peste fedicionis excussa, hoste patrie profugato serenissimum Boleslai sydus rutilantiores virtutum radios expandit, peramplissimis enim Pomeranorum municipiis aliis subactis, aliis vero se se subdentibus, Albenses resistere contendunt, quos urbi famosissime que est Pomeranie centrum inclusos, obsidione cingit, obsessis duo secura ostentans unum album alterum rubrum, quod inquit istorum eligitis? At illi album, quia in se pacis blanditur delectamentum, illud terribilem cruorum inducit asperginem. Quibus ille: Si ergo album vultis esse, nostra sub ditione cadite, si autem novum nomen illi cruor inscribat, ut non alba sed cruenta nuncupetur. Pertinacior illi respondent contumacia, imo, inquirunt, & alba vocetur & cruenta, ut alba predicet nostre successus victorie, cruenta vero tuorum preconetur occiso. Ad hæc Boleslaus: Heu proceres, audent isti plagioxipi imo servi eciam probris contendere, derideo quod talpa lyncem, limax tygridem, in conflictum aquilam provocet ıcarabeus: sed viri armis, non verbis, opere opus est non querela. Proinde ante omnes evolat vallum cruorum impetu transiit præcipiti. Inauditam audi viri audaciam, non illum hostium multitudo, non tantus armorum fragor, non vis telorum terret, non faxorum moles obterit, primus valvarum posticum perfringit, primus urbem ingreditur, tot millium cohortes hos cedit hos cessim diffugere cogit. Omnes denique velut cujusdam Majestatis terrore percussı armis abiectis proni procidunt, non sibi sed parvulis ignoscı postulant, illorum non suam vitam deprecantur, ajunt se se crucibus magis quam venia dignissimos. Cumque nec ætati esse indulgendum nec sexui precipuorum juberet sententia, indulgentissima tamen principis clemencia omnibus parcat, omnibus ignoscit, justiore enim censuit piam humanitatis indulgentiam, quam distictam severitatis ulcionem. Que res non modicum apud hostes eciam illi favorem peperit. Sua etenim sponte tam Colbergenſium quam alie maritimorum provincie & cuncti provinciarum presides, non cervicose ut quondam, sed obnixis occurrunt cervicibus, & illius sese obsequale humiliter prosternunt. Mitibus est mitis capris leo tygribus asper. Imperator interea quartus Henricus Ungariam ingreditur, cujus copiis Rex Colomannus se longe videns disparem, Boleslai poscit fulciri subsidio hujusmodi delegata epistola: Inviictissimo Polonorum ac maritimorum Monarche, Colomannus Rex Ungarie. Quicquid amicissimorum intimo ratio svadet, honestas postulat, ut communi convenienter occurratur incendio. Nam tua res agitur paries cum proximus ardet, & neglecta solent incendia sumere vires, nec enim Allemannorum locuste ob aliud ad nosmet usque irrepſere, quam ut nostris depaſtis, quod abſit, vinctis, vestris insiliant facilius oliveris. Ad quod Boleslaus: in mentem quidem veniunt illi familiares Pitagorei, qui pro invicem moriendi pio contendere cartamine, quorum dum neuter sibi parcat, ab alio patitur discrimen. Pragitarum igitur urbes aggreditur, proſternit, populatur, quorum & adminiculis & studio prelia intellexit

in

in Ungaros conflata. Sic ab amico in semet ipsum hostem desorquet, vias occupat, redeuntes prestolatur, intrepidus configit, victorioso triumphat. Rursus Boleslaus propter injurias Pomeranorum ad maritimam se transfert. Est autem Crulzwicie beati Viti basilica, in cuius pinnaculo quidam inestimabilis & habitus & forme visus adolescens, cuius inedicibilis splendor non solum urbem sed urbis quoque pascua illustrabat. Hic eo desiliens cum aureo pilo cuius eminus virtutem cernentibus & tante rei misterium tacita veneratione stupentibus, donec ad urbem Nakiel pilum quod gestabat quasi vibrans disparuit. Hac ergo fiducia animatus Boleslaus urbem obsidionibus includit, fundibulis circumvolat, tormentis concutit, assultibus imperit, que hostes cernentes dolo contendunt quod virtute nequeunt, treugas deliberandi petunt & impetrant, suis interea intimant ut insidias parent, occupent incautos, vincula presto habeant, quibus quos velint vinciant. Cumque Boleslaide in nocte S. Laurentii secrete quiescerent, improvisa de veprium densatis peditum profiliunt agmina, trans numerum locustarum omne planum cooperientes, quod ilico Boleslaus advertens: Video, inquit, o proceres capreas non invisas leunculis. Hoc dicto ipse primus affiliit, deinde milicie princeps irruit Scarbimirus, auger leonibus famem animositas, fames animositatem irritat, hostes trucidant, prosterunt & enervant. Deditur enim leonis generositas gregis imbecillis sanguinem lingere, sola strage cadaverum delectatur. Turpe putant Lechite hostium occisione intermissa spoliis occupari sacrilegis. Quid ergo lingvis hominum loquar, nec tante cedis modum verbis assequor.

Fuit autem huic genti jus quondam ex antiquo persolenne, & quasi consuetudinis autoritate approbatum, ut quisque potentum quorsumlibet vergens pompaticè pauperum non tantum paleam, fenum, stipulam, sed annonam horreis ac tuguriis perfractis predative diriperet, & depascendam ac proculcandam profunderet. Erat & aliud non dissimili temeritate antiquatum, quociens a potente aliquid & exilis legatiuncula ad quemlibet esset instanter perferendum, iussi sunt satellites veredis pauperum insilire & unius hore momento infinitissima stadiorum millia cursu citissimo transvolare, que res scilicet seu podwodi multis multo sunt periculo, quorundam caballis irremediabiliter enervatis, quorundam penitus extinctis, nonnullis cum probati essent, irrevocabiliter abductis. Erat & tertium pessimum inolite consuetudinis piaculum apud principes pertinaciter usurpatum, ut bona decedentium pontificum quasi quodatu predocinio diriperent, aut principali fisco inferrent. Igitur ne talia de cetero fiant, jubet equitatis princeps sub anathematis interminatione inhiberi. Addunt sacris institutis infulati viri sacri antistites, videlicet Sbislaus Archipontifex Gnezensis, Gerko Cracoviensis, Onolphus Cujaviensis, Lupus Plocensis, Gaudentius Lubucensis. Est autem octenarius primus solidorum numerus inter pares & numerus beatitudinum, quod signat solidas esse debere constitutiones & beatos fore eorum cultores. Omnes una voce pronunciant: qui pauperum annonas aut vi aut ingenio acceperit, aut accipi

cipi jusserit, anathema sit. Qui legationis occasione cujuslibet angariaverit vel angariari jusserit quadrupedem, anathema sit, excepto uno casu, quando vel hostis alicujus provincie imminere nunciatur. Nulla est enim injuria, si tunc utcumque proprie saluti consulitur. Rursus qui defuncti presulis invaserit bona aut invadi jusserit, sive princeps sit ille, sive quilibet illustri persona, seu quivis officialium sine omni exceptione anathema sit. Simile puto judicium de militibus, qui mortuo sacerdote statim omnem suppellectilem ejus diripiunt. Item qui spoliatum susceperit pontificium absque sublatoz integritate restitutione, aut certa restitutionis sponcione, quique hujus sacrilegii consentaneus, similiter innodetur anathematis participio. Approbant universi & vocibus gratissimis asstruunt tam sacrarum prohibitionum sanctiones, Missis itaque solennibus ad curiam nunciis Apostolico tercii Alexandri privilegio prefata statuta perhenniter roborant. Ille Cazimirus quocumque se vertebat semper proficiebat. Nam & Meszko exul sibi humili conciliabat deprecatione, supplicabat ut ipsum saltem ad patriam restituat: minus inquit miserum est domestico teneri jugo quam exilii calamitate tabescere. Tutius quoque dicebat, & magis honestati consentaneum ipsum suorum fulciri nepotum obsequiis, quam stipari proditorum insidiis, ponit insuper illi ante oculos tremule senectutis defectus, luctuosum nurus eiulatum, funebria neptum lamenta, crebros nepotum singultus, quibus melius esset occisis gladio quam fame interemptis. Meminisse illum rogat, qua teneritudinis dulcedine apud ipsum ejus fora adolescentia, quo studio quo amplexu educata juvenitus. Fateor inquit Cazimirus ac semper fateri velim, fratri me ac nurus immortalibus obnoxium beneficiis, nec injusta est eorum postulatio, quae non nisi debitam patrimonii restitutionem continet. Suboritur interim murmur & sedicionis sit inter proceres tumultus, ajunt enim: En quod verebatur accidit, raro corvum corvus exoculat, raro frater fratrem stirpitus exterminat, nostrum hic agitur discrimen, nostrum evidentissime periculum. Hujus enim restitucio nostrum est exterminium, quia non differet cum tempus acceperit atrocissimam injuriam exercere ulcionem. Quid ergo? eodem certe sarculo amputare convenit ejusdam sarculos propaginis, frustra enim extirpatur carduus focia manente radice. Intellecto autem Cazimirus tam discriminoso sedicionis exitum ad se devolui, asserit non animo restituendi fratrem hec a se dicta, sed studio experiendi animos ipsorum, acceptissimamque sibi esse eorum erga se constantiam. At vero Meszko ad Imperatoria convertitur suffragia Frederici. Sic cum ibi nihil prorsus proficeret tale sibi reperit consilium. Cuidam enim suorum quondam questorum per maritima vectigalium filiam matrimonio copulat, cujus ope non obsequelam quidem, sed amicitiam ac favorem maritumorum assequitur. Horum fiduciam cum aliquantulis armatorum noctu subrept metropolin diluculo circumfilit, expugnat, victor ingreditur, omnesque patrimoniales municiones recuperat, fratre scilicet Cazimiro oculiorem illi recuperandi opportunitatem largiente qualem minorum accessu spes majorum sepe comperitur. Accedit illi animus principatum recuperandi, diuque inter ipsos nunc verbis nunc armis

armis altercatur. Sed Meſzko longe viribus inferior plus ingenio, plus arte contendit ac dolo. Cazimirus vero Ruſſiam ingreſſus, urbem Breſtenſium munitiſſimam acquirit. Advolat interim quidam velitum & curſorum, qui non pauca agmina hoſtium non prenunciat quidem, ſed cominus & prope imminere denunciat. Adeſt namque Dux Uſevoldus Dux Belzye cum principibus Laodimirienſium, cum Halicienſium precipuis, cum electis Tybianorum turmis, cum Parthorum millibus, quorum occuſui mox belli clauſicum intonare jubet Cazimirus, arma capeſcit, bucefalo nigro inſilit, in hoſtem non ſuſpicatum intrepidus ac improviſus progreditur, ſuis interim undique paſſim diſperſis. Stupenda prorſus audacia in manu tam parvula ſuis penitus ignaris, illud prominencium nemus lancearum, illa barbarica peltarum inſignia, illam armorum truculentiam, illas ordinatiſſimas acies, cum tot hoſtium millibus pene ſolus congredi non formidat. Inſtar igitur fulminis prima partis adverſe acie ſuſa muros armorum ferroos cuſpide transverberat, enſe hoſtes quaſi agri fenum humi proſternit. O rem non minus fidei quam ſtuporis plenam! non illum tantus robuſtorum impetus obruit, non tanta mucronum acies transverberat, non tam denſa telorum ſpicula configunt, non tam robuſtorum vires obruunt, imo hoſtes transvolat dente fulmineo. Qui non victus nec vincendo fatigatus frementes in ſe fluctus hos excipit, illos inſtar ſcopuli obrundit & obrerit, cujus alluſione omnis procellarum rugitus omne piraticum robur colliqueſcit. Quippe vincit conſtitulapis ollam, quo iſta petra ſtat invicta, que cum rupe gerit prelia teſta perit. Longius autem perſtrepente belli diſcrimine, ſucceſſum accelerant Cazimiri de ſyds glorie quaſi jam extinctum lugent, qui viſo victicris aquile ſigno per medias cadaverum ſtrages gratulabundi penetrant, tantoque victorioſius inſtant, quanto glorioſius conſpiciantur principem triumphaſſe, adeo ut tot millibus hoſtium proſtratis vix pedum agilitate ſolus illorum princeps evaſerit, omnes autem aut cruoris gladius ſatur abſorbuit, aut fugientes undarum torrens involvit, aut victor ſupplicantes vinculis mancipavit. Sic itaque tam urbe potius quam victoria ſororis primogenitum a fratribus per errorem ejectum principem reſtituit. Sed modico temporis interjeſtu princeps inſtitutus veneno a ſuis propinato extinguitur, extincti provincia fratri ejus Duci Laodomiriae Romano ratione obſequae indulgetur a Cazimiro, quem ob meritorum inſignia regno quoque Halicienſium Cazimiri liberalitas inſignivit, Rege ipſorum Laodomiſi in exilium profugato, qui a Bela rege Pannoniorum ſeu Ungarorum reſtitutionis implorat ſubſidium. Illico rex non tam exulanti commiſerans quam regni ambitu flagrans regem ſubſtitutum propulſat, regnum occupat, filium proprium inſtituit, exulemque ne filio ſuo ſit impedimento vincitum ergaſtulo includit, qui cuſtodia muneribus illeſta e carcere tandem elabitur. Hic poſtmodum quodam temeritatis auſu imperii limites Cazimiri cum latrunculis irrepierat & raptas illuſtrium feminas in ultimas barbarorum tranſtulit regiones. Deſloratos taceo virginum ſoſculos, quarundam immaturos, proſtratam ſileo matronarum pudicitiam, ſanctuarium profanatum, ſacrificiorum miniſtros inter ſacra ſaeris inſulis ornatos a cornu altaris

G

pro-

protractos, facerrimae temporis fedatam religionem, imo regine celorum irreverentissime calcatam reverentiam, cuius tanquam ignominiam sacro assumptionis die execrabile flagitium sacrilega non horruit impietas, quam ob causam idem sceleris auctor in exilium est a Cazimiro actus. Non igitur injuria severiorem indignacionem ejus trepidare debuit, in cujus maiestatem ausu tam temerario impegit. Quia tamen ad piissimum Cazimiri numen confugit desperate licet venie successus illi non defuit, non solum enim temeritatis indulgenciam sed & gratiam apud sacrum principis oraculum assequitur. Ab ejus namque clementia missus palatii princeps Nicolaus ille famosissimus & filium regis Ungarie, quod cunctis videbatur orientalibus impossibile, cum omnibus Pannoniorum copiis ac potestatibus potenter eradicat & exulem illum regem restituit. Sic manus hec eadem vulnus opemque tulit. Unde cuncta orientalium regna tantus horror concussit ut omnes ad Cazimiri nutum plusquam tremulum folium contremiscerent. Laodomiro igitur regno Halicie restituto, procures polonorum magis indignati sunt adversus Cazimirum furore, pro eo videlicet, quod tantum nefas, tantum flagitium quod idem Polonie intulerat non erat ultus in eo, obquam causam contra Cazimirum conspirant, ajunt Haliciensis hostis restitutione omnem Lechitarum gloriam declinasse, quem potius deceret patibulo suffigi, quam regno sublimari, asserunt soluto prorsus Pannoniorum Regis federe hujus regni securitatem expirasse, quod enim viribus contra Cazimirum nequeunt, dolo peragere instituunt. Ipso denique remotioribus occupationibus intento, nece interemptum fingunt, necis causam simulant, pro duce Mieszcone transmittunt, cito eum advolare suggerunt, quo repente veniente traditur civitas Cracoviae, proditorum flagitium perpetratur, produntur municipia, fasces, praefecturae, tribunatus ac Consulare decus, Senatorias dignitates omnesque Magistratum potestates prodicionalia monstra usurpant, venerabili cracoviensi antistite Domino Fulcone solo pro viribus resistente, sed non sufficiente, & vero sydus quod occidisse mentiti sunt ea tempestatis caligine rutilantius emicuit. Duabus enim ab oriente advocatis aquilis Duce scilicet Romano & fratre ejus, edaces arcer vultures Cazimirus & corvos abigit perfidie. Audito siquidem Cazimirum revixisse imo cum Duce Laodomirio Romano & Duce Belcie Vsevolde cominus imminente, notis compendio fugam iniere Miezkonide, Cazimirus vero Cracoviam intrepidus adiit, quam eo quo obsidionibus cingit momento recuperat. Quidam namque lixarum quasi quodam levitatis exercicio castris obsidencium evolans vallum transilit, aggerem superat muroque annexus fumigantem exstruit ticiunculum, urbis minatur incendium, subito ingens ab excubiis clamor attollitur, vociferantibus urbem flagrare incendio. Omnes repente attoniti, omnes tanquam fulminis ictu percussi, ultro in manus hostium e muris jactantur precipites, nonnulli valvis patulis passim in vincula consiliunt. Ille autem qui hujus mali principalis magister extiterat, e basilica in quam se se tremebundus coniecerat semivivus protrahitur, aquilarum aviditati exponitur, quarum ungvis in Russiam inde Pannoniam per miseram exilii vices quasi gallinaceus asportatur, sed & nepotem cum omnium suorum universitate captivitati emanci-

emancipat, commeatibus instruit, fratri quasi peculiare munus remittit, urbe ac municipiis que frater occupaverat receptis. Sic ergo Cazimirus regno suo reformato omnes captivos cum omni suorum incolumitate remittit, que res Mieszconis animum tanto deinceps apud fratrem amore devinxit, ut omnium omnino oblitus injuriarum fraternis gratularetur confoveri amplexibus. Hujus autem concordie funiculus, imo aurea cathena, vir omnium virtutum omnis sapientie quadratus industria, omnium morum venustate conspicuus, fuit auctor Petrus Archipontifex perinsignis. Vidit enim Vincentius Cadlubconis, scripsit Cronicam hanc Episcopus Cracoviensis qui scripsit hoc & scimus quia verum est testimonium ejus. Regis quoque Pannoniorum federe princeps palatii prefatus Comes Nicolaus cum Fulcone Cracovie Episcopo ad perfectum redintegrat, juxta sanctorum instituta Regis videlicet beati Stephani & sanctissimi Polonorum patroni scilicet Adalberti communiter debere coli utriusque regni amicitias, alterutrius hostilitates infectari, communes fore prosperitatum successus, & indirimentes necessitatum succursus. Compos namque regni, certus amicorum, ex omnium parte geticos aggreditur magnanimus terminos, quorum contiguus perinium afflictiis per creberrima prelia vix adactis in Pollexianorum cervicosam animosius accingitur feritatem, nullius haecenus bello vel virtute attenuatam. Sunt autem Polexiani Getarum sive Persorum genus, gens atrocissima, omnium ferarum truculentior immanitate, per vastissimas solitudinum & spaciorum intercapedines, per concrescissimas nemorum densitates, per bituminata inaccessibilis loci palustra, quorum habitationes Cazimirus aut dentibus cuspidum cum suis periscindit, aut ensium seu flammaram faucibus absorbet, donec omnino conflagrata provincia, tam illorum quam Magistratum potestates ad Cazimiri scabellum pronis cervicibus prosternuntur, tam suam quam reliquorum salutem deprecantes, ad quorum calamitates Serenissimi Principis pietas mox animi compassionem inclinat, idoneaque obsequale ac tributorum cautione suscepta, cum triumpho ad propria remeavit, ubi non sui victus torpore, sed suorum persvasus lassitudine aliquantisper ocio indulget. Fuit autem illi semper sanctorum venerari solempnia, unde cum Beati Floriani diem nunc in divinis officiis, nunc in orationibus, nunc in graciaram actionibus totum Domino impendisset, solempnes in crastinum principibus ac satrapis & primis regni epulas instituit. Letantur illi multa inter epulas leticia, primo de hostium undique triumphis, secundo post tanta laborum discrimina principis incolumitas, tercio tam propria quam amicorum securior tranquillitas, quarto & rerum & temporis festivior amenitas. Nec deerat omnibus deliciis svavior Serenissima Principis alacritas, omnibus exultandi animos exultantius infundens, & cum omnium vox exultationis celotenus attollitur, tante glorie serenitas repentina subito tempestate obruitur, & sic prohi dolor extrema inno media gaudii luctus occupat, sicque conversa est in luctum cythara Lechitarum, dum illud unicum singulare sydus patrie Cazimirus occubuit, dum enim quasdam de salute anime questionem pontificibus proponeret, permodico hausto pocillo humi prosternitur. Morbo incertum est extinctus an veneno. Tanti

igitur solis occasu tante terram operuerunt tenebre & caligo populos, ut omnia meror omnino occuparet, ad quos tanti infortunii calamitas poterat pervenire.

Mortuo Casimiro ortum est quoddam cahos & quedam personarum confusio, quibusdam de tam inopinato eventu super se stupentibus, & extra se raptis, multis vero velut quodam fulminis ictu prostratis. Videres plurimos magnatum imaginum instar prorsus exanimos, nonnullos uberrimis lacrimarum imbribus inundantes, videres de vultu matronarum ac virginum quibusdam fulcis ungvium crebra cruoris proscindi flumina, allisos quosdam ad statuas propriis pene ictibus excerebratos. Omnibus illo moriente una & eadem commorandi voluntas. Non desunt tamen in eodem hore puncto quidam tacita ducentes suspiria, qualiter principes vel satrapas ad sua vota ducerent, vel vacantem occuparent principatum, sed in suis cogitationibus evanescent. Igitur exequialibus rite peractis, venerabilis ille Cracoviensis Episcopus Fulco primo cum primatibus de regni successione tractatu habito, in concionem vocans ait: est pius, o proceres, dolor, sed impia doloris atrocitas, ob quam inquam causam examen apum sepe defluit, ac prorsus deperit, nisi quia regis sui in locum substituere alium vel ignorat vel negligit. Quamvis enim in se Cazimirus mortuus videtur, in suis tamen mori facile non potuit, nec vitis creditur succissa quam vivere palmities protestantur. Due namque olive, duo luminaria supersunt. Duo filii Cazimiri Leszko videlicet & Conradus, licet ambo parvuli, ambo inter pupillares annos constituti. Dignum ergo est majorem natu paterna dignitate insigniri. His dictis omnium celotenus alacritas atollitur, vivat clamant, vivat Rex Leszko cognomento albus, vivat in eternum, omnesque tanta serenitas leticie quadam festivitate perfudit, quasi preteriti doloris nullam pertulerint angustiam, tanta illis dulcedo, tantus amor, tantus omnibus affectus erga pupillos, ut nec tribulacio, nec odium nec gladius, non questus nec ullius penitus occasionis necessitas, ipsos ab ipsorum latere ac obsequio destringat. His auditis consternatur ille senex Mieszco patruus eorum indignationis dolore, humi prostrernitur, non suum ait apud illos dolere contemptum, sed jus primogeniture esse confusum. Infantum enim est cum infantibus ludere, equitare in arundine longa. Verbis igitur callidissimis Ducem Boleslaum & fratrem ejus Mieszconem crebro sollicitat, & ad suum votum inclinat, aliorum quoque tam hujus regni quam exterorum venatur subsidia, preterea precibus, precio mercatur & ambit, scit bene murilegus cujus genu lambit. Proinde augent ac roborant illius artes Wladislaide, non tam illius amore quam regni ambitu & odio pupillorum. Adest parvulorum subsidium Ducis Ladimirie Romani pia miseratione, non cum parvula Ruthenorum numerositate. Meminit namque idem Romanus, quanta erga se Cazimiri fuerint beneficia, sciebat post illorum excessum radici suae securim imminere. Est autem in Cracoviensi provincia locus amenitate fluvii Moskawa dictus, ab Andrzejoviensi monasterio non longe distans. In hujus loci pinetis seu rubetis bellum hinc inde oritur. Confundunt acies & stant hinc inde phalan-

ges,

ges, ferrea stant nemora stant pila minancia pilis, quorsum queso furor, quorsum miseranda inventus. Nam furor est mergi velle cruore suo, in te prona ruis vite tua tela resolvit. In te luxuriat, seditiosa sitis. O sacrilega o prophana o luctuosa congressio spectaculi! Non hic filiacio paternitati reverentiam exhibet, non filiacionem paternitas agnoscit, non fraternitas fraternitatem cognoscit. Omnes invicem sine omni delectu promiscua sese cede interimunt. Hic Mieszconides Boleslaus cuspidem transossus expirat, hic inclitorum gloria prostrernitur, ibique Mieszconem senem quidam miles gregarius vulnerat, quem cum occidere veller, ille detecta casside se esse principem clamat, quo ille cognito veniam imprudencie poscit, eumque ab aliorum impetu preservans prelium declinare facit. Sed & Dux Romanus non sine magna suorum cede vulneratur graviter, atque a prelio divertit. Sic igitur senex Mieszco sub onere duplicis meroris cogitur ad propria remeare confusus, sub onere scilicet meroris pro morte filii, sub onere doloris pro vulneribus in se susceptis. Igitur mater puerorum, tam in consiliorum industria, quam in rerum experientia multum supra sexum muliebrem prudentissima, legitimam pupillorum in se tutelam suscipit, donec major adolescat, qui proximus erat pubertati. Sed & presul Fulco & palatinus Nicolaus cum quibusdam procerum reipublice curam suscipiunt, cujus administrationem idoneis ac fidelissimis potestatibus distribuunt, siluitque aliquandiu terra & pacis facta est tranquillitas. Porro Dux Leszko erate proficiebat & industria, jamque ad exercitium armorum aspirabat, qui nec dum baltheo milicie insignitus quia adulescentulus, tamen super omnes principes quasi quidam sol emicuit. Eodem namque tempore moritur Dux Galicie Wladimir nullo legitimo herede relicto, unde Russie principes alternatim vacantem student rapere principatum. Inter quos Dux Romanus Duci Leszkoni obnixie supplicat, ut eum perpetuo sibi famulatu obliget, ut ipsum non principem sed procuratorem suum in Galicia constituat. Quo audito Dux Leszko mandat suis ut sint ad expeditionem parati. Igitur confluent cohortes, affluunt acies, moventur contra Galiciam castra, principem vero utpote nondum bellis idoneum facius interim jocis domi indulgere quam intempestivis temere elaborari sudoribus. At vero adolescens pene illacrimans, prohi pudor inquit o proceres, me feminam a meis estimari non principem. Parum enim distat a femina qui semper cetus colit femineos, non vero ut princeps sed ut signum principis vestra castra non deferam, alioquin vel solo comite vestra sequar vestigia. Gratulantur omnes tam virilis animi adolescentem, qui dum Russie limites attigisset, arene instar hostium numerositatem invenit conglomeratam, quibus a facie Leszkonis in fugam convertis, Gallicientes illi pronis cervicibus occurrunt, omne obsequium, omnem omnium subjectionem ac fidelitatis perpetuitatem pollicentur, ipsum regem ipsum sue salutis subsidium & optant & eligunt. Nihil enim aliud ajunt querimus, quam ut vestri nominis gloria invocetur supra nos, quia principem terre nostre coegit, quem ipsi tanquam fulgur horruerunt. Que tamen beneficia Polonis postea Romanus male rependit, sicut infra suo loco dicetur.

H

dicetur.

diceretur. Anno incarnationis dominice M. CC. Vro Dux Mieszko senex, qui dolose Cracoviam subintraverat moritur, & ex tum Dux Lestko possidet pacifice principatum, qui accepit uxorem Ruthenam nomine Grzimislavam, de qua genuit Ducem Boleslaum pudicum & sanctam Salomeam. Illo quoque in tempore Romanus potentissimus princeps Ruthenorum, congregato magne numerositatis exercitu, Duci Lestkoni tributa denegat, audacter se opponit, potenti manu Polonie metas aggreditur insperate. Quod cum auribus Lestkonis insonuit, illico cum paucis sibi occurrit in Zawichost, occupat, irruit & trucidat, quod Rutheni cernentes qui primum pompatice venerant, vulneratis oculisque quam plurimis, reliqui fuge presidium iniere. Post hoc Lestko albus Pomeraniam intrat, ibique honorifice ab omnibus maritimarum proceribus tanquam legitimus eorum Dominus est susceptus, statuto itaque loco sui procuratore seu capitaneo terre, viro utique potente Swantopelkone, ac omnibus rite ordinatis, ad sedem regni sui revertitur, ibique cum suo fratre juniore scilicet Conrado terram dividit in hunc modum. Lestko namque tanquam primus genitus Cracoviam, Sandomiriam, Pomeraniam, Lanciciam, Szyradiam possedit. Conradus vero velut junior totam Mazoviam & Cujaviam plenissime fortitus est. Hic denique Conradus tres genuit filios, videlicet Szemovitum, Boleslaum, Cazimirum, qui primum sic dividentes principatum patre adhuc vivente decreverunt, ut Szemovitus cum Boleslao totam Mazoviam usurparet, Cazimiro autem sola Cujavia cederet, cujus patruus suus Lestko Dux Cracovie miseris, addidit totam Lanciciam & Szyradiam. Boleslaus itaque Conradides obiit sine prole, & medietatem Mazovie fratri suo legavit, scilicet Cazimiro. Szemovitus autem genuit duos filios, scilicet Conradum & Boleslaum & Salomeam dominicellam, de quibus Conradus sine filiis obiit. Salomea ordinem sancte Clare intravit. Boleslaus autem de Lithuana Prezislava devotissima domina, genuit Troydentum & Szemovitum.

De sorore Regis Bohemie moniale professâ genuit Wankonem, item Venceslaum & uxorem filii Mieszkonis de Teszin. Cazimirus tercius filius Conradi quoque genuit filios, scilicet Lestkonem nigrum cui pater terram Szyradie delegavit, secundum Zemomislum, cui Wladislaviam pater dedit, tertium Wladislauum Lokethkonem, cui terram Brestensem donavit, quartum Cazimirum, qui Lanciciam possedit, qui & sine prole decessit, nam & a Lythwanis in bello occiditur anno Domini M^o CC. XCIII^o. quintum Szemovitum qui terram dobrinensem nuncupatam accepit, & ex tunc multiplicatis principibus multa mala esse ceperunt in terra, juxta sententiam Salvatoris: Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur: sed redeamus ad rem. Dimissis namque aliarum partium principibus de Cracovie tantummodo principibus loqui volo. Albus Lestko igitur augere cupiens rempublicam, super qua cum suis tractare volens, omnium terrarum suarum prepositos cum proceribus in Gansawa ad colloquium convocat, quo cum & Pomerani venissent, Swanthopelcus procurator maritime regionis ambiens principatum, in dominum suum subito cum suis inopi-

nate

nate irruit, & occidit. Sicque Dux Lestko de loco in Cracoviam ducitur, ibique in majori Ecclesia anno Domini M. CC. XXVI. sepelitur, Cui Boleslaus pudicus filius ejus in regno successit. Eodem anno S. Franciscus migravit ad Christum. Igitur Swantopelcus ex tunc ducatum sibi in Pomerania usurpavit, qui genuit filios tres, Szamborium Mestvinum, Wratislaum, & omnes sine filiis decesserunt.

Boleslaus pudicus patri suo Lesthkoni successit. Hic accepit uxorem sanctissimam, Kyngam filiam Domini Bele incliti Regis Ungarorum, qui utrique magis celibatam quam delicias thori preeligentes, usque in finem vite illibatam pudiciam Domino conservarunt. Fuit itaque hic Boleslaus vir sobrius & mansuetus, nulli malum pro malo reddens, libertatum Ecclesie conservator, milium verus amator, quia nihil sibi retinebat, sed omnia suis militibus tribuebat, religiosorum benefactor & precipue fratrum minorum emulator. Hujus temporibus primi Tartari Cracoviam intraverunt & magnam stragem in populo Christiano fecerunt & Ducem Zlesie Henricum occiderunt, anno Domini M. CC. XLIV. anno vero Domini M. CC. LXVI. Daniel Rex Rusie moritur & Swantopelcus Dux Pomoranie. Eodem anno Poloni Russiam spoliantes in festo sanctorum Gervasii & Protasii cum eisdem configentes in metis Polonie que porta dicitur, in die Sabbati multa millia occiduntur. Anno autem incarnationis Domine M. CC. LXVIII. foror hujus Boleslai pudici sancta Salomea felicitat migravit ad astra, in vigilia Beati Martini confessoris, de qua hoc mirabile accidit. Dum enim VII diebus inhumata in thoro fororum jaceret, in loco qui dicitur lapis sancte Marie, nullum tamen horrorem atque fetorem fororibus ingerebat, quin potius iisdem quandam odorem suavissime refectiois solacium promebat. Post cujus sepulturam ac quarto idus Novembris usque ad Calendas Julii in terra jacuit, nullus tamen fetor de ejus corpore exalabat, cum ad sepulturam Cracoviam duceretur, licet archa in qua condita fuerat aperta fuisset, audivi etiam ab illa religiosissima Martha quod eodem tempore oleum quoddam mire suavitatis fragrantia de ejus corpore transillabat, quod multi infirmorum digitis tingentes seque linientes a quacunque detinebantur infirmitate, illico sanabantur. Eodem anno VII. Cal. Sept. Stephanus Rex Ungarie venit Cracoviam visitare limina sancti Stanislai & ut videtur Ducem Boleslaum fororinum suum, utpote quod haberet Dominam Kyngam germanam suam, fecit predictus Rex pacem & concordiam cum Boleslao perpetuam, prestito super crucem de ligno Domini juramento, hoc etiam fecit idem Dux & omnes Barones utriusque partis. Eodemque anno VIII idus Decembris nobilis quedam domina, scilicet uxor Comitiss Wyrchoslai in Nakel, dicecensis Cracoviensis, peperit in uno parvulo LX pueros parvulos. Hoc quoque notandum est, quod Domina Kynga Ducissa Cracovie nata est anno Domini M. CC. III. que primam vocem contra infantum morem protulit, ave Regina celorum: quo dicto loqui desit usque ad tempus secundum naturam presinitum. Hanc Boleslaus sibi copulat anno Domini M. CC. XXXIIX. hic Boleslaus cum Rege Bohemie scilicet Przemislao convenit, & amicitiam in-

ter se perpetuum firmaverunt. Anno quoque Domini M. CC. XLIII. Conradus Cazimirides cum Mazoviensibus terram Cracovie potenter intraverunt, cui Boleslaus in Suchdol occurrens preliari cepit, & ipsum Conradum patrum suum de terra fugavit, qui non ferens opprobrium post annos tres infinitam multitudinem Lithuanorum super terram nepotis adduxit, in Zarzuzobo prelium commiserunt, & Boleslao fugato multos terrigenas prostraverunt. Item notandum quod anno Domini M. CC. LXXVIII. Jacobus sedis apostolice legatus indulget post septuagesima comedere carnes, quo solacio Poloni caruerunt fere CCCis annis. Sub hujus quoque gloriosi principis tempore sacratissimus pontifex & martyr Dei Stanislaus canonizatus est per Dominum Papam Innocencium quartum, in Ecclesia sancti Francisci in Civitate Asistina, ubi inter cetera mirabilia eodem die missam Papa celebrante, quidam nobilis defunctus ad memoratam Ecclesiam cum allatus esset, parentibus illius stentibus & tumultum non parvum facientibus, idem Dominus papa ante altare Beati Francisci prostratus, prorupit in hec verba: O, inquit, beate pater Francisce, si sunt hæc omnia vera que de sancto Stanislaw Polonorum prothomartyre audivimus, suscipe hodie novum hospitem in novo signo: quo dicto statim ille defunctus resurrexit. Iste sanctus Stanislaus in terra jacuit a die passionis ejus usque ad canonizationem ejus annis centum LXXIII. minus dimidio. Hec autem canonizacio facta fuit anno Domini M. CC. LIII. mortuus est autem Boleslaus Dux Cracovie & Sandomirie sine prole, vir Dei plenus pudicia cum sua conjuge integraliter conservata. Sepultus est apud fratres minores in Cracovia, cujus mortem non solum terrigene sui, verum etiam vicine provincie Principes & milites multo tempore deflexerunt. Uxor ejusdem Ducis Domina Kinga eodem momento sepulture mariti sui suscepit habitum fratrum minorum una cum domina Tolanta uterina forore sua Ducissa majoris Polonie, relicta incliti Ducis Boleslai, & hoc in choro fratrum minorum ante majus altare. Obiit autem anno Domini M. CC. LXXIX. IIII. idus Decembris, dominico die & LV annis regnavit.

Successit autem Boleslao pudico per electionem procerum terre Lesztko niger, filius Cazimiri, Dux Szyradie, cujus parum ante primum hujus regni annum Leo Rex Russie venit cum magno exercitu Tartarorum volens Ducatum Cracovie & Sandomirie possidere. Cui occurrunt in vigilia Beati Mathei Apostoli circa Goslicz duo palatini, scilicet Petrus Cracoviensis & Janusius Sandomiriensis vix cum sexcentis hominibus, & multitudinem copiosam Deo celi victoriam conferente profligat. Leo vero fugit de terra turpiter confusus, quem XI diebus Lesztko sequitur, habens secum XXX millia equitum & duo millia peditum, spolians Russiam & castra subvertens, reversusque est ad propria cum gloria & pace. Hujus tempore Jazvize terram Lublinsensem depredati sunt, & maximam prædam abduxerunt. In somnio itaque Dux Lesztko per Michaelem Archangelum ammonitus eos insequitur, comprehenditque eos ultra Narew & superavit, totamque prædam abduxit, in quo prelio nullus omnino cecidit, imo quid-

quiddam mirabile ibidem accidit, quod canes, quos predicti gentiles adduxerant, viso Christianorum exercitu cadere & ululare ceperunt, qui simul cum Christianis in occisionem gentilium conversi atrocissime dimordebant. In die sancti Francisci Lithuani cum paganis, terram Sandomiriensem occulte intraverunt, Duce Lestkone cum tota fere militia residente, spoliantesque terram sacerdotes clericos, viros cum uxoribus & pueris & villanos velut pecora abduxerunt, senes occiderunt, juvenes cum juvenulis in servitutem perpetuam mancipantes. Audito hoc Dux illustris Lestko cum Baronibus lugubrem gemitum & suspiria emisit, confidentes tamen Dei auxilio confessione & Sacramento se munientes & sese mutuo exhortantes, hostes insequuntur, prosternunt in loco certaminis mille sexcentos viros, reliquos de prelio fugientes hinc inde necaverunt & circa sex millia suorum liberaverunt. Eodem quoque anno Dominus Jacobus Swinka in Kalis apud fratres minores in Archiepiscopum consecratur in vigilia Sancti Thomae. Anno denique dominice incarnationis MCCLXXXV. milites Ducem Conradum Mazowiensem in terram Cracovie & Sandomirie adducunt, cui Dux Lestko cum paucis Ungaris restitit & fugavit, & quia Teutonici cives Cracovienses tantummodo fideles fuerunt, & castrum conservaverunt, ideo dictis Teutonicis contra voluntatem militum civitatem Cracoviensem munire permisit, & sic deinceps Poloni quasi totum posse suum & gloriam perdiderunt. Item anno Domini MCC LXXXVII. ante Christi nativitatem, Tathari terram Sandomiriensem, Cracoviensem, Sandecensem, Syradiensem, Mazoviensem intraverunt, & multum populum abduxerunt. Ita ut in Ladimiria cum debabant predam dividere, XXX & unum millia de solis virginibus & juvenulis primo maturatis numeraverint. Iste Lestko niger prius fuerat Dux Syradie, post modum Cracovie & Sandomirie. Hichabuit Uxorem nobilem, scilicet dominam Grifinam filiam Domine, que filia Bele regis Ungarie fuit. Fuit autem religiosorum & pauperum afflictorum consolator, divina devotissime frequentabat. Hic in favorem Teutonicorum comam nutriebat, qui mortuus est in die beati Jeronimi anno Domini MCCLXXXVIII. deinde multa mala exorta sunt.

Explicit Cronica Polonorum anno Domini millesimo CCCXXVI. scias autem quod istam Cronicam compilavit Vincentius cognomento Cadlubkonis. Iste autem Vincentius Cadlubkonis anno Domini MCC VIII. in Episcopum Cracov. ordinatus fuit, vir literatissimus & Deo devotus, qui Cronicam Polonorum confecit, ut superius scripta habes, a temporibus Magni Craci ipsam initians, qui Cracus fuit ante incarnationem domini nostri annis CCCCTis, & ante Alexandrum Macedonem annis sexcentis, tandem anno Domini MCCXVIII. idem Vincentius sponte cessit Iwoni de episcopatu, & monasterium ordinis predicatorum ingressus est. Iste etiam Vincentius creditur historiam de Sancto Stanislao modo rethorico ritmizasse.

Nunc quoque veniam ad annales historias carptim succincteque atque breviter conscribendas, in quibus ita exordior. Anno Domini
DCCCXCIX.

DCCCXCIX. Arnolphus fuit ultimus Imperator quantum ad posteritatem magni Caroli. Hunc Arnolphum pediculi devoraverunt, nec vel balneis vel medicamentorum generibus poterat adjuvari, quin a pediculis consumeretur.

Anno Domini DCCCCXIII. Zemomislaus Lestkoni quarto succedit in regno Polonie, de Zemomislaio famosus ille Mieszko cecus nascitur, qui primus Rex Polonorum gratiam baptismi suscepit. Mieszko vero dictus est item Turbacio, quia ceco nato parentibus turbacio exorta est. Ille Mieszko licet famosus esset & magne industrie, vicio tamen eminuit. Nam septem pellicum scortis quas coniuges nuncupabat nocturnas variare vices consueverat. Histandem repudiatis quandam Dambrowcam nomine filiam Ducis Bohemie matrimonio copulat, cujus felici consortio glacies infidelitatis dissolvitur & nostrorum labrusca gentilium in vere vitis palmites transmigravit. Mieszkonii si quidem felix Dambrowka non prius nubere voluit quam universum Polonie regnum cum ipso rege Christiane professionis characterem suscepisset, didicerat namque quod dispar cultus conjugum erat impedicius matrimonium. Sic igitur Mieszkonis cecitas cecitatis nostre fuit privacio, quos veri luminis orbaverat carencia.

Anno Domini DCCCCXLVII. Boleslaus magnus, qui Chabri dicitur, natus est. Ille Bohemos & Ungaros edomuit, & in flumine Salawa metis ferreis fines polonie terminavit. Sed prius anno videlicet Domini DCCCCLXV. Dambrowka ad Mieszkonem venit, tunc Ecclesie & claustra, episcopatus, prepositure & alia beneficia, que tunc per ipsos fieri poterant, construuntur & dotantur. Ille Mieszko a nativitate cecus fuit, ut in Cronicis continetur. Hec autem Dambrowka putatur fuisse soror Sancti Wenceslai, Anno Domini DCCCCLXX. primus Episcopus Cracovie, nomine Prochorus ordinatur.

Anno Domini DCCCCLXXXIII. primus pragensis Episcopus Dithmarus nomine confirmatur. He sunt nationes Regum Polonie Koszyfko genuit Pyast, Pyast genuit Szemovitum, qui genuit Zemomislaum, Zemomislaus genuit primum & magnum Mieszkonem.

Anno Domini DCCCCLXXXII. Sanctus Adalbertus in Episcopum Pragensem consecratur. Slawnik fuit pater ejus, Strzesfislawa mater. Hic beatus Adalbertus revelante Deo, Pannoniam veniens, primum Regem Ungarorum Sanctum Stephanum cum multis aliis baptizavit. Deinde per Poloniam transiens, & eosdem in fide confirmans, in Prussiam veniens, ibidem fidem predicans, martirio coronatur. DCCCCLXXXVI. Proculphus in Episcopum Cracovie secundum assumitur, mortuo Prochoro. Strzesfislawa mater sancti Adalberti obiit. DCCCXCXV. Lampertus in Episcopum Cracoviensem tertium ordinatur. DCCCXCXVII. passio sancti Adalberti martiris. M. Boleslaus mittit Lampertum Episcopum pro consecratione ad curiam. Eodem tempore Stephanus Rex Ungarie misit Affricum Episcopum ad Silvestrum

strum Papam pro corona petenda, & Papa anglica monitus visione, coronam quam preparaverat Mieszko Aſtrico nuncio Regis Ungarie dedit. Sed cur data non fuit Polonis, in ſubſcriptis Cronicis plenius continetur.

MII. Sanctum Adalbertum Imperator Otto rufus in Polonia viſitavit, & Boleslaum nimio deſiderio vidit. Iſte Boleslaus ab Imperatore predicto in Regem ſublatus, inditam ſibi liberalitatem exercuit. MV. heremite VI. in Polonia martirizantur.

MXIII. Poppo in Episcopum Cracovie ordinatur quartum.

MXVIII. Boleslaus Ruthenos ſuperat, & terras eorum vaſtat.

MXIII. Compo in Episcopum Cracovie eligitur quintum.

MLXXV. Boleslaus magnus obiit. Mieszko ſecundus ſuccedit, qui in amenciam cecidit & mortuus eſt. Hic habuit uxorem ſororem Ottonis Imperatoris predicti, de qua genuit Cazimirum, qui vocatus eſt reſtaurator. Iſte Cazimirus fuit monachus, poſtea ex diſpenſacione Pape in regnum rediens, ex uxore de Ruſſia nomine Maria genuit quatuor filios, Boleslaum efferum, Wladislaum, Mieszkonem & Odonem. MXXXI. Hipolitus Archiepiſcopus Gneſnenſis mortuus cui Bodzanta ſucceſſit, Rachelinus Episcopus Cracoviienſis efficitur poſt Componem. MXXXVIII. Cazimirus moritur qui fuit monachus, poſt hunc Boleslaus filius ſenior, largus ſed efferus, in Ungaria exulavit interfecto ſancto Stanislao. MXLIII. Conradus Imperator mortuus, cui Henricus ſucceſſit in imperium & XVII. annis regnavit. MXLVI. Aaron monachus tyncentiſ in Episcopum Cracoviienſem poſtulat, & aſſumptus eſt per Benedictum Papam IX, Colonie conſecratus Archiepiſcopatus privilegio inſignitur. MLXII. Henricus Imperator obiit, cui alter Henricus ſucceſſit & XLIX. annis regnavit. Huius tempore quidam potens dum ſeder in convivio repente a muribus invaditur nulli nocentibus preter illum ſolum, ſed cum a ſuis in pelagus maris deductus fuiſſet, nil ei profuit, quin mures navim inſequentes illam uſque ad aque introitum corrodebant, in terra ergo poſitus, totus a muribus devoratus eſt & comestus. Similiter accidit Pompilio Regi Polonie. MLIX. Aaron Episcopus Cracoviienſis moritur, poſt quem Zula, cognomine Lampertus, in Episcopum ordinatur. Iſte Zula neglexit petere inſignia Archiepiſcopatus. MLXXI. Zula Lampertus Episcopus Cracoviienſis moritur, cui Sanctus Stanislao ſucceſſit. MLXXIX. Sanctus Stanislao tertio idus Aprilis martirizatus per Boleslaum efferum, qui Rex divina ulcione de regno eiectus in Ungaria in freneſin verſus in exilio mortuus. MLXXXII. Lampertus in Episcopum Cracoviienſem conſecratur mortuo Sancto Stanislao. MLXXXVII. Mieszko de Ungaria rediit, & Boleslaus tertius natus eſt, qui Mieszko uxore ducta ſine prole obiit. Sed & alii duo fratres Boleslai Mieszko & Odo mortui ſunt ſine prole, Wladislao ſolo regnante, qui ad preces Sancti Egidii genuit

nuit tertium Boleslaum cognomento Krzywousty. MLXXXIX. lancea domini inventa est in Antiochia. MCII. Lampertus Episcopus mortuus, Belduinus succedit, beatus Bernardus Cisterciensium ordinem introivit. MCXVII. Henricus Imperator quartus Poloniam intravit ad subiugandum eam sibi, sed resistente sibi viriliter Boleslao Krzywousty revertitur sine honore. MCXVIII. Gaudentius Episcopus Cracoviensis ordinatur. MCXIX. Boleslaus duos Duces Pomoranos devicit. MCXXVII. Invenio capitis Sancti Adalberti. MCXXXI. Cazimirus Dux moritur. MCXXXVII. Vislicia cede paganorum destruitur. MCXXXVIII. Cazimirus filius Boleslai natus est. MCXXXIX. Boleslaus Dux inclitus Polonie moritur. Hoc tempore Henricus Imperator quartus intravit Poloniam, ut eam subiugaret, sed Boleslao resistente revertitur sine honore. MCXL. claustrum Andrzejow edificatum. MCXLII. ejecto Wladislao fratre suo primogenito, qui fratres suos ex hereditate volebat ex inductu uxoris sue Tentonicæ, sed Boleslaus secundus natus post eum auxilio terrigenarum ipsum de Polonia fugat. Iste Boleslaus quartus cognominatus est Crispus. MCXLVII. Conradus Imperator Poloniam intrat. MCXLVIII. Petrus cecatur, qui claustrum Sancti Vincentii ante Wratislaviam construxit. Eodem anno Wladislaus moritur. MCLIV. Henricus Dux Sandomiriensis ivit Jerusalem. Iste construxit Ecclesiam in Zugofcze, quam contulit hospitalariis in Cracovia. MCLIX. Boleslaus filius Cazimiri nascitur. Eodem anno Wladislaus in exilio moritur. MCLXI. Gedco Episcopus Cracoviensis ordinatur Matheo mortuo. Dux Sandomiriensis Henricus una cum exercitu occisus est in bello in Prussia. Eodem anno Fredericus Imperator Mediolanum destruxit, siquidem muri ejus altissimi funditus suffossi sunt, cetera in cinerem redacta. MCLXIII. Boleslaus filius Wladislai reducit in Zlesiam a patris una cum fratre suo Mieszkone & eadem terra datur eis in possessionem. Claustrum in Lubus edificatur. MCLXX. Thomas Archiepiscopus Cantuariensis martirizatur. Dux Mieszko per Getkonem Episcopum & per milites ejicitur de Cracovia. MCLXXVII. Dux Cazimirus filius Boleslai tercii intrat Cracoviam jure successionis obtinendam. Eodem anno Claustrum Lubeyow edificatur. MCLXXXI. Cazimirus devicit Ruthenos. MCLXXXIII. Boleslaus filius Cazimiri moritur. MCLXXXIV. Sanctus Florianus per Egidium Episcopum Mutinensem in Cracow apporatur, & per Getkonem tunc Episcopum suscipitur, & Basilica in honorem ejus extra civitatem edificatur. MCLXXXVII. claustrum in Koprznicza fundatur, Gerko Episcopus Cracoviensis obiit. MCLXXXVIII. Fulco in Episcopum Cracoviensem ab Urbano Papa consecratur, qui dedit ei privilegium primam manum imponere in Archiepiscopum consecrandum. MCXC. Abbas Joachim habuit spiritum prophetie sub Fulcone. MCXCII. Cracovia devastata & a Mieszkone loripede, vulgariter Laskonogi, filio Wladislai quondam exulis & ejecti. MCXCVII. Bellum fuit inter Mieszkonem & Leszkonem. Leszko prevaluit, Boleslaus occiditur. Cazimirus Dux Cracovie moritur subitanea morte per incantaciones cujusdam mulieris venefice. Leszko filius succedit. MCC. Dux Mieszko loripes Ruthoni edificavit. MCCII.

MCCII. Dux Mieszko frater Cazimiri moritur & ex tunc Dux Lestko Cracoviam pacifice possedit, qui accepit Grzymislawam uxorem ruthenam, de qua genuit Boleslaum pudicum & sanctum Salomeam. MCCVII. Romanus Ruthenorum Princeps cum omni exercitu occisus est a Lestkone in Zawichost in die Gervasii & Prothasii. MCCVII. Ordo beati Francisci incepit. Fulco Episcopus Cracoviensis obiit. MCCXVI. Regula Francisci confirmatur, & ordo Dominici confirmatur. MCCXVIII. Vincentius Episcopus Cracoviensis cessit sponte Ywoni de episcopatu. MCCXXVIII. Ywo Episcopus Cracoviensis moritur. Eodem anno Dux Lestko interfectus est a Pomeranis sub fraude & Dux Henricus Zlesie a Duce Conrado captivatur Mazovie. Gregorius Papa IX. sanctam Elisabeth & sanctum Franciscum, & sanctum Dominicum canonizavit. MCCXXXI. Wislaus consecratur in Episcopum Cracoviensem. MCCXXXII. Vincentius Archiepiscopus moritur. Eodem anno beatus Antonius migravit ad Dominum. MCCXXXIV. nascitur Kinga filia regis Hungarie, patre Bela, & de matre nomine Maria in dominica Septuagesime, quam duxit Boleslaus filius Lestkonis, Dux Cracoviensis & Sandomiriensis in uxorem. MCCXXXIV. Teutonici intrant terram Prussie & eam tribus septimanis vastant, sine contradictione alicujus. MCCXXXIX. Boleslaus Kingam filiam Regis Ungarie accepit in uxorem, bonam mulierem & sanctam. MCCXLI. Tartari Poloniam vastaverunt & Henricum Ducem Zlesie occiderunt. Eodem anno in Ungaria lupi, vulpes, aquile homines occidebant. MCCXLII. Wislaus Episcopus moritur. Prandotha successit. MCCXLIII. premium inter Ducem Conradum & Boleslaum in Suchodol committitur, & victus est Conradus a Cracoviensibus. MCCXLIV. Prutheni per frequentes insultus Lukow & Lubbin & Seczechow vastaverunt. MCCXLVI. Lithuani venientes in Jaroczin commiserunt bellum cum Boleslao, & devicto eo multos milites occiderunt. MCCXLVII. frater Johannes sedis apostolice legatus, ordinis fratrum minorum, cum aliis fratribus ad Regem Tartarorum pervenerunt. MCCXLIX. moritur sancta Hedwigis. MCCLIV. beatus Stanislaus canonizatur. MCCLV. Getko miles plus quam CC. annorum senex moritur, qui multa miracula sancti Stanislai, & multa acta Polonorum magistro Petro narravit. MCCLVII. terre motus factus est magnus, & civitas Cracoviensis locata est teutonico jure. MCCLVIII. Grzymislawa Ducissa Cracovie moritur, & in Zawichost sepelitur apud fratres minores. MCCLXIX. Dux Boleslaus Cracoviensis & Sandomiriensis devastavit terram Lancicie. Eodem anno Tartari devastaverunt terram Cracovie & Sandomirie & hic fuit secundus adventus, in quo occiderunt & abduxerunt infinita hominum millia, & castrum Sandomiriense ceperunt. MCCLXII. Dux Szemovitus Mazoviensis a Lithuanis occiditur in Laskow, & filius ejus Conradus captivatur, Przemislaus coronatur, primus hujus nominis Rex. MCCLXIV. Cracovienses vicerunt Jazmizitas. XVIII. Cal. Julii. MCCLXV. obiit Anna Ducissa Zlesie, uxor Henrici occisi a Tartaris. Dux Lestko ducit Griphinam uxorem suam. Poloni spoliaverunt Ruthenos, & multos occiderunt in metis Polonie & Dux Ruthenorum Romanus occidit a

K

Lest-

Lestkone in Zawychost, alios usque Wladimirum Poloni insequuntur, alii capiuntur, infiniti occiduntur. MCCLXVI. Prandotha Episcopus Cracoviensis moritur. Paulus successit Jaszcconis. Daniel Rex Russe moritur. MCCLXVII. Sancta Hedwigis canonizatur. MCCLVIII. Sancta Salomea migravit ad dominum, in vigilia Sancti Martini. Eodem anno in Cracoviensi ducatu propter infidelitatem cujusdam mulieris corpus Christi versum fuerat in carnem visibilem, quam cum magna violencia sumpsit mulier timens predicationem & publicationem sui criminis. MCCLXXX. Cazimirus junior filius Boleslai Crzywulsty, Dux Cracovie genuit duos filios, scilicet Lestkonem Ducem Cracovie & Conradum. Iste Conradus genuit tres filios, Cazimirus, Boleslaum Szemovitum, ex quibus Cazimirus genuit plures filios, scilicet Lestkonem nigrum, qui post Ducem Boleslaum pudicum Cracoviam tenuit, item Wladislaum qui Loketk cognominatus est, qui post Regem Bohemie Cracoviam est adeptus. Eodem anno in Kalis infra octavas natiuitatis Christi natus est vitulus habens duo capita & VII pedes. Erant autem illa canina, & dentes canini. Erat autem unum caput in loco debito, & hoc erat majus, aliud erat minus & hoc erat ad caudam situm. Ipse autem vitulus habebat pellem vitulinam & pedes vitulinos, cujus cadaver nec canes nec porci volebant comedere. Eodem anno moritur Rex Ungarorum Bela. Eodem anno in Cracovia fuit maxima inundacio aquarum, per Wyslam fluvium circa festum beate Marie Magdalene tribus diebus, qualis nunquam antea visa est, quia occupavit villas, segetes, prata & totum campum, a monte Sancti Stanislai, usque ad montem Sancti Benedicti, & multos homines submersit, & domos & molendina, & duravit hoc malum per XV dies & similiter duo alii fluvii fecerunt Raba & Dunanecz. Isto anno fluvius qui dicitur Nyssa fluxit sanguine tribus diebus, a feria VI usque ad diem dominicum. Odra etiam fluvius qui preterfluit Wratislaviam fluxit tribus diebus aqua viridissima, postea aliis tribus diebus aqua penitus sanguinea. Eodem tempore moritur Regina Ungarorum, nomine Maria, mater domine Kinge. MCCLXXI. tres soles apparuerunt in ortu solis die Lune XIII Cal. Febr. Samborius a Boleslao capitur, qui acquisivit Gdansk. Janusius Archiepiscopus moritur. Eodem Griphina uxor Lestkonis Ducis Syradiensis deposuit de se peplum publice, eo quod dixit se esse virginem incorruptam, nec ab eo poterat cognosci propter impotentiam ipsius, ut dicebant. MCCLXXIII. Dux Boleslaus Cracovie convenit cum Duce Bohemie Przemislao in Opavia, & firmiter amicitiam perpetuam. Anno ipso Boleslaus Dux Cracovie & Sandomirie, Boleslaus Dux Polonie, Conradus Dux Mazovie & Lestko Dux Szyradie intrantes terram Wladislai Ducis Opoliensis devastaverunt eam totaliter, spoliantes & incendio subicientes usque in Opol & in Coszle & usque in Oderam, & multos homines amiserunt ibidem. Eodem anno quidam milites Cracovienses processerant ad Ducem Wladislaum Opoliensem cum tota potencia sua de consilio Pauli Episcopi Cracoviensis, sed Boleslaus misso exercitu comprehendit eos in campo Boguczyn, & commissio prelio ex utraque parte ceciderunt plurimi. Venit autem vox ad Paulum Episcopum, dicens ne tibi Paule melius fuisset

fuisse si natus non fuisset. Hanc vocem audierunt bene LX Viri. Imponebatur autem eidem, quod ipso procurante fuisset facta strages furpradiſta. Tandem poſt aliquantulum tempus venit vox dicens ei non timeas Epifcope Paule, fac quicquid volueris, quia ego tecum ſum. Hanc vocem audiverunt multi fratres predicatorum in quorum domo morabatur tunc extra civitatem Cracovienſem. Poſt aliquantulum vero temporis eodem anno predicto Epifcopo ſolo exiſtente in cubiculo facta eſt vox ad eum dicens noli timere Paule fac qvecunque vis, quia ſeptimo anno morieris, nec diſtinxit utrum ſeptimo anno Epifcopatus fui, vel anno ſeptimo ab eo tempore quo huiusmodi vox ad ipſum facta eſt, cui reſpondit Epifcopus: bene, quia uſque ad ſeptimum annum vitam meam poſſum emendare, & hanc vocem audierunt plures qui ſtabant ante cubiculum ipſius. MCCLXXIV. factum eſt comitium generale ſub Papa Gregorio X. in quo fuerunt congregati Epifcopi MCC. In hoc concilio greci ſunt reverſi ad obedienciam Eccleſie Romane. Nam & Patriarcha Conſtantinopolitanus celebravit in greco ibidem coram Papa in die miſſam Apoſtolorum Petri & Pauli, Rex etiam Tartarorum venit ibidem, & obedienciam Romane Eccleſie promiſit, & fidem confeſſus eſt, a quo & coronam accepit. In territorio Cracovienſi natus eſt puer cum dentibus qui ſtatim cepit loqui, & cum baptizatus eſſet, ſtatim & dentes amiſit & loquelam. Vixit autem tribus annis, & mortuus eſt. Eodem anno Dux Leſtko iterum Griphinam uxorem ſuam accepit, qua fuerat privatus. MCCLXXV. quidam puer vix annos duos habens natu, dixit fratri minorum terdicens: Domine; qui ait, quid vis? & ille, Tartari, inquit, venient & precipient capita veſtra. Cui frater quiſtibi dixit, cui puer, Deus, inquit. At ille times ne inquit illos? cui puer, timeo inquit quia precipient capita veſtra, quod & ita factum eſt. MCCLXXVI. reſmiranda & horribilis. Homo quidam crudelis ſuper pauperes, & ſuis dominis infidelis cum gravi infirmitate veniſſet ad portas mortis, fratres qui vocati fuerant ceperunt ipſum inducere ad confeſſionem, quibus reſpondit, tempus quidem erat conſitendi, ſed jam denegata eſt mihi poteſtas conſitendi. Nam & traditus ſum poteſtati demonum, fratribus autem ipſum ad penitenciam inducentibus magis, ne de domini miſericordia deſperaret, ait, conſiteri inquit non poſſum jam, ſed cito videbitis, quia traditus ſum in manus demonum, & ſtatim audierunt ictus durifſimos quibus ipſum affligebant, neminem autem videbant, ſed tantum ſonum verberum & ſtrepitum audiebant, vulnera in corpore & plagas aſpicebant. Ipſe miſer afflictuſ, nullam vocem dabat nec gemitum, ſed tantum vultum contrahebat & rugabat, & ſic inter verbera demonum expiravit. MCCLXXVIII. poſt ruinam Regis Ungarorum, filia eius Kynga, virgo Deo devota & ſancte Marie ſemper virgini, in die ſancti Stephani protomartiris vidit in viſione quandam virginem pulcherrimam indutam pallio mirabili, que habebat literas inferas per totum pallium de VII gaudiis beate Marie, excepta una plica pallii in qua non erant literæ, que videns puella cepit mirari, ad quam beata virgo, cur inquit miraris? ad quam puella, miror inquit tuam pulchritudinem, & cur pallium tuum non eſt per totum ornatum.

Ad quam Dômina: ego sum mater Domini, tu autem hoc pallium meum decorasti, sed quare hesternâ die non recitasti VII gaudia mea quae solebas semper recitare, ideo hoc pallium meum non est per totum ornatum, verum tamen filia noli conturbari quia desiderium tuum adimplebitur, nec de patre sollicita sis, qui ad maiorem gloriam quam unquam fuit perducetur. Eodem anno in nativitate gloriose virginis Marie, intravit ordinem sancte Clare in Praga cum maxima solemnitate. MCCLXXVIII. In Cracoviensi dicecesi erat quidam lacus, in quo homines nullo modo poterant piscari, propter impedimenta diaboli, cum ergo eo anno esset hiems magis aspera solito, quidam milites & religiosi & multi simplices illius provincie congregati fuerunt ad capturam piscium illius lacus cum crucibus & vexillis, & primo quidem licet cum difficultate traxerunt fagenam habentem tres parvos pisciculos. Secundo traxerunt fagenam masticatam & nullum piscem habentem. Tercio vero traxerunt cum maxima difficultate quoddam monstrum, quod habebat caput caprinum & oculos rubicundissimos, quo viso homines fugerunt, ex quo omnes fuerunt morbidî facti. Ipsum vero monstrum cum inposuisset caput suum subtus glaciem cepit discurre per aquam, sonitum & strepitum faciendo. Eodem tempore Boleslaus Dux Polonie habens adiutorio Mestvinum Ducem Pomeranie, intravit fines Teutonicorum VIII. diebus, spolians terram, & ad ultimum gloriose triumphavit de exercitu eorum. MCCLXXIX. obiit Boleslaus Dux Polonie, qui habebat uxorem, filiam Bele Regis Ungarorum. Iste Boleslaus fuit maximus triumphator de Teutonicis, & homo virilis quia nullum regem quantumcunque potentem timebat, obiit VII idus Aprilis. Eodem anno pugnantibus cruciferis de domo Teutonica contra Lithuanos, capti sunt duo fratres cruciferorum a Lithuanis, quorum unus cum fuisset suspensus super altissimam arborem equus quoque sub ipso suspensus est, ut igne supposito utrumque vorax flamma consumeret. Sed mirum in modum, equo per ignem consumpto, celum apertum est super cruciferum, & lux magna descendit super eum, & ros descendens de celo ignem dispersit in diversas partes. Cumque lux illa ascenderet in celum simul & crucifer ille ascendit cum corpore in celum, itaque post discessum lucis nullum vestigium, nulla particula vel signum inventum est de illo, videbaturque Lithuanis astantibus, & ascensionem illam mirantibus, quod virgo pulcherrima ascenderet, in celum. Sed quia pagani huiusmodi factum ascribebant incantacionibus, non virtuti divine, ostendit eis Deus aliud miraculum, quod in socio suspensi illius cruciferi experiri voluerunt, nam viso predicto miraculo superstitem cruciferum disrupto trunco arboris per medium incluserunt, circum ponentes ignem copiosum, ut vivus igne consumeretur. Sed dominus militem suum pro fide certantem non reliquit sine celesti presidio. Nam subito celum fuit super ipsum apertum, & quedam avis magna alba, qualis nunquam visa fuit ab aliquo vivente, descendit de celo in luce magna, & eripuit predictum cruciferum de medio igne, & tulit secum in celum in corpore. Quod videntes pagani dixerunt: Vere magnus est Deus Christianorum, quia talia facit servis suis. Eodem anno in Ythalia in
vigi.

vigilia beati Marci Evangeliste, factus est terre motus, ex quo subver-
se sunt VII civitates. Miserabiliter autem terra absorbit civitates,
quia descenderunt in abyssum cum habitationibus suis, & audiebatur
vox clamantium de abyſſo per quatuor dies. Montes eciam duo con-
venerunt in unum, inter quos fluebat fluvius, qui ita fuit montibus
conclusus, qui nullum meatum habens fecit lacum circa se ad LX.
milliaria & amplius, omnia subvertens, multa eciam castra in monti-
bus sita, aperiens se terra per motum terre que stetit XVII diebus,
ipsa castra cum montibus absorbit, aliquos montes maximos in plani-
ciem deducens, terre penitus coequavit. & in populo stragem mise-
rabilem fecit. Nam quodam clauſtro Cyſterciensium Ordinis 70 ſo-
rores occidit, & alia multa mala fecit. Eodem anno obiit gloriosus
princeps Boleslaus filius Leſtkonis filii Cazimiri, Dux Cracovie & San-
domirie, qui fuit homo caſtus, pudicus, ſobrius, manſuetus, nulli ma-
lum pro malo reddens, libertatum eciam conſervator, militum verus
amator, religioſorum omnium fuit benefactor, regnavit autem XXXVII
annis. Obiit quoque ſine prole cui ſucceſſit Leſtko per electionem
militarium, frater ejus patruelis. Uxor autem Boleslai Domina Kynga
poſt ſepulturam mariti ingreſſa eſt ordinem ſancte Clare cum ſore ſore re-
lictæ Boleslai Ducis Polonie, que fuerunt ſore ſore ultime filie Bele regis
Ungarorum. Anno Domini MCCLXXX. primo anno electionis Ducis
Leſtkonis, venit Leo Dux Ruſſie cum exercitu copioſo Tartaro-
rum, Lithuanorum & Ruthenorum volens poſſidere Ducatum Craco-
vienſem & Sandomiriensẽ, cui occurrerunt Cracoviensẽs & Sandomi-
riensẽs Feria VII vigilia beati Mathie Apoſtoli in Goſliz, videlicet Pe-
trus filius Alberti Cracoviensẽs & Januſſius Sandomiriensẽs Palatini
cum DC hominibus, & proſtraverunt Tartarorum, Lithuanorum &
Ruthenorum maximam multitudinem, Domino celi ipsis victoriam
conferente. Ipſe autem Leo ſecundo die fugit de terra valde conſuſus,
quem poſt XV dies ſecutus eſt Leſtko habens ſecum XXX millia equi-
tum, & duo millia peditum, & ſpoliavit ejus terram miſerabiliter & ca-
ſtra ſubvertit Ruſſie, reverſusque eſt ad propria cum pace & gloria.
MCCLXXXII. Dux Leſtko Cracoviensẽs & Sandomiriensẽs & Syra-
diensẽs perſecutus eſt yamizitas admonitus in ſomnio per Archange-
lum Michaelẽ & comprehendit eos ultra Nareff, quibus ſuperatis
reduxit totam predam, quam ipſi de Lublin abduxerant, in quo conſi-
ſtu nullus hominum occiſus eſt de ipſius exercitu, ubi & mirabile ac-
cidit, quia canes, quos predicti gentiles adduxerant, viſo Chriſtiani-
norum exercitu ceperunt gaudere, ululare & exultare, per ſignum quo
ſimul cum Chriſtianiſ in occiſionem gentilium converſi ſunt, morden-
tes atrociffime. Eodem anno fuit maxima fames in terra Cracoviensẽ
per quam fame infinita millia hominum iverunt alii in Ruſſiam, alii in
Ungariam. MCCLXXXIII. mortua illuſtris domina conjux Domini
Ducis Primiſlai majoris Polonie, Lukardis nomine, filia Nicolai Du-
cis Caſſubitarum, mortem vero ejus nullus potuit indagare qualiter
interiit, ſed ſalva reverencia iſtius historiographi, nos temporibus ju-
ventutis noſtre vidimus in caſtro Gneſnenſi capellam quandam ligneam
que vulgariter appellatur Cruchta, in qua erant duo grandes lapides

in modum molarum molendini, sanguine ut dicebatur ejusdem Domine rubricati, interquos ut dicitur fuit concussa totaliter & extincta, & in Ecclesiam majorem Gnesensem fuit tradita sepulture. MCCLXXXIV. Tartari terram Hungarie que dicitur de VII castris intraverunt & multos Christianos captivaverunt & occiderunt, Christus autem tutor Christianorum magnam famem & pestilenciam in eos immisit, quod audientes VII castrenses victoriam commiserunt Deo, dicentes: Melius est gladio perire, quam fame in castris & civitatibus per Tartaros interire. Vota complent ope, quod audientes Tartari Christianis se cingunt quasi coream de ipsis facientes. Videntes Christiani, fratrum suorum miserentur & per hoc paganos non impediunt ut pugnarent cum eis, sed iniquiunt Christiani melius est cavere unicuique nostrum ne pereamus similiter cum illis, & tum Deo opitulante paganos superaverunt, & captivi liberatis cum magna leticia ad propria redierunt. MCCLXXXVII. Dux Lestko piissimus Cracoviensis, Sandomirientis & Syradiensis de suis militibus & Duce Conrado Mazovie gloriose triumphavit. Siquidem dicti milites Cracovienses Ducem Conradum in preiudicium Ducis Lestkonis sibi elegerant in Dominum & heredem, sancto viro contempto, & quia Deus non relinquit iustum nec semper ejus querens panem, Dux Lestko videns maliciam suorum Baronum confugit ad auxilium Ungarorum, qui statim ei affuerunt in presidium, non tantum Ungari Christiani Ducis pii & incliti cause condolentes, sed & Comani pagani ejus vicem fortissime condoluerunt, & extemplo cum dicto Duce uterque contra milites Cracovienses & Ducem Conradum acies ordinaverunt. Mirabile dictu sit congressus, Deo juvante Dux Lestko cum paucis fidelibus suis Cracoviensibus & Ungaris Comanis vix DCCC Ducem Conradum cum magna hominum multitudine fugavit, mactavit & captivavit, & sic cum gloria ad Cracoviense castrum remeavit, quod solum sibi per cives Cracovienses de omnibus castris terre Cracoviensis fuerat fideliter reservatum, Domina Griphina Ducissa in eodem castro residente, pro qua fidelitate Dux Lestko, civitatem Cracoviensem fortissimis blancis & fossatis, renitentibus militibus, eodem anno munivit, & magnas contulit libertates. Eodem anno Dux Przemislaus majoris Polonie duxit uxorem regis Suecie nomine Richsam, in octavis sancti Francisci. MCCLXXXVI. Castrum a Ruthenis & Lithuanis nomine Gostyn acquiritur, fraude vero Conradi Ducis multorum sanguis effusus est innoxius in eodem, mortuorum & captivorum DC. In eodem anno post assumptionem beate virginis Marie Cracovienses & Sandomirientes conantur ejicere Lestkonem, sed cum auxilio Regis Ungarie vincuntur, sed tamen civitatem combusserunt. MCCLXXXVIII. Dux Loktek cum Teutonicis bellum committit, & vincit eosdem. Civitas Cracoviensis Zlesiensis denuo traditur, & Dux Wladislaus pedester vix aufugit. Episcopus Paulus captivatur, & milites multi alii occiduntur, terra vastatur, & multa mala orta sunt. MCCXLII. Domina Kynga Ducissa obiit. MCCXLIV. Tartari circa Sandomiriam fuerunt, & sequenti anno strages maxima facta est in militibus per Lithuanos, & Cazimirus Dux Lancie occiditur per eosdem. MCCXCV. Przemislaus Dux majoris Polonie a Domino

Ja.

Jacobo Archiepiscopo, dicto Swynka, post festum beati Johannis baptiste inungitur in Regem Polonie in Gnezna. Eodem anno Episcopus Procopius obiit, cui Johannes dictus Mufcata successit Teutonicus. MCCXCVI. VI. idus Febr. Rex majoris Polonie occiditur a suis milibus, de clenodio dicto vulgariter Zarembo prope oppidum Rogosznino, cumque gravissime fuisset quasi letaliter vulneratus, & illi quasi jam mortuum reliquissent, supervenit quidam ex inimicis ipsius requirens ab eo, si adhuc supervivere valuisset, cui rex voce humili fertur respondisse, se adhuc posse supervivere, si in caloribus fervaretur, atque mederetur. Fuit enim tempestas hæc in vigilia sancte Apollonie virginis. Quo audito licitor qui superastabat evaginato pugione ipsum ad terram confodiens penitus tunc extinxit. MCCXCVII. Vladislaus Loktek dictus, cum Ungaris & Polonis vastat Zlesiam. MCCC. Dominus Wyslans Episcopus Cracoviensis migravit ad Christum, cui successit Dominus Gerwaidus, qui mortuus est in curia summi Pontificis Pape. MCCCII. domicella Salomea Zemowichi Ducis filia migravit ad Dominum. MCCCII. Swantoslaw magni Ducis Russe filia, ordinis sancte Clare obiit. Eodem anno inierunt Cracovienses & Sandomirienses Russiam versus, Lublin novum, quod Rutheni occupaverunt pluribus annis, expugnaverunt, deinde in paucis cum multitudine Ruthenorum & Lithuanorum ac Tartarorum pugnaverunt, & domino cooperante de omnibus triumphaverunt. MCCCIV. Vladislaus dictus Loktek intravit terram Cracoviensem & Wysliciam obtinuit, & sequenti anno dictus Dux Vladislaus terram Sandomiriensem obtinet. MCCCVI. civitas Duci Wladislao dicto Loktek traditur. Eodem anno arsit circa Ecclesiam omnium sanctorum, & de illo igne ventus portavit super Ecclesiam Cathedralē, & totam Ecclesiam una cum toto castro penitus concremavit; quam Ecclesiam & castrum predictus Dux Vladislaus cum conjuge sua Domina Hedwige, & filio ipsorum excellentissimo Duce Cazimiro, ad statum pristinum reformat, & ad honorem sanctorum Venceslai & Stanislai martirum, ipsam Ecclesiam dedicavit. MCCCXX. Rex Vladislaus dictus Loktek coronam in Cracovia autoritate Domini Pape, per venerabilem in Christo patrem Janislaum Archiepiscopum Griesnensem accepit. Eodem anno filia ejus Elisabeth Regi Ungarie Carolo copulatur. MCCCXXVII. Cazimirus filius Regis Wladislai dicti Loktek duxit uxorem Annam nomine, baptisatam in Christi nomine, filiam Gedimini Ducis Lithuanorum, in vigilia Apostolorum Philippi & Jacobi, quæ quidem Anna XV annos habuit a nativitate sua. Anno Domini MCCCCLXXVIII. Zelet rector parochialis Ecclesie in Lekna, die beati Francisci, qui fuit dies dominica, cum missam die eodem debuisset peragere, de Ecclesia velocius ecurrit diabolico permotus spiritu, se in horreo domus sue propria manu strangulans, & quodam fune, dicto vulgariter Strikem, semet ipsum suspendens ibidem miserabiliter expiravit. Visus est autem niger hyrcus aut aries cervicibus ejus assistere, & ipsum cum suis cornibus inhumanissime verberare. Scias quod in sequenti Cronica multa per saltum dempta, atque per saltum scripta non sunt, sed penitus pretermissa, ut est illud & statim circa finem pro-

logi post verbum nostris preconiis adaugeamus, ita habetur sub tali signo. Celestis alimonie fidelibus erogatur eorundem patrocinium nostre pusillimitatis opusculum tueatur. Nam quos Deus ordinavit tanto privilegio dignitatis hominibus ceteris preeminere, oportet eosdem studiosius ceterorum utilitatibus & necessitatibus providere. Igitur ne viles persone, & sic ibi habetur. Item inferius cum agitur de Boleslao Chobri, qui regnum Ruthenorum ditioni sue subegit, post illa verba, quod illa vix credere potuit, sed tandem aliis & aliis nunciantibus certificatus exhorruit, statim sequitur: Tunc demum pollicem suum & indicem ori porrigens, hamumque spuro, more piscatorum liniens, in ignominiam sue gentis proverbium protulisse fertur. Quia Boleslaus huic arti non studuit sed arma militaria bajulare confrexit, ideo Deo ad manum ejus tradere civitatem istam regnumque Ruthenorum & divitias destinavit. Hæc dixit nec plura profectus fugam arripuit. At Boleslaus nullo sibi resistente civitatem magnam & opulentam ingrediens & evaginato gladio in aurea porta percutiens, risu satis jocosus suis ammirantibus cur hoc fecisset, enodat, sicut, inquit, in hac hora aurea porta civitatis ab isto ense percuitur, sic in nocte sequenti soror regis ignavissimi corrumperetur. Nec tamen Boleslao thoro maritali sed concubinali singulari vice tantum conjungitur, hoc factum nostri generis injuria vindicetur, & Ruthenis ad dedecus & ad ignominiam imputetur. Sic dixit, dictaque factis complevit. Igitur Boleslaus urbe ditissima &c.

Item inferius capitulo videlicet de Boleslao occisore sancti Stanislai, quoniam per Wladislaum Regem Ungarorum humiliter susceptus, & ipse pomposissime in Ungariam introgressus. Cum enim audisset Wladislaus Rex Ungarie Boleslaum advenire gaudet ex amico. Hunc enim Wladislaum Boleslaus pulso propriis viribus Rege Salomone de Ungaria in sede regali collocavit. Boleslaus igitur Wladislaum suum Regem appellabat, Wladislaus se per eum Regem agnoscebat. In Boleslao tamen unum adscribendum est vanitati, quod ejus pristine multum obsuit probitati. Nam cum regnum alienum fugiens introiret, cumque nullus rusticorum fugitivo obediret, obviam ire Boleslao Wladislaus ut vir humilis properabat, eumque appropinquantem eminus equo descendens ob reverentiam expectabat. At contra Boleslaus humilitatem Regis mansueti non respexit, sed in fastum immanis superbie cor erexit. Hunc inquit alumnum in Polonia educavi, hunc Regem in Ungaria collocavi. Non decet eum me ut equalem venerari, sed equo sedentem ut quemlibet de principibus osculari. Quod attendens Wladislaus aliquantulum egre tulit, & ab itinere declinat, ei tamen fervicium per totam terram fieri satis magnifice commendavit, post ea vero concorditer & amicaliter inter se sicut fratres convenerunt, Ungari tamen illud altius & profundius in corde notaverunt, unde magnam sibi Ungarorum invidiam cumulavit. Jamque extrema dies cicius eum ut ajunt occupavit. Obiit autem miserabiliter. Anno Domini MLXXXI. Habetur superius ante illud capitulum: successit autem Boleslao pudico &c.

asse.

assequitur, quia numerum occisorum non aliter scire potes, quam si arenam maris aut celi stellas in calculum voces. Super quo si vacet allegoristas consule, si non, abacistas, apud quos calculandi agitur solertia. Hujus rei autem hodie fidem asstruunt aggeres instar montium ex humatis hostibus, monticuli acervati, multa etiam millia suis viacta loramentis in Polonie colonias sunt transvecta. Ex tunc igitur Nakel & alie potentes urbes huic regno accessere. Causa autem hujus gravissime stragis hec fuit. Boleslaus siquidem extra metas Polonie cum suis diuicis demoratus erat, sancte Gneznenſis Ecclesie Archipontifex Dominus Martinus, cujus nutu, cujus arbitrio totus hujus reipublice cardo vertebatur. Huic percrebro Pomorani struxerunt infidias ut cum nece clandestina interficerent, tum quia eis ritum inhiheret idololatrie, tum quia decimas & primicias ab eis exigeret, ut eo sublato regni simul & consilii caput amputarent. Cumque diu venena nequicie effundere cogitarent, machinamina vir prudens industrie declinabat, accidit autem tandem presatum presulem in Spyczymirienti oratorio obsequiis divinis intendere, & ecce assunt Pomerani in multitudine, dumque Pontifex inopinate vallaretur, ipsumque rapere gestirent clamor attollitur, hostiumque impetus in ipsis nuntiatur pascuis. Quo ergo fugiendum, dum mucro coruscet micans? Quomodo rebellandum, cum nunquam eruentis luporum rictus, agnorum balatus placaverunt? Verum ut erat Archiepiscopus sursum contemplacione porrectus, sic & corpore in altum tollitur. Cujusdam enim beneficio scale conscendens inter laquearia delitescit. Sic senio vires, pedibus timor addidit alas, quos licet infirmos adjuvat ipsa manus. Illi catervatim irrumpunt, facies non parcunt, sacra dirimunt & diripiunt. Quidam ergo Archidiaconum, qui stupore totus dirigerat prostratus, circa aram conspiciantur, ac presulem rati comprehendunt, non sine tripudiis asportant, non solum illum decimis & primiciis abrenunciare jubent &c. nil horum annuit, erat enim vir Domino plenus fiduciam habens in Deo, nec de sui antistitis confidens suffragiis, cujus virtutes diligentem discipulum latere non poterant. Presul autem lacrimarum torrenti pronus immergitur, sanctuarium prophanatum, & sacra manu contrectari sacrilega luctuose deplangit, qui aram devotissime complexus precum devocione triduanum continuat jejunium. Nec dum e sanctuario pater venerabilis gressum dimoverat, cum qui solvit compeditos Dominus ulcionem libere egit. Quadam enim repentina conjuges & eorum parvuli correpti sunt vesania, ut sese invicem nunc ferro nunc saxis appeterent & suorum carissimos non tamen ut cognatos sed ut hostes a suis domiciliis expulsi, qui dum alios attingere nequeunt, proprios artus unguibus dissecant, aut dentibus dimordicant, qua peste non sine prodigioso rugitu, non sine horrenda iactatione plerique eorum expirant, tandem vexati sunt, donec causa supplicii intellecta sancta sanctorum cum omni suppellectili pontifici remittunt, & pecuniam postulatam abnegant, catholice quoque fidei reverenciam profitentur ac Ecclesiasticis sese obstringunt muneribus. Post hec Imperator Henricus suscepto non immemor injurie, quam in metis Ungarorum a Boleslao susceperat, congregata armatorum multitudo Poloniam ingreditur, Bichomienſe

M

mense municipium conatibus multis attentat, quod quoniam viris
 tutum & situ vidit pene inaccessible, circa urbem Glogow copias ex-
 plicat, cives improvisis obsidionibus cingit & quasi quibusdam torcu-
 laribus includit, obsides extorquet, tradicionis diem constituit. Suas in-
 terim illi Boleslao exponunt & deplangunt molestias, angustias, ob-
 sides prestitos, non tam dedendi animo quam defendendi remedio.
 Quibus rescribit Boleslaus, fuco nihil ignavius &c. potius itaque ob-
 sidibus quam libertate carendum, tutius enim est paucorum salutem non
 parcere quam pusillanimitatis ignavia Polonos ad discrimen adducere.
 Hujus igitur mandati Glogovientes informantur fiducia, vires colligunt,
 urbem muniunt, ruinas refarciunt. Sed & Cesaris castra, inde cives, illinc
 Boleslaus, continuis sollicitant incurfibus. Nam eos qui castrorum
 invigilant excubiis, qui Polonie fines explorant, qui Boleslaidis unde-
 liberet tendunt insidias, qui predam gaudent ancupari, aut vite uspiam
 venantur stipendia, omnes illi vinculis coniecti Boleslao exhibentur,
 vel multantur vite dispendio. At Cesar fragoso urbem turbine involuit,
 molibus tormentorum circumtonat, telorum multitudine obruere con-
 tendit, saxorum tempestatem grandinat, que illi aut industrie studio
 declinant, aut in Cesaris damna retorquent. O vere viriles, o ferreos
 animos! O summe viros constancie! quos nec auri splendor demulcet,
 nec imperatorie Majestatis terror inclinat, non hostium illos terret im-
 petus, non laboris frangit asperitas, non ipsorum parvulorum pietas
 emollit. Quia enim patres obliti filiorum acerrime rebellant, nunc machi-
 nis eorum parvuli alligantur, nunc omnium tormentorum genere pater-
 no sub aspectu terriantur, sed incautum, stat enim inconcussus robore
 paterna fixa sententia. Tutius enim patres prole quam patria cives
 exui. Nam honestius libertati quam liberis consulere. Frustratis igitur
 viribus arte nimis indigna in Sileucii provincia signa surgunt bellica, sed
 infaustissime. Illa enim Sileucie strenuitas que clarissimis ubique trium-
 phis emicuit, que magno quondam Alexandro tributum non solvit, idem
 & Alemanno, qui egre ferentes hostes sue incubare provincie, orant
 Boleslaum ne prelium differat, quia mora in se trahit periculum, &
 facius esse semel cadere quam semper pendere, agat intrepide, modum
 ajunt indubitate reperisse victorie. Mandat igitur Imperatori Boles-
 laus: Rex paratus est ad prelium, & differens sue testis est igna-
 vie; tributum exigis, cruentum in crastino tributum prestolare. Nam
 quid a quo exigere debeas nostro cras munere addisces. Ut ergo pri-
 mum dies illuxit, concurrunt hinc inde velites, ex adverso acies con-
 sistunt, & quantum Allemannos auget numerositas tanto Polonos auget
 & acutior animosior audacia. Interea Silenciorum non pauca manus a
 tergo profilit, non paucos in se ex hostibus convertunt, fugam ex
 industria simulant, continuis preliis Allemannos alliciunt, longius pro-
 vocant, in provocatos reflectuntur, & obliquo cuspidum vibramine
 preporrectas illorum lanceas simul repellunt & feriunt. Quibus pro-
 stratis advolant alii illorum subsidio & occidunt & cadunt: rursus
 alii, item itemque alii, donec omnis pene posterior eorum exercitus in
 eos convertit. Unde non tam medie quam prime turbantur acies,
 que cum tumultus causam ignorant, suos fugere non persequi autu-
 mant

Einsiedl

14

mant

mant & fere dilabuntur, quos hinc pudor inde Boleslaus confisterè impellit. Quot ergo erant prima pragitarum phalanges, primo congressu succumbunt, deinde ille gigantee Alemannorum legiones, hic a Boleslao, illica Sileucianis prosternuntur, ex quibus primpilare Imperatoris cohortes inde retro coguntur descendere, certamine caballis in ipso ictu virtute toxici cadentibus. Sic Dominus gloriose magnificatus est, equum & ascensorem projecit in mare. Exiles eorum reliquias aesta autem suscepit Lemannia, qui vitam Cæsaris pro munere, & fugam coluere pro triumpho. Superest argumento loci appellatio ad quem tanta canum confluxerat numerositas, qui tanto cadaverum est in quandam ferocitatem prorupere limphaticam, ut nulli omnino pateret comeatus, ideoque canum locus campestris ille locus nuncupatur. Porro Ducem Bohemie indilato impetu a regno exterminant, quem quondam a suis propulsum Boleslaus humanissime suscepit amplexu, piis ablactavit uberibus, quem prius Olomucentium principem deinde pragitis ducem constituit. Tantas autem vices tanti beneficii retribuit, ut Imperatoriam in Boleslaum hostilitatem exasperaret sed sue fructus perfidie non infideliter demessuit. Quidam enim de suis de consueti illum objurgans perfidia pugione transfigit, cujus in locum Dux Borzywoy munere Boleslai sufficitur, quem suorum quoque prodidit invidia immo fraterna prodidit ambicio. Ideoque rursus in Bohemiam regreditur Boleslaus, cruentum fratricidam expulsat, & minorem ejus fratrem principatu insignit. Rursus princeps Russie Leodarides fortune Boleslai impatientissimus, suos Ruthenos convenit singulos, sollicitat universos, omnes jubet sue ingenuitatis meminisse, docet quante sit infamie servitus &c. Omnes unanimiter ab illo recedunt, omnes in illum conspirant, quem quidam alti sanguinis miles, vir utique magnanimitatis generose, tam strenuus manu quam pectore illustis, Petrus Wlotides Russiam eandem ingrediens subito inter epulas occupat, crinibus a mensa abstrahit, humi prosternit, prostratum vincit, victum ad Gallinaceum asportat, non sine multa pulorum cede, principali tamen decusatum ornatu, perinsigne munus Boleslao presentat. Sic ergo sedicionis caput amputat, sic sue salutis dispendio, patrie salutem mercatur, sic omne Boleslai regnum tranquillitati conciliat. Hujus denique Leodaride filius, in se parcus, in patrem prodigus, omnes private suppellestilis ac fisci thesauros in patris redemcionem apprehendit, preponderare credens honestatem divitiis, sed paterno peramplissime saucius vulnere, cum aperta non posset remediari ulcione, in hostem disparem remedium doloris dolum comminiscitur. Quendam siquidem pannoniorem seu Ungarorum tam sanguine quam dignitate insignem, muneribus allicit, auro perivadat, ut dolo principem Polonorum fallat, Boleslaum decipiat. Hic igitur sui transfugii causam dolose excogitat, sique causas exulatus callide componit, hanc ut inter precipuas, quod semper hujus reipublice amantissimus coadiutor extiterit, qui sue gentis machinamenta vel extenuare studuerit, vel declinare docuerit, etiam adducit emulos calumniandi studio contra se intendisse, ac in se capitis latam sententiam. Malle se malum declinare immeritum, quam innoxium caput indebite

noxe submittere. Asstruit Pannoniam se Polonorum dicioni subacturum. Igitur non ut transfugam, sed quasi curie proprie ipsum recipit Boleslaus, gloriose Wislicientis urbis prefectum constituit, principis postmodum nactus absenciam, Leodaridam clam accelerare jubet, ne mora in se trahat periculum. Itaque hostes in foribus imminere principali edicto imperat, qui extra urbem delituerit reum esse majestatis omni suppellestili fisco accessura, tuendam esse omnibus & urbis & populi salutem. Proinde inclusas muris legiones cruentis luporum ritibus infundit, terribilissimis devovet predonum votis, in quorum cruore quam inhumane debauchata sit impia barbaries piget meminisse. Ex templo Leodarides tot animarum tanto sanguine plus irritata quam facciata rabie revertitur. Illum autem prodicionis patrem, perditionis filium, perfidie alumnus privat lumine, lingua enervat, absit iniquiens ne de radice colubri, ne de prodigio perfidie, pestilencius prodigium propagetur. Quo facto Boleslaus ut erat injuriarum indignatissimus animositate inexorabili indilatos Leodaride penas intorsit, quem non arte, non dolo, sed iusto fulminis impetu, apro frendencius ad ipsum usque hostem Russiam penetrat. Verum ille mali sibi conficius, lustra nemorum insilit, inter saltus & lucos ferarum delitescit. Quo non reperto Boleslaide truculencius quam leones vel tygrides partu orbat in desertos greges deserviunt. Non enim ipsis gregum ducibus, non feris indulgent nec fertur. Adeo rocius gregis non tam cruore quam fstrage gloriantur, non urbibus, non burgis, non municipiis, non pagis parcitur. Nec etas ulli patrociniatur aut sexus infirmior, nullum nec sublimitas aut sanguis generosior a calice sanguinis redimit. Sic ulcione centuplata Leodarides & ille Pannonius non immerito Boleslao penas exsolvunt. Qui sibi non parcat, mihi & tibi quomodo parcat? Omnium victoriosissimus fuit Boleslaus, quem cum armis vincere non poterant, sola semel vicit credulitas, quem enim stirpis regie a Rege Pannoniorum adactum exilio amore solito Boleslaus excipit, quem non solum patrie sed & regno restituere parat. Quo intellecto Pannonii dolo credulum circumferibunt, Rege siquidem dolum subornante, primatum primi ex parte Senatus ac universi Magistratus legatorum vices gerunt, primo asserunt omne regnum devotis gratiarum obsequiis ad sebellum Boleslai pervolvi, quod serenissimum ipsorum lumen, quod unicum Pannoniorum remedium, tam sereno vultu collegerit. Secundo, vultu dejecto pronis cervicibus querelas callidissimas commentatas astucia depingunt. Tercio subsidiari orant, ut regem propulsent, exulem regium restituant, nec multum laborandum subsidio suas illi copias instruto pene suppetere, utramque tamen Majestatem & Boleslai & exulis flagrantissimum suspirant. His ergo princeps pervasionibus deceptus, cum paucis Pannoniam ingreditur, occurrunt illi Pannoniorum catervae, multa successione succrescunt millia, omnes exulem regis nomine consulant, omnes paulatim trans postremas acies relabuntur. Rem tacite Boleslaus coniecit, Wizeborium accersit, qui princeps erat milicie. Suspiscaris Wizebori, quod suspicor? qui respondit quid suspiscaris? Cernis ait omnes in caudam relabi, quorum tamen causa agitur. Quid ergo? non est mora nobis libera? turpe viris non esse viros. At ille

3201

3 M

ille

ille: tam subito subitos non competit esse viros, difficiles aditus quisque subit subitus. Dum hec invicem altercantur immensas cum rege turmas eminus prospiciantur. Quid plura, concurrunt acies, & pila minancia pilis. Geminus Boleslaidas hostis urget, hic & tergo, ille a facie. Eya viri, clamat Boleslaus, ut bene pugnetur, bene pugnans efficit hostis, unus quinque fugavit, mille duodecim millia, extracto mucrone, quem gruem vocant, didicit, inquit, grus noster vilioris cruoris flumina & ferreis elicere scapulis & siccare. Igitur nullum ingenii robur, nullum roboris ingenium defendit, instar faville cuncta ventilat quorumlibet quantumlibet corpora, dictu incredibile quot quot uno pertingit vibramine, non scindit sed transvolat adeo, ut quosdam illesos putares, aut suo pondere aut aliorum impulsu in diversa scissim dilabuntur. Audires cesorum capita nescio quid horrendum balbutire. Videres non paucos loripedes, mancos, semivivos plus angustie vulnerum intendere quam prelio. Nec acriter ibi minus instat animosus ille Wszeborius, qui suos non minus viribus quam verbis animat. Virilius inquit in splendoribus orta est gloria, serenior est meridie, nescit enim occasum. Quidam autem vir non parvus genere, sed animo degener, fugam iniiit. Per hunc prohi dolor filii effreni intendentes arcum, conversi sunt in die belli, cuius ignavia cuius fuga non tam victoriam victorioso ademit Boleslao, quam titulum victorie nube quadam obduxit, aut ut verius dicam solem sole illustravit. Nam ad hunc usque diem inestimabilis Boleslai virtus tametsi crebro audita fuit, non adeo credita Pannonis, cuius dum asturco, labore ignoro an vulnere succumbit, pedester non segnior conflictu dimicat & profternit, quem nonnulli hostium quasi fulminis impetum studio declinant. Tandem non victus sed vincendo fatigatus, tot millibus cesis a prelio divertit, quem origenarius quidam suo equifero suppedicans: Memento mei inquit domine, dum veneris in regnum tuum. Sileat ergo Pannonia, illam sue fraudis pudeat meminisse, nec victi nomen jactet, ne ignominioso frustra gloriatur triumpho. At Boleslaus non indignis illum fuge principem dignatur donariis, tribus illum donat muneribus, colo, penso & leporis pelle. Colus feminam, pensum versutum, lepus meticulosum signat. Quibus ille intellectis in Oratorio proprio campane loramento misere suspensus permiscere spiritum exalat, & sic in colo patibulum, in penso laqueum, in lepore fugam spiritus intelligo. Illum autem originarium ob liberalitatis insigne servitute emancipat, emancipatum nobilitat. Nihil itaque Boleslao vel industrie defuit vel virtutis, si tantummodo credulitatis parcius laxasset habenas, de quo nota hos versus. Alter Alexander, alter Catho, Tullius alter, non minor Alcida, sed agilitior hic & Achille. Qui dum fatale munus a se jam exigi sentiret, testamentales jubet conscribi codicillos, in quibus & avitarum vices virtutum & regni successionem quatuor filiis legat, tetrarchiarum limites discriminans eatenus, ut penes majorem natu & Cracoviensis provincie principatus & autoritas resideret principandi. Suggestur ei de quinto filio adhuc infanculo, cur illius non meminisset, cur nulla illum porcione subscripserit, quibus ille, immo, inquit, longius prememini & legavi. Stupentibus illis quenam esse posset quinta

N

inter

inter quartas porcio, quidam nescio joculariter an serio subintulit: non cernitis quatuor tetrarchis quadrigam tetrarchie fabricatam, sic isti parvulo quinq; rote legatur successio? Cumque de inofficioso pater arguitur testamento, ait, in pupilla oculi video quatuor ex hac lacrima manare flumina & fluctibus collidi oppositis quarum quedam in ipsa sui vehementissima inundacione repente siccantur, continuo ex aurea situla fons aromatum erumpens eorundem alveos fluminum gemmis inundat. Cessat ergo inofficiosa querela testamenti. Equum enim est partes pupillares tutoribus debere mandari non pupillis. Jam vero jam ingredi jubeor, quo nemo sine saluberrimo accingitur viatico. Tali ergo sumto viatico antidoto, felice functus est requie, idem princeps felicissimus &c.

Succedit autem patri Wladislaus, tam privilegio primogeniture insignis, quam regni successione sublimis. Hic itaque princeps in se humanissimus uxoris atrocitate humanitatem destituit, qui eo tristius imperat quo arctius uxoris indulsit amplexibus. Non enim facile de uxoribus triumphatur quibus semel triumphasse permittitur, nec etiam vicisse contenta est victrix animositas nisi que invictissimorum colla suis suppeditet imperiis. Vocat enim virum semiprincipem imo semivirum qui quarta unius jueris contentus porciuncula: promississime ergo viri animum inclinat femina. Nam fraterna exutus pietate hostiles animos induit, & parvulus adhuc impubes cruentissima rabie infectatur, eorum urbibus occupatis ipsos exhereditare instituit, qui prona supplicatione prostrati minime mulieris inexorable propositum placare ceperunt, ac plus lacrimis quam lingvæ beneficio perorare contendunt. Sed leonis citius mansuetas rabiem, quam severam mulieris exoraveris truculentiam, ut quidam doctus in exemplis testatur. Cuidam enim sapienti natus nunciatur filius, gratum, inquit, munus ac beneficium naturæ, sed caveri jubeo ne unquam lac fugat nisi ab uberibus atrocissime bestiarum. Dicunt ei querenda est lupa, ait minime, nunquid Leena numquid Tygris? absit. Olaphagus? nequaquam. Quod ergo animancium est atrocissimum? mansuetissimum, feminam signans. Est enim omnis mansuetudo feminea, omni severitate truculencior, omni truculencia severior. Heu infausa belli condicio, quem paterne colunt reverencia hostem sustinent, a quo patrocinium sperari debuit, prelium infligitur. Verum tamen ex ipso vulnere nata est vulnere curatio. O insupportabile ejusdam mulieris jugum! ob inexorabiles odii causas Archiepiscopus Jacobus cum procerum precipui ad pupillos defecerunt, qui sub principe milicie cujus non longe preme-mini Wseborio, sepius non improspere contra Wladislaum conflixerunt. Horum freti confidentia non lacrimis indulgent, sed armorum studiis animosius insistant. Proinde suorum aliquantisper minus fidens Wladislaus, exterorum turmas contrahit, quas illi manu paupercula fidere ut fama sit illorum cruore fluminis Pilcie, juxta quod confictum est, ripas alcuis inundasse. Rursus ergo numerosiores imo innumeras barbarorum legiones quasdam prece allicit, precio quasdam conciliat, nonnullas potestates cogit imperatu, omnes in fratrum grassari jubet
exci-

excidium, & jam omnibus dirutis ac prefidiatis illorum municipiis, jam quasi voti compos circa Poshniensem urbem que sola restabat eorum presidio, tam suas quam Libianeorum congesserat copias, jam obidionum omne ingenium omne robur per girum explicuerat, tanto securior quanto milite copiosior. Delituerant interea pupilli ex industria cum paucis quibusdam sed armorum exercitatissimis, urbi secrecius delibantes subsidium. Hi paulatim in hostes procedunt, sensim subrepunt, excubias hostium procul a castris occupant, in vincula conjiciunt, secreta castrorum fateri jubent, agnoscunt nihil suspicari, & inter epulas lasciva securitate torpere. Sed & cives eminentissime scuto exerto, evidens opportunitatis argumentum suggerebant. Adhuc ergo erant esce in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, epulanti-bus insiliunt, incautos obruunt, stupidos obtreuncant, erumpunt valvis patulis, evolant ex urbe prefidiarii, catervas hostium hinc inde ventitant, tardiusculos premunt. In hoc prelio Wladislao successit ut naufrago insitori, qui vix nudus emerfit naufragio. Munitissime tamen prefidiatis urbibus adiit Imperatorem, cujus erat sorore uxorius a quo subsidiari supplicat. Cracoviam interim Boleslaus & Mieszko non jam pupilli sed principum strenuissimi vastant, obidionibus vallant, illamque Tygridem, que urbis defendebat presidia, dedicioni accedere jubent. Que urbe vix tandem cum opibus excussa, virum sequi jubetur, cum quo in exilii calamitate contabit.

Boleslaus igitur cognomento Crispus, tanquam secundus natus, Wladislao succedit. Hic omnes cupiditatum causas amputans sue dignitatis primicias exerceat, non ea tamen deserens que racio successio-nis poscebat, sed impertinentes quoque provincias sacra indulgione collargiens Mieszkoni videlicet & Henrico, nam Cazimirum utpote adolescentulum quasi filium aliquantisper habuit, non ut illi gratiam participii prorsus invideret, sed ne tenellum vitis palmitem sine pa-xilli adminiculo, vento levitatis exponeret, quia quod flamme oleum, hoc facit adolescenti libertas, nam & aureas adolescentie catenas pru-dencia fabricavit. At vero Wladislao sui non immemor, cum sufficien-tem se se ulciscendi non haberet facultatem, Regem Pragitarum utcu-que sibi conciliat, cujus ope flammas draconis contra Boleslaum solli-citat, causam affinitatis pro se cogentissimam, sanguinis rationem pro uxore ac liberis apud Imperatorie culmen Majestatis allegat, presertim cum in ipso sit asilum refugii, portus naufragantium, desolacionis so-lacium, unicum desperacionis remedium, totius denique calamitatis subsidium. Deinde tantis allegacionibus perivasus Imperator Boles-laum crebris legatorum interpellacionibus fatigat, ut fratrem non regno sed patrimonii consorcio restituat, qui quanto pertinacius monitis ejus parere decreverat, tanto acrius animositatem in se Imperatoris exasperat. Omne igitur Imperii robur in unum virum conjurat, manus omnium contra Boleslaum, manus Boleslai contra omnes. Bicornes illi problema proponitur, aut regno cedat aut campestrem belli conflictum non declinet. Sed utrumque vir industrius de die in diem procrastinans sine bello configit, sine prelio triumphat. Amputat enim ac interclu-

tercludit omnia ubique pabulorum subsidia. Unde in castris hostium paulatim increbescente rerum inedia illud invictissimum robor legionum, famis peste contabuit. Nec parvi denique temporis interjectu exule ultimum diem functo, non minus insistit Imperator, sed precibus, non armis, non minis, sed gracia, ut sicut in fratrem delinquentem discretus extitit, sic in filiis ejus non crudelis appareat, ut saltem ipsorum orphanorum misereatur. Boleslaus igitur qui ab Imperatore vinci non potuit, non dedignatur obedire imperio, nam gratuito amplexu fraternos ab exilio filios excipit, quorum nomina sunt hec, adolescentioris Boleslaus, minoris Mieszko, minimi Conradus Loripes, eosque Sileucii provincia donat, tam ob gracie insignie, quam ad orbitatis solacium, nam tertium nomine Conradum cuidam cenobio conjecerat, nescio propria professio, an paterna devocio. Duo vero reliqui terra Sileucie suscepta, multa postmodum Boleslao bellorum incommoda intulerunt. Precipuum quoque industrie studium in populandis Getarum & Prusorum provinciis Boleslaus impendit, quos non solum personis sed animabus constat esse infestos. Quorum quibusdam vix tandem post multa bellorum incommoda subactis, hoc edictum jussit promulgari, ut qui Christiani religionis characterem elegerint, absolutissima donaretur libertate, & nullum in rebus pateretur dispendium, qui vero sacrilegum gentilitatis ritum deserere neglexisset, ultimo capitis infortunio indilate plecteretur. Sed ad modicum vapor illorum fuit religio, tanto vero brevior quanto coactor. Mox etenim in apostasie resiliunt gurgitem, inolitis idololatrie cultibus immerguntur. Quod scelus quanto segnius, quantoque interpellancius propulsatum est, tanto graviori Poloniam postmodum adegit discrimine. Sufficere siquidem sibi arbitratus est Boleslaus, si quod principis est dependatur principi, licet quod Dei est denegetur Deo. Nec enim ulla exigitur ulcio apostatici contagii, dum modo salva sit tributalium reverentia pensionum, & ob hanc causam permittente Deo non solum deinceps tributa non appendunt sed contigua quoque occupant, occupata diripiunt, directa iustar luporum asportant, unde secutum est, ut Boleslaus, quem zelus Dei non movit, durior saltem tribulacionis ictus sterrentem excitaret. Itaque in globum congregata exercitatisima numerositas Gericar parat irrumpere provincias, nulla prorsus arte munitas, sed nature situ inaccessibleis. Est autem locus in ipso transmeatus vestibulo, densatis undique dumorum rapsalibus confertus, in quo limosi abyssi bituminis sub quadam graminis vernancia delitescit. In hac omnium electissimorum prime certatim ruunt acies, per angustum femite limitem, cum ex insidiis altrinsecus hostes ebulliunt, ipiculis, jaculis & quasi cujusdam torcularis impressos prelio confodiunt, ipsis ultro Polonis in cuspides, aprorum more, ulciscendi animo ruentibus, nonnullos armorum pressos pondere dehiscents abyssi profundum absorbit, quorum casum miserabilem usque hodie diverso modo Polonia lugubriter deplangit. Ex tunc Boleslaum bellici deseruere successus, ac non multo post etate matura deceffit.

Defuncto itaque Boleslao successit frater ejus tertius Mieszko, qui
sicur

sicut erat natu fratri proximus, sic non interpolata regni successione continuus. Astupebant illi contingentes provincie. Affavebat undique principum remotissimorum sublimitas. Assurgebat omnis dignitatum gloria. Arridebat omnis fortunarum elegancia. Nunquam illi aut votorum successus, aut bellorum defuere triumphi. Super omnia beatorum transcendit in utroque sexu numerosæ prolis prestantia, masculina vero prole omnibus terribilis, feminea vero gracia affinitatibus quam plures mundi partes sibi devinxerat. Dux enim Bohemorum Boleslaus gener ejus, Dux Saxonie Fredericus gener ejus, Dux Lotharingie nepos Imperatoris gener ejus, Dux maritime Boguslaus gener ejus, Dux ejusdem filius gener ejus, Dux Galicie socer filii unius, Dux Pomeranie socer alterius, Dux Rugianie socer tertii, nam quidam filii ejus inconjugati decesserunt. Sunt autem nomina filiorum ejus, scilicet Odo, Stephanus, Boleslaus, Mieszko, Wladislaus, quorum duos, scilicet Odonem ac Stephanum ex filia regis Ungarorum, reliquos ex filia Regis Ruthenorum suscepit. Quid amplius? nihil prorsus illi visum est humane felicitatis defuisse, quamvis nemo tam felix sit, qui non cum aliqua suæ felicitatis pariteriatur. Accessit ad hoc immo super hec tante celsitudinis apex summa Regum exequans fastigia. Sed summum sepe infortunium summa parie prosperitas, preferit cum omnis gloria quo sublimior est eo ad lapsum declivior. Ille siquidem Mieszko tot prerogatarum fretus privilegio, cujusdam prohdolor securitatis insolencia in quendam incircumspectionis torporem dilabitur, cum nulla sit in summo tranquillitas, nam ipsa sui ferocitate proximum prænunciat tempestatis naufragium. In quandam enim truculencie feritatem cum filio Salomonis incidit, ut dicere presumeret suis optimatibus: minimus digitus meus grossior est dorso patris mei, pater meus cecidit vos virgis, ego scorpionibus vos cedam. Ob quam causam scissum & ablatum est ab eo regnum. Nam Gecone patre sanctissimo presule Cracoviensi ipsum hortante ut animi feritatem ergo regni inquilinos deponat, ut terram suam velut matrem filius, non ut privignus amplectatur, &c. hortatur insuper Ducem ut canes rabidos, & officiales truculentissimos compescat, qui nodis discipline solutis, atrocitate cruenta, morsibus truculentis in gregem penitus contraetum incessunt, defeviant, nec aliud sitire videntur, quam ut lacerato grege cruore ebrientur. Sed frustra silici surculus olive inseritur. Majores namque odii causas princeps in presulem conflat, asserens eum etiam non zelo pietatis sed invidia oblatrare, nec enim dolore caret seu prurigine quantumlibet lenissimis apostematibus tactus. Unde tam de presule quam de alijs ultum ire parat. Et Episcopo quidem occulcius proscRIPTIONIS meditatur exilium, alijs vero finitimum capitis infortunium, aut cujuslibet mutilacionis dispendium. Sed frustra jacitur rete aute oculos pennatorum. Nam antistes omni sapientie probatus industria, & ipse illius machinamenta declinat, & alios declinare docet. Industriosè deinde primi provincialium & consulares viri secreta secum deliberacione disceptant; Turpe, inquiunt, est virginitatem ancillarum duris tot calamitatibus premi. Tunc quidam virorum illustrium preinsignis ait: est non procul hinc O Oliva quedam generosioris inter fructi-

fructifera ligna propaginis, frondibus propagacior amenissimis, virore perpetuo semper festivior, cuius odor omnibus est notissimus, cunctis tamen incognitus, nec enim latere vos arbitror, quæ aut quante sint Cazimiri virtutes, quæ fama virtutum omni pigmentaria sævitate redolens, omnem fragrantiam odoraminum transcendens. Proinde sub huius umbra auram quietis captare convenit, ut ejus oleo nostri tumor doloris salubriter fomentatus detumescat. Alioquin illa filii Gedeonis nos argueret parabola, qua docetur, qualiter ligna regem creatura ficum, vitem, olivam ut eis imperet, hortata sunt, quibus abnuentibus carduum elegerunt, a quo ignis egressus omnia pene ligna consumpsit. His itaque omnes perivasi, tam Cazimiri favore quam adipiscende studio libertatis Cazimirum suspicantur, conveniunt, orant, sollicitant, ut si regni dignitate non capitur, misericordiæ supplicatione flectatur, si regnare non appetit, non tamen misereri contemnat. Jam enim Cazimirus in fratris sui Henrici Ducis absque prole defuncti Thetrarchia successerat, ad quos ille: antiqua inquit imo antiquata penes nos hujus tentacionis cavillatio, nec enim tam subito a vestra potuit excidisse memoria, qualiter primi principum Ajax ut & Swantoslaus & cuncti pene proceres me scilicet renitentem ad idem regnum protraherent, ut propulato piissimo principe, fratre meo Boleslao, infaulta vindicatione securius imperarem. Sed malui fraterne pietatis amplexum omni preferre imperio, nam qui fratrem odit sui homicida est, quia qui fratrem in se cor amputat, propriis semet ipsum precordiis exenterat. Quoniam igitur tunc puer corde innocentie lavi pedes nostros, qui rursus in fraterno sanguine inquinabo illos? O quam detestabiles ad principatum gradus, in me homicidium, in fratre fratricidium, in fratricidio parricidii temeritas! Quo namque pacto in ejus exterminium insurgam, qui me plus quam paterna fovit teneritudine, quem plus quam filiali semper devocione colui? periniquum prorsus est iniquis prosperari commerciis. Instant illi, sanè inquit Princeps serenissime, Boleslai parendum erat pietati, quia tum nulla honestatis causa intercessit, solo factionis impetu contra illum pertrepente. Nunc autem alia ratio patet reformat, cum omnes extrema urget necessitas, cum nulla sit alias transmigrandi facultas. Vix itaque tam creberrimis instancium importunitatibus, quam amicissimorum impulsus consiliis, Cracoviam cum paucis adiit, cavens ne violenta magis ipsius occupatio videatur, quam ultronea civium electio. Occurrunt illi alacriter, indicibiles exercitus numerosi caterve, undique turme confluunt, exultant, gratulantur, salvatorem proclamant advenisse. Omnis illum ætas amplectitur, omnis adorat condicio, dignitas omnis veneratur.

Igitur Cazimiro nobilissimo principi valvæ civitatis Cracoviensis, invictissimis instructe presidii, ultro patefunt, ultro ab arce desiliunt, quos Mieszko urbis presidio prefecerat, cunctique prona cervice scabello Cazimiri advolvuntur. Omnium concurrunt vota, omnium conjurant studia, princeps ab omnibus adoratur. His imperterritus Mieszko summe magnanimitatis princeps, suorum consilia, fidem, animos & robur explorat, sed sero. Quia enim neglecto langvori non facile succurritur,

curritur, nec est in maris fundo consultatio naufragii. Eodem namque momento quo illi Cazimiro sese jurisjurandi religione contrinxerant, pro illo constantissime morituros in omni loco & tempore pollicentur. Sed & Mieszkonis procures ab eo dilabuntur & Cazimiro adherent. Inter quos Dux Odo ejus primogenitus, hostis atrocissimus proprii radicem stirpis eradicare contendit, in proprium verticem flammam congerit. In patris excidium procacissimus ea de causa, ut noverce filios, quibus pater post se regni successionem sponderat, a regno arceret. Igitur Mieszko non tam fraternis a regno eliditur armis, quam suorum perfidia. Qui pene ab omnibus desertus, patria simul excedit & regno, finitimo cum tribus filiis contentus oppidulo. Circumsiliunt illum undique infortuniorum agmina. Nam gener illius Boleslaus Dux strenuissimus a regno Bohemie profugatur, alter gener Dux Saxonie ac Bavarie ab hostibus circumquaque impetitur, imo a quibuscunque solacium sperare debuerat, propriis adeo necessitatibus urgentur, ut nec modicillum subsidii polliceri possint. Omnes quoque maritimorum praesides non solum obsequere renunciant, sed & hostilitatis in illum arma capeffunt. Omnes Cazimiri gaudent subesse imperio. Cui dum omnes urbes, provinciae ac municipia sine bello gratulantur ac patefiunt, Sileuciana visa est rebellare provincia, cujus principatum Mieszko Wladislaides, fratre abacto Duce Boleslao, rapuerat, hanc Cazimirus non minus extortam Boleslao restituit, sed & eundem Mieszkonem per suam strenuitatem largicione quorundam oppidorum obtrinxit, fratrem quoque ipsorum Conradum Glogovienfis marchie principem creat, Odonem vero Posnaniensi principatu insignit, Lestkoni autem filio Boleslai Crispi, provincias paterno testamento relictas confirmat. Nam idem Boleslaus Crispus moriens filio suo Lestkoni Mazoviensem provinciam legavit hoc pacto, quod si hunc Lestkonem absque liberis mori contingerit, prefata porcio cedat Cazimiro, praesidi quoque earundem provinciarum, scilicet Mazovienfis & Cujavienfis omnibus virtutibus predicto principi Syroni quia juvenis erat tutelam commisit. Ejusdem Syronis nepotem Gedanensem marchionem constituit, nomine Samborium. Qvendam quoque cui nomen Boguslaus sive Theodorus, maritimum Ducem constituit. Nam Gnesnensem provinciam, que est omnium apud Lechitas metropolis, cum suffraganeis undique municipiis, proprii principatus corpori innectit. Sed & Rustie nonnullas jubet accedere provincias, Przemisliensem cum oppidis contingentibus, Wladimirensem cum ducatus integritate, Brzeszensem cum omnium suorum incolatu, Drahinensem cum suorum universitate. Sic itaque Cazimirus fit monarcha Lechie. Sic quatuor fratrum Wladislai, Boleslai, Mieszkonis & Henrici quatuor principatus in solum Cazimirum confluerunt, sicut pater longe predixerat, de quatuor loquens fluminibus, per que quatuor Monarchias figuravit, per alveos quatuor, quatuor principatus, Cazimirum per auream situlam, virtutes ejus, per fontem aromatum significans. Igitur servitutis lora mentum disruptit, exactoria juga dissipat, tributa dissolvit, vectigalia relaxat, onus non tam alleviat quam potius exonerat, angarias & per angarias expirare jubet.

MARTINI GALLI CHRONICON.

Domino M. Dei gracia summo pontifici, simul Symoni, Paulo, Mauro, Syrosloao, Deo dignis ac venerandis pontificibus Polonie regionis, nec non eciam cooperatori suo, venerabili Cancellario Michaeli, ceptique laboris opifici, subsequenti scriptor opusculi supra montem sancti Gregorii, vigilant studio speculari, ac de virtute in virtutem gradiendo, Deum Deorum facie ad faciem contemplari. Ni vestra autoritate suffultus patres particulari, vestraque opitulatione fretus fuerim, meis viribus in vanum tanti ponderis onus subirem & cum lembo periculose fragili tantam equoris immensitatem introirem. Sed securus nauta poterit in navicula residens per undas sevientis freti navigare, qui nauclerum habet peritum, qui scit eam certo ventorum & syderum moderamine gubernare. Nec maluissim quoquo modo tante caribidis naufragium irritare, ni libuisset vestre caritati meam naviculam vestri remigii gubernaculis sublevare. Nec de tanta silvarum densitate ignarus vie potuissim exire, ni vestre benignitati placuisset certas mihi metas interius aperire. Tantorum igitur rectorum adminiculis insignitus, portum subibo securus, ventorum turbinibus expeditus, nec dubitabo lais velis viam ingredi, cum agnoverim rectorum oculis precedentium luce lucidius coruscare, & cum tales premiserim caudicibus defensores, flocci pendam quicquid murmurant invidiosi detractatores, & quoniam fortuna vos fautores obtulerit iuste rei dignum duxi, tantos viros inferere quasi Cronicam scribens. Vestro namque tempore illustravit Poloniam Boleslaus tercius gestis memorabilibus & famosis, & cum multa & magnifica vobis gesta pretermittam degentibus, quedam tamen suggerere subsequenti posteriorum memorie non obmittam. Sed ad presens vos uno ore una mente unanimes, & quos indissolubile caritatis vinculum annectit, vestris quoque preconiiis annectam. Igitur ne videamur vanitatis fimbrias dilatare, codicillum non nostro decrevimus sed vestris nominibus titulare, quo cuncta que laudi hujus operis & honori, hujus patrie principibus ascribamus, nostrum vero laborem laborisque tallionem vestre discretionis arbitrio fiducialiter committamus. Spiritus sancti gracia, qui vos dominici gregis pastores ordinavit, tale suggerat consilium vestre menti, quo princeps digna det munera promerenti, unde vobis honor sibi que gloria proferenti. Semper gaudere, nobis operique favete.

Boleslaus Rex inclitus, Dei dono progenitus. Hic per preces Egidii sumpsit causam exordii. Qualiter illud fuit si deus annuerit possumus vobis dicere, si placeat addicere. Relatum est parentibus successore carentibus, constant auri congeriem in humanam effigiem, quam mittant sancte Pape, ut eis faveat pro spe, votumque deo voveant, atque firmam spem habeant. Aurum illico funditur, effigies efficitur, quam pro futuro filio, sancto mittunt Egidio, aurum, argentum, pallia, dona.

donaque mittunt alia, vestes sacras & aureum calicem satidonem. Nec mora, missi properant per terras quas non noverant, preterientes Galliam pervenerunt provinciam, missi munera proferunt, monachi grates referunt, causam narrant itineris & qualitatem operis. Tunc monachi continuo jejunavere triduo, & dum agunt jejunium, mater concepit filium, & pro puerpera pronunciant qui missi sic fuerant, monachi rem recipiunt, missi redire cupiunt, transeuntes Burgundiam remearunt Poloniam. Ergo gravem inveniunt Ducissam quando veniunt. Sic puer ille nascitur, qui Boleslaus dicitur, quem Wladislaus genuit Dux, sic Deus voluit. Genitrix Judith nomine, fatali forsitan omine. Judith salvat populum per Olofernis jugulum. Ista peperit filium, triumphatorem hostium, de cujus gestis scribere, jam tempus est insistere.

Quoniam orbis terrarum in universitate spaciola a Regibus ac Ducibus plurimis regitur, qui plurima memoria digna gerunt, que fastidiosa negligencia, plurimorum forsitan inopia silencio conteguntur, opere precium duximus, quasdam res gestas polonicorum principum, gracia cujusdam gloriosissimi Ducis ac victoriosissimi, nomine Boleslai, itilo incondito pocius exarare, quam ex toto posterorum memorie nihil memorabile reservare. Ob hoc etiam maximeque Dei dono precibusque sancti Egidii natus fuit per quem ut credimus bene fortunatus semperque victoriosus extitit. Sed quia regio Polonorum ab itineribus peregrinorum est remota, & nisi transeuntibus in Russiam paucis nota, si breviter inde describatur nulli videatur absurdum, & si describendo pro parte tota inducatur, nemo reputet onerosum. Igitur ab aquilone Polonia septentrionalis pars est Sclavonie, que habet ab oriente Russiam, ab austro Ungariam a subsolano Moraviam & Bohemiam ab occidente, Daciam & Saxoniam collaterales. Ad mare autem septentrionale tres habet affines Barbarorum gentium ferocissimas nationes, Seleuciam, Pomeraniam & Prussiam, contra quas regiones Polonorum Dux assidue pugnat, ut eas ad fidem convertat. Sed nec gladio predicationis cor eorum a perfidia potuit revocari, nec gladio juglacionis eorum penitus viperalis progenies aboleri, sepe tamen principes eorum a Duce Polonie prelio superati ad baptismum confugerunt, itemque collectis viribus fidem Christianam abnegantes, contra Christianos bellum denuo paraverunt. Sunt etiam ultra eas alie barbare gentium nationes & insule inhabitabiles, ubi perpetua nix est & glacies. Igitur terra Sclavonica ad aquilonem his regionibus suis &c. in Daciam & Saxoniam terminatur, a Tracia autem per Ungariam descendendo per Chorinthiam & Bavariam diffinitur, ad austrum vero juxta mare mediterraneum ab Epyro derivando per Dalmaciam, Stromaciam & Istriam sinibus maris adriatici terminata, ubi Venecia & Aquilegia consistunt, ab ytalica sequestratur. Que regio quamvis sit multum nemorosa, auro tamen & argento, pane, carne, pisce, melle, satis est copiosa, & in hoc plurimum aliis preferenda. Que etiam cum a tot supra dictis gentibus & Christianis & gentilibus sit vallata, & a cunctis infimul, & a singulis multocius impugnata, nunquam tamen ab ulla fuit

P

penitus

penitus subjugata, ubi aer salubris, terra fertilis, silva melliflua, aqua piscosa, milites bellicosi, rustici laboriosi, equi durabiles, boves arabiles, vacce lactose, oves lanose. Sed ne digressionem nimium proximam fecisse videamur, ad intencionis nostre propositum revertamur. Est autem intencio nostra de Polonia & Duce Boleslao principaliter describere, ejusque gracia quedam gesta predecessorum digna memorie recitare. Nunc ergo sic ordiri materiam incipiamus, ut per radicem ad ramum arboris ascendamus. Qualiter ergo ducatus honor cognitioni huic acciderit subsequens ordo narrationis intimabit.

De Duce Popelone dicto Chofzyfk.

Erat namque in civitate Gneznensi, que nidus interpretatur Sclavonice, Dux nomine Popel, duos filios habens, qui more gentilitatis ad eorum consuram convivium preparavit, ubi plurimos suorum procerum & amicorum invitavit. Contigit autem ex occulto Dei consilio duos illos hospites advenisse, qui non solum ad convivium non sunt invitati, verum etiam a civitatis introitu cum injuria sunt abacti, qui statim civium illorum inhumanitatem abhorrentes & in suburbium descendentes, ante domunculam aratoris predicti Ducis pro filiis convivium facientis forte fortuna devenerunt. Ille vero bone compassionis pauperulus predictos hospites ad domunculam propriam invitavit, suamque paupertatem eis benignissime presentavit. Illi pauperis invitationi gratanter inclinales, & hospitalitatis tugurium subeuntes, bene, inquit, nos advenisse gaudeatis & in nostro adventu bonorum copiam & de sobole honorem & gloriam habeatis.

De Pazt & filio Chofzyfzconis.

Erat enim hospitio domestici Pazt filius Chofzyfzconis & uxor ejus Repca vocabulo nuncupati, qui cum magno cordis affectu pro posse suo hospitum necessitati ministrare satagebant, qui eorum prudentiam inruentes, secretum si quod erat cum eorum consilio perficere disponebant, cumque de more colloquerentur de plurimis, & peregrini an ibi potus habeatur inquirerent, arator hospitalis respondit: est, inquit, mihi vasculum cerevisie fermentate, quam pro cesarie filii quem habeo unici tendenda preparavi. Sed quid prodest hoc tantillum? si libeat ebibatis: decreverat enim rusticus ille pauper quia dominus suus dux pro filiis convivium prepararet, nam in alio tempore pre nimia paupertate non poterat, aliquid obsonii pro suo tendendo parvulo preparare, & quosdam amicorum & pauperum non ad prandium sed ad jentaculum invitare, qui etiam porcellum nutriebat quem ad illud servitium reservabat. Mira dicturus sum, sed quis valet Dei magnalia cogitare vel quis audeat de divinis beneficiis disputare, qui pauperis humilitatem temperat, aliquociens exaltat, & hospitalitatem etiam gentilium remunerare non recusat. Imperant igitur ei hospites securi cerevisiam propinare, quam bene noverant propinando non deficere, sed augeri, usque adeo enim crevisse fertur cerevisia, donec vasa mutuata replerentur omnia

omnia, & porcellum supradictum occidi, unde X situle sclyavonice, mirabile dictu, memorantur adimplere. Visi igitur Pazt & Repca miraculis que fiebant, aliquid magici prestigii de puero senciebant. Jamque Ducem & convivas invitare cogitabant, sed non audebant nisi prius peregrinos hospites interrogarent, qui annuunt consilio, itaque hospitum exhortatione Dominus eorum Dux & convive omnes ad agricolam Pazt invitantur, neque rustico suo Dux condescendere dedignatur invitatus, nondum enim Ducatus Polonie erat tantus, neque princeps orbis tanto fastu superbie tumescebat, nec tot cunctis clientele stipatus ita magnifice procedebat. Parato de more convivio & abundanter omnibus apparatis, hospites illi puerum totonderunt, eique Semo-vith vocabulum ex presagio futurorum indiderunt.

His itaque peractis, puer Szemovith filius Pazt Choszyzconis viribus & etate crevit, de die in diem in augmentum proficere probitatis cepit, cetenus quod Rex Regum & Dux eum Polonie Ducem concorditer ordinavit, & de regno Popeli sobolem radicatus extirpavit. Narant etiam seniores antiqui quod Popel de regno expulsus tantam a muribus persecucionem patiebarur, quod ob hoc a suis persequentibus in insulam transportatus, & ab illis illuc transnatis, in turri ligneae tam diu sit defensus, donec pre fetore pestifero multitudinis interempte ab omnibus derelictus morte turpissima monstribus corrodentibus expiravit. Sed istorum gesta quorum memoriam vetustatis oblivio abolevit, & quos error & idololatria defedavit, memorare negligamus, & ad ea recitanda, que fidelis recordacio meminit, ista succincte memorando transeamus. Szemovith vero principatum adeptus, voluptuose vel inepte inventutem suam non exercuit, sed usu laboris & milicie, probitatis famam & honoris gloriam acquisivit, atque sui principatus fines ulterius quam aliquis ante dilatavit, cui successit mortuo Lesthko filius ejus pro eo, qui paterne probitati & audacie gestis sese militaribus coequavit, Lesthkoni quoque morienti Szemomisl ejus genitus successit, qui parentum memoriam & generis dignitatem duplicavit.

De cecitate Mieszkonis filii Zemomisl Ducis.

Hic autem Zemomisl magnum & memorandum Mieszkonem progeniit, qui primus vocatus nomine illo. Septem annis a nativitate cecus fuit, septimo vero recurrente nativitatis ejus anniversario, pater pueri more solito convocata comitum aliorumque principum concione, copiosam epulacionem & solemnem celebrabat, & tamen inter epulas pre cecitate pueri doloris memor ab imo pectore suspirabat. Aliis equidem exultantibus & palmis ex consuetudine plaudentibus, leticia alia aliam cumulant que visum recepisse cecum puerum nunciat. At pater illi nuncianti hoc non credidit, donec mater de convivio exurgens ad puerum introivit, que patri nondum vulnus ambiguitatis amputavit, cunctisque residentibus videntem puerum pronuntiavit. Zemomisl autem senio confectus extremum vale postmodum mundo fecit.

Anno Domini DCCCCLXV. Mieszko Ducatum adeptus ingenium animi cepit & vires exercere, ac nationes per circuitum bello sepius attentare. Adhuc tamen in tanto gentilitatis erroreolvebatur, qui sua consuetudine septem uxoribus abutebatur, postremo unam christianissimam de Bohemia Dambrowcam nomine requisivit, filiam Ducis Bohemie. At illa ni pravam illam consuetudinem omittat, seseque Christianum fieri promittat, sibi nubere recusavit. Eo igitur collaudante ipsam, se illius paganissimi errorem dimissurum & fidei Christiane sacra susceptorum promittebat. Illa domina cum magno religionis apparatu Poloniam introivit, nec dum tamen se se thoro maritali federavit, donec ille paulatim consuetudinem Christianitatis & religionem Ecclesiastici ordinis diligenter contemplatus, errori gentilium abnegavit.

Anno Domini DCCCCLXVII. de hac benedicta femina Dambrowka, gloriosus Dux Boleslaus generatur, qui post patris obitum regnum viriliter gubernavit, & in tantam deo favente virtutem & potentiam excrevit, quod, ut sic eloquar, sua probitate totam Poloniam deauravit. Quis enim ejus gesta forcia vel certamina contra populos circumquaque commissa digne valuit enacrare, nedum etiam scriptis memorabilibus commendare? Namque ipse Moraviam & Bohemiam subiugavit, & in Praga Ducalem sedem obtinuit, suisque eam suffraganeis deputavit. Nunquam non ipse Ungaros frequenter in certamine superavit, totamque terram eorum usque Danubium suo dominio mancipavit. Indomitos vero Saxones tanta virtute edomuit, quod in flumine Sala in medio terre eorum meta fereba fines Polonie terminavit. Quid igitur est necesse victorias & triumphos de gentibus incredulis nominatim recitasse, quas constat eum quasi sub pedibus conculcasse? Ipse namque Seleuciam, Pomeraniam & Prussiam usque adeo vel in perfidia resistentes contrivit, vel conversos in fide solidavit, quod Ecclesias ibi multas & Episcopos per Apostolicum, imo Apostolicis per eum ordinavit. Ipse etiam beatum Adalbertum in longa peregrinatione & a sua rebellis gente Bohemica multas injurias perpeffum ad se venientem, cum magna veneratione suscepit, ejusque predicationibus & institutionibus fideliter obedivit. Sanctus vero Martyr igne caritatis & zelo predicationis accensus, ut aliquantulum jam in Polonia fidem pullulasse & sanctam Ecclesiam excrevisse conspexit, intrepidus Prussiam intravit, ibique Martirio suum agonem consummavit, postea vero corpus ipsius ab ipsis Prussis Boleslaus auri pondere comparavit, & in Gnezna metropoli condigno honore sepelivit. Illud quoque memorie dignum commendandum estimamus, quod tempore ipsius, anno videlicet Domini M. Otto ruffus Imperator ad sanctum Adalbertum oracionis & reconciliationis gracia, simulque gloriosi Boleslai cognoscendi fama introivit, sicut in libro de passione Martiris potest inveniri, quem Boleslaus sic honorifice & magnifice suscepit, ut Regem Romanum Imperatorem ac tantum hospitem suscipere decens fuit. Nam magnificenciam mirificam Boleslaus in adventu Imperatoris prodidit. Inprimis acies militum multimodas, deinde principum in planicie spaciosa quasi choros ordinavit, singulas quoque separatim acies diversitas indumen-

dumentorum discolor variavit, & non quilibet erat ibi varietas ornamenti, sed quicquid poterat usquam generum preciosius reperiri. Quippe Boleslai tempore quique milites & queque femine curiales, pelibus pro lineis vestibus vel laneis utebantur, nec pelles quantumlibet preciose licet nove fuerint in ejus curia sine pello & aurifrisio portabantur. Aurum enim ejus tempore commune quasi argentum ab omnibus habebatur. Argentum vero vile quia pro stramine tenebatur. Ejusdem gloriam, potenciam & divicias Romanus Imperator considerans admirando dixit: per Coronam imperii mei majora sunt que video, quam fama percepi. Suorum consulto magnatum coram omnibus adiecit: Non est dignum tantum virum sicut unum de principibus Ducem aut Comitem nominari, sed in regale solum redimitum diadema sublimari; & accipiens regale diadema capitis sui, capiti Boleslai in amicitie sedus imposuit, & pro vexillo triumphali clavum ei de cruce domini cum lancea sancti Mauricii dono dedit, pro quibus illi Boleslaus sancti Adalberti brachium redonavit, & tanta scilicet illa die dilectione congregati, quod imperator eum fratrem & cooperatorem imperii instituit, & populi romani amicum & socium appellavit. Insuper & in Ecclesiasticis quicquid ad imperium pertinebat, in regno Polonorum vel in aliis superatis ab eo vel superandis regionibus barbarorum, sue suorumque successorum potestati concessit, cujus pactionis decretum Papa Silvester sancte Romane ecclesie privilegio confirmavit. Igitur Boleslaus tam gloriose in regem ab Imperatore sublimatus inditam sibi liberalitatem exercuit, cum tribus sue coronacionis diebus convivium regaliter & imperialiter celebravit, singulisque diebus vasa omnia & suppellectilia transmutavit, aliaque diversa, multaue preciosiora presentavit. Finito namque convivio pincernas & dapiferos vasa aurea & argentea, nulla enim lignea habebantur ibi, cyphos & cuppas, lances & scutellas & cornua de mensis omnibus trium dierum congregari precepit, & Imperatori pro honore non pro principali munere presentavit. A camerariis vero pallia extensa, cortinias, tapedia, strata mantilia, manutergia & quecumque servicio presentata fuerant, iussit similiter congregari, & in cameram Imperatoris comportari. Super alia plura dedit vasa scilicet aurea & argentea diversi operis, pallia diversi coloris, ornamenta generis ignoti, lapides preciosos, tot & tanta presentavit, quod Imperator pro miraculo tanta munera reputavit. Singulos vero principes ejus ita magnifice muneravit, quod eos ex inimicis amicissimos acquisivit. Sed quis dinumerare poterit qualia & quanta majoribus dona dedit, cum nec unus quidem inquilinus de tanta multitudine sine munere recessit. Imperator autem letus magnis cum muneribus ad propria remeavit. Boleslaus vero regnans in hostes iram veterem renovavit. Nam Anno Domini MXVIII. contra Regem Ruthenorum viriliter dimicavit, qui sibi sororem suam dare in matrimonium denegavit, quod Boleslaus Rex indigne ferens in magna fortitudine Ruthenorum regnum invasit, eosque primum armis resistere co-nantes sed non ausos, sicut ventus pulverem ante suam faciem profugavit, nec statim hostili more civitates capiendo vel pecuniam congregando suum iter retardavit, sed ad Kyow caput regni ut arcem regni simul

simul & Regem caperet festinavit. At Ruthenorum Rex simplicitate gentis illius in navicula forte cum hamo piscabatur, cui Boleslaus Regem adesse ex insperato nunciant, quod ille vix credere potuit, sed tamen aliis & aliis sibi nunciantibus certificatus exhorruit. Tunc Boleslaus civitatem magnam & opulentam, nullo scilicet resistente ingrediens, gladio in auream portam percussit, cumque civitate potentissima regno Ruthenorum positus cum magno thesauro in Poloniam remeabat. At illum cum ingenti gaudio ad propria remeantem, Rex Ruthenorum fugitivus collectis viribus ducum Ruthenorum a tergo subsequitur, & ad fluvium Bugam prelium committere, certus de victoria, conabatur. At Rex Boleslaus videns milites suos paucos esse, hostes vero quasi cencies tantum fere, suos milites confortans & de Dei misericordia confidens, hostes confertissimos sicut leo sciens penetravit. Nec est nostre facultatis recitare, quantas strages hostium ibi stravit, neque quisquam valet peremptorum hostium quanta millia ibi ceciderint enarrare. Asserebant namque plurimi pro certo qui post multos dies pro amicis vel propinquis inveniendis ad locum certaminis de longinquis regionibus veniebant, tantam ibi cruoris effusionem fuisse, quod nullus poterat nisi per cruorem & super cadavera per totam planiciem ambulare, totum Bugam fluvium plus cruoris quam fluminis retinere. Ex eo etiam tempore Russia polonie vestigalis diu fuit.

De potencia & magnificencia Regis Boleslai.

Plura itaque & majora sunt gesta Boleslai quam a nobis possint describi, vel nudis sermonibus enarrari. Nam quis arithmeticus satis certo numero ferratas ejus acies valeat computare, ne dum etiam describendo victorias & triumphos tante multitudinis recitare. De Poznan namque mille trecenti loricati milites cum quatuor millibus clipeatorum militum; de Gnezna mille quingenti loricati & quinque millia clipeatorum; de Wladislaw castris octingenti loricati & duo millia clipeatorum; de Condeck trecenti loricati & duo millia clipeatorum. Hi omnes fortissimi & ad bella promptissimi Boleslai tempore procedebant. De aliis vero civitatibus & castellis nobis longus & infinitus labor est enarrare & vobis forsitan fastidiosum fuerit hoc audire. Sed ut vobis fastidium mirandi pretermittam, numerum vobis sine numero multitudinis anteponom, plures namque habebat Rex Boleslaus milites loricatos quam habebat nostro tempore tota Polonia clipeatos, tempore Boleslai totidem in Polonia fere milites habebantur, quot homines cujusvis generis nostro tempore continentur.

De virtute & nobilitate gloriosi Boleslai.

Hec erat Boleslai magnificencia militaris, nec inferior ei erat virtus obediencie spiritualis. Episcopos quippe suos atque capellanos in tanta veneratione retinebat, quod eis astantibus sedere non presumebat, nec eos aliter quam Dominos appellabat. Deum vero summa pietate colebat, sanctam Ecclesiam exaltabat, eamque donis regalibus adornabat.

bat. Habebat etiam preterea magnum iusticie & humilitatis insigne, quod si quando rusticus pauper vel muliercula quelibet de quovis Duce vel Comite quereretur, quamvis esset magnis negociis occupatus multisque cuneis & magnatum & militum constipatus, non prius se de loco removebat, donec causam ex ordine conquerentis auscultaret, & pro illo de quo querebatur Camerarium transmandaret. Interim vero ipsum conquerentem alicui fideli suo commendabat, qui eum procuraret, sibi que causam adversario adveniente suggereret, & sic rusticum quasi pater filium admonebat, ne absentem sine causa accusaret, & ne injuste conquerendo iram, quam alteri conflat, sibi met ipsi cumularet. Nec accusatus citissime vocatus venire differebat, nec diem a Rege constitutum qualibet occasione preteribat, adveniente vero principe pro quo missum fuerat, non se illi maligne commotum ostendebat, sed alacri eum & affabili vultu recipiens ad mensam invitabat, neque eo die sed sequenti vel tertia causam discutebat. Sicque diligenter rem pauperum ut alicujus magni principis pertractabat. Hec est iusticia & equitas Boleslai.

De prelio Boleslai cum Ruthenis.

Quoddam autem factum memoria dignum referamus, ex cujus rei consideratione humilitatem superbie preferamus. Contigit namque uno eodemque tempore Boleslaum Regem Russiam, Ruthenorum vero Poloniam, utroque de alio nesciente hostiliter introisse, eosque super fluvium, alterum in alterius termino regionis, interposito flumine castra milicie posuisse. Cumque nunciatum esset Ruthenorum Regi Boleslaum ultra jam fluvium transivisse, inque sui regni confinio cum exercitu confedisse, existimans Rex insulsus se quasi predam in retibus cum sua multitudine conclusisse, proverbium ei magne superbie capiti suo retorquendum dicitur mandavisse: noverit Boleslaus se tanquam suam in volutabro canibus & venatoribus circumclusum. Ad hec Rex Polonie remandavit. Bene, inquam, suam in volutabro nominasti, quod in sanguine canum & venatorum tuorum, id est Ducum & militum tuorum, pedes equorum meorum inficiam, & terram tuam & civitates cum feris depascam. His verbis utrinque renunciatis, die sequenti solemne imminebat, quod Rex Boleslaus celebraturus in diem tertium bellum committere differebat, eo namque die animalia innumerabilia mactabantur, quo sequenti solemnitate ad mensam Regis cum omnibus suis principibus pro comestione more solito parabantur. Omnibus itaque coquis inquilinis, apparitoribus, parasitis exercitus, ad animalium carnes & extra purganda super ripam congregatis, ex altera ripa Ruthenorum clientes & armigeri clamorosis vocibus insultabant, eosque probrosis injuriis ad iracundiam laceffebant. Illi vero nihil injurie e contrario reddebant, sed intestinorum sordes & inutilia contra eorum oculos projiciebant. Cumque Rutheni magis eos magisque contumeliis incitarent, & sagittis etiam acrius infestarent, cum armis militum in meridie dormientium, fluvio transnato, Boleslai parasitorum exercitus super tanta Ruthenorum multitudine triumphat. Boleslaus itaque

que Rex & exercitus totus clamore simili & strepitu armorum excitatus, quidnam hoc esset sciscitantes, cognita rei causa ex industria cogitantes, cum ordinatis aciebus in hostes undique fugientes irruerunt, sicque parati nec gloriam victorie soli, nec sanguinem noxam soli habuerunt. Tanta vero fuit ibi militum flumen transeuntium multitudo, quod non aqua videbatur ab inferioribus, sed quedam itineris siccitudo. Hoc autem tantillum de bellis ejus dixisse sufficiat, *patet iniqui vi*

De dispositione equitatis in Polonia & virtute Boleslai.

Igitur Rex Boleslaus in Ecclesiis construendis, & Episcopatibus ordinandis beneficiisque conferendis ita devotissimus existerat, quod suo tempore Polonia duos metropolitanos cum suis suffraganeis continebat. Quibus ipse per omnia & in omnibus ita benevolus & obediens existerat, quod si forte aliquis contra quemlibet amicorum & presbiterorum causam litigii inchoabat, vel si quicquam de rebus Ecclesiasticis usurpabat, ipse cunctis manu silentium indicebat, & sicut advocatus & patronus pontificum causam ecclesie defendebat, gentes vero barbarorum in circuitu quas vincebat, non ad tributum pecunie persolvendum, sed ad vere religionis incrementum coercerebat. Insuper etiam ibi ecclesias de proprio construebat, & Episcopos honorifice clericosque canonicos cum rebus necessariis apud eosdem ordinabat. Talibus ergo virtutibus, iusticia & equitate, timore videlicet & dilectione, Rex Boleslaus procedebat, talique discrecione regnum remque publicam procurabat, virtutibus siquidem multis ac probitatibus Boleslaus longe lateque emicuit, tribus tamen virtutibus iusticia, equitate, pietate ad tantum culmen specialiter magnitudinis ascendit, iusticia, quia sine respectu persone causam in iudicio discernebat; equitate, quia principes & populum cum discrecione diligebat; pietate qua Christum ejusque sponfam modis omnibus honorabat, & quia iusticiam exercebat & omnia equanimitur diligebat, & matrem Ecclesiam virosque ecclesiasticos exaltabat, sancte matris Ecclesie precibus ejusque prelatorum intercessionibus cornu ejus Dominus in gloria exaltabat, & in cunctis semper bene semperque prospere procedebat, & cum sic esset Boleslaus religiosus in divinis, multum tamen apparebat gloriosus in humanis.

Quomodo Boleslaus per suas terras sine lesione pauperum transibat.

Ejus namque tempore non solum Comites, verum etiam nobiles torques aureas immensi ponderis bajulabant, tanta superfluitate pecunie redundabant. Mulieres vero curiales coronis aureis, monilibus, brachialibus, aurifrisiis & gemmis ita onuste procedebant, que ni sustentarentur ab aliis, pondus metalli sustinere non valebant. Talem etiam gratiam Deus ei contulerat, & ita visu desiderabilis cunctis erat, quod si forte quemlibet a conspectu suo pro culpa veniali & momentanea removebat, quamvis ille rerum suique libertate frueretur, donec benevolencie ejus & conspectui redderetur, non se vivere sed mori, nec se liberum

liberum sed trisum carceri reputabat, suosque rusticos non ut dominus in angariam coercerebat, sed ut pius pater quiete eos vivere permittebat, ubi enim suas staciones suumque servicium determinatum habebat, nec libenter in tentoriis sicut in domo vel in campis, sed in civitatibus vel in castris frequentius habitabat, & quociens de civitate in aliam transferebat stacionem, aliis in confinio dimissis, alios vastandiones & villicos commutavit, nec quisquam eo transeunte viator vel operator boves & oves abscondebat, sed ei pretereunti pauper & dives ardebat, eumque cernere tota patria properabat.

Duces vero suosque Comites ac principes, acsi fratres vel filios diligebat, eosque salva reverencia sicut sapiens dominus honorabat. Conquerentibus enim super illos inconsulte non credebat, contra lege condemnatos iudicium cum misericordia temperabat. Sepe namque uxor ejus regina, prudens mulier & discreta, multos pro culpa morti deditos de manibus licitorum eripuit, & ab imminente mortis periculo liberavit, eosque in carcere quandoque rege nesciente, quandoque vero dissimulante, sub custodia vite misericorditer reservabat. Habebat autem Rex amicos XII consiliarios cum quibus & eorum uxoribus, omnibus curis & consiliis expeditis convivari multocius & cenare delectabatur, & cum eis familiarius regni & consilii misteria pertractabat, quibus epulantibus pariter & exultantibus & inter alias locutiones in memoriam forte ex occasione generis illorum damnatorum incidentibus, Rex Boleslaus illorum morti bonitate parentum condelebat, seque precepisse eos perimi penitebat. Tunc Regina venerabilis pium pectus Regis manu demulcens sciscitabatur ab eo, si earum ei fieret, si quis eos sanctus a morte forsitan suscitaret. Cui rex respondit, se nihil preciosum possidere, quod non daret si quis eos posset ad vitam de funere revocare, eorumque progeniem ab infamie macula liberare. Hec audiens sapiens & fidelis pii furti se ream & consciam accusabat, & cum amicis XII & eorum uxoribus ad pedes Regis pro sui damnatorumque venia se prosternebat, quam Rex benigne complexans cum osculo de terra manibus sublevabat, ejusque fidei furtum imo pietatis opera commendabat. Eadem igitur hora pro captivis illis per mulieris prudentiam vite reservatis cum equis plurimis mittebatur, & euntibus redeundi terminus ponebatur. Tunc vero leticia multiplex illis residentibus accrescebat, cum Regina Regis honorem ac regni utilitatem sic sapienter observabat, & Rex cum amicorum consilio eam de suis petitionibus audiebat. Illi autem pro quibus missio facta fuerat, non statim Regi sed Regine presentabantur, qui ab ea verbis asperis & lenibus castigati ad Regis balneum ducebantur, quos Rex Boleslaus sicut pater filios secum balneantes corripiebat, eorumque progeniem memorando collaudabat, vos, inquit, tanta vos talique prolapia exortos talia committere non decebat, etate vero provectiores verbis tantum tam per se quam per alios castigabat, minoribus vero verbera cum verbis adhibebat, sicque paterne commonitos ac indumentis regalibus adornatos datis muneribus collatisque honoribus ire domum cum gaudio permittebat. Talem igitur Rex Boleslaus sese erga populum

R

lum

lum & principes exhibebat; sic sapienter se & timeri & amari a cunctis sibi subiectis faciebat.

De magnitudine mense & largitate Boleslai.

Mensam vero suam sic ordinate, sic honorificè retinebat, quod omni die XL mensas principales exceptis minoribus erigi faciebat, & nihil tamen de alienis sed de propriis in his omnibus expendebat. Habebat eciam aucupes & venatores omnium fere nacionum, qui suis artibus capiebant omne genus volatilium & ferarum, de quibus singulis tam quadrupedibus quam pennatis singula apponebantur fercula suis mensis.

De dispositione castrorum & civitatum sui regni per Boleslaum.

Solebat quoque magnus Boleslaus in finibus regni ab hostibus observandis multociens occupatus, suis villicis ac vicedinis quid de indumentis in festis annalibus preparatis, quidve de cibis & potibus in singulis civitatibus fieret &c. commemorare, sic inquires: satius est & honestius hic eciam galline pullum ab inimicis conservare, quam in illis vel illis civitatibus desidiose convivanti insultantibus mihi meis hostibus locum dare &c. & vocans de suis familiaribus quos volebat, singulos singulis castellis preficiebat atque civitatibus, qui loco sui in castellis & civitatibus convivia prepararent, ac indumenta aliaque dona regalia que Rex suis fidelibus dare consueverat presentarent. Talibus dictis & factis admirabantur universi prudenciam & ingenium talis viri, consencientes ad invicem, hic est vere pater patrie, hic defensor, non aliene pecunie dissipator, sed honestus reipublice dispensator, qui damnum rustici violententer ab hostibus illatum castello reputat vel civitati prodite conferendum. Quam multis immoraremur si singula facta vel dicta magni Boleslai carptim voluerimus scripturare, quasi si stilo laboremus guttatim pelagus exsiccare, sed quid nocet ociosis lectoribus hoc audire, quod vix cum labore hystoriographus potest invenire?

Cum igitur Boleslaus Rex tot & tantis divitiis atque militibus, ut dictum est, plus quam alius Rex abundaret, querebatur tamen semper quod solis militibus indigeret, & quicumque probus hospes apud eum in milicia probabatur, non miles ille sed Regis filius vocabatur, & si quandoque ut affollet eorum aliquem infelicem in equis vel in aliis audiebat, infinita dando ei circumstantibus alludebat: si possem sic hunc probum militem a morte divitiis liberare, sicut possum ejus infortunium & paupertatem mea copia superare, ipsam mortem avidam divitiis onerarem, ut hunc talem tam audacem in milicia conservarem. Quo circa talem ac tantum virum debent successores virtutibus imitari, ut valeant ad tantam gloriam & potenciam sublimari, qui cupit post vitam tantam acquirere famam, acquirat dum vivit ipse in virtutibus tantam palmam, si quis capiat Boleslao memoriali titulo comparari, elaboret suam vitam ejus vite venerabili conformari. Tunc autem virtus in gestis est collaudanda, cum fuit vita multis honestis moribus adornata.

Hec

Hec erat magna Boleslai gloria memoranda, talis virtus recitatur posterorum memorie imitanda. Non enim in vacuum Deus illi gratiam super gratiam cumulavit, nec sic eum sine causa tot Regibus ac Ducibus antefecit. Sed quia Deum in omnibus & super omnia diligebat, & quia ergo suos sicut pater erga filios caritatis visceribus affluebat. Unde cuncti & specialiter quos venerabatur Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Monachi, Presbyteri sedulo eum Domino suis precibus commendabant. Duces vero Comites alique procures hunc semper victorem, hunc sibi fore superstitem exoptabant. Gloriosus itaque Boleslaus felicem vitam laudabili fine concludens, cum sciret se debitum carnis universe completurum, cum omnibus suis ad se principibus & amicis undique congregatis de regni gubernacione & statu secretius ordinavit, eisque post se multa mala futura, voce prophetica pronuntiavit. O utinam mei, inquit, quos delicate tanquam mater filios innutrivit, que positus in agone nascitura video vobis in prospera convertantur! &c. Heu heu jam quasi per speculum in enigmate video Regem exultantem & oberrantem & hostibus quos sub pedibus conculcavi misericorditer supplicantem! Video etiam de longinquo de lumbis meis procedere quasi carbunculum emicantem, qui gladii mei capulo connexus, suo splendore Poloniam totam efficiet relucantem. Tunc vero luctus & meror ibi astancium & hoc audiencium cordis viscera penetravit, & pre dolore nimio mentes omnium stupor vehemens occupavit. Cumque paulisper dolore compresso Boleslaum inquirerent, quanto tempore funus ipsius habitu cultuque lugubri celebrarent, voce veridica respondit, nec mentibus nec annis vobis terminum doloris pono, sed quicumque me cognovit, meamque gratiam acquisivit, memor mei die nocteque me plorabit, & non solum qui me noverunt, meamque benevolentiam habuerunt me plorabunt, sed etiam eorum filii filique filiorum Boleslai regis obitum narrantibus aliis condolebunt. Boleslao igitur Rege de mundana conversacione descendente, etas aurea in plumbum est conversa, Polonia prius Regina auro radiante cum gemmis coronata, sedens in pulvere viduitatis vestibus involuta, in luctum cythara, plausus in merorem, gaudium in suspiria, convertuntur. Illo nimirum anno nullus in Polonia convivium publice celebravit, nullus nobilis vir vel femina se vestibus solemnibus adornavit, nullus plausus, nullus cythare sonus audiebatur in tabernis, nulla cantilena puellaris, nulla vox leticie audiebatur in plateis, hoc per annum est a cunctis observatum, sed viris & feminis nobilibus plorare Boleslaum, est cum vite termino terminatum. Rege itaque Boleslao inter homines exeunte, pax & leticia rerumque copia videnter simul de Polonia commeasse. Hactenus Boleslai magni laudibus terminum & metam imponamus, ejusque funus aliquantulum carmine lugubri lugeamus.

Omnis etas, omnis sexus, omnis ordo currite, Boleslai Regis funus condolentes cernite, atque mortem tanti viri simul mecum plangite. Eheu! eheu! Boleslai ubi tua gloria, ubi virtus, ubi decor, ubi rerum copia. Satis restat ad plorandum, ve mihi Polonia. Sustentate me cadentem pre dolore comites. Viduate mihi queso condolete milites,

R 2

deso-

desolata nunc quam sim heu videte hospites! Quantus dolor, quantus luctus erat pontificibus! Nullus vigor nullus sensus nulla mens in ducibus. Eheu, eheu capellanis, eheu ipsis omnibus! vos qui torques portabatis in signum milicie, & qui vestes mutabatis regales cotidie, simul omnes resonate ve ve nobis hodie. Vos matrone que coronas gestabatis aureas, & que vestes habebatis aureas argenteas, has exute induatis lugubres & laneas. Eheu eheu Boleslæ cur nos pater deseris? Deus talem virum unquam mori cur permiseris? Tota terra desolatæ Rege suo vidua, sicut suo possessore facta domus vacua. Tua morte lugens mens est nutans & ambigua. Tanti viri funus mecum omnis homo recole, dives, pauper, miles, clerus insuper agricole, latinorum & sclavorum quotquot estis incole, & tu lector bone mentis qualiscunque legeris, queso motus pietate, lacrimas effuderis, multum eris inhumanus si non mecum fleveris.

Anno Domini MXXXV. post mortem Boleslæ, Mieszko filius ejus in regnum successit, qui jam vivente patre forem Ottonis terci Imperatoris uxorem acceperat, de qua Cazimirum id est Carolum restauratorem Polonie procreavit. Hic vero Mieszko miles probus fuit, multaque gesta militaria que longum est dicere, perpetravit. Hic etiam per patris invidiam vicinis omnibus extitit odiosus, nec sicut pater ejus vita vel moribus vel divitiis copiosus. Etiam a Bohemis in colloquio per tradicionem captus, & genitalia ne gignere posset corrigiis astrictus, quia Rex Boleslaus pater ejus similem eis injuriam fecit, unde eorum Ducem suumque avunculum excecaverant, qui de captione quidem exivit, sed uxorem ulterius non cognovit. De Mieszkone scileamus & ad Cazimirum restauratorem Polonie descendamus. Mieszko enim ut alibi legitur, in amenciam cecidit, & mortuus est eodem anno, quo & pater.

Mortuo igitur Mieszkone, qui post obitum patris Boleslæ parum vixit, Cazimirus cum matre imperiali, puer parvulus remansit, que cum puerum educaret, & pro modo femineo regnum honorifice gubernaret, traditores eam de regno per invidiam eiecerunt, puerumque suum secum in regno quasi deceptionis obumbraculum tenuerunt, qui cum adultus esset etate, & regnare cepisset, maliciosi veriti ne nimis injuriam vindicaret, in eum insurrexerunt, eumque in Ungariam secedere coegerunt. Eo namque tempore sanctus Stephanus Ungariam gubernabat, eamque provinciam ad fidem minis & blanditiis convertebat, qui cum Bohemis Polonorum infestissimis inimicis pacem & amicitiam retinebat, nec eum liberum quoadusque vixit dimittebat. Quo de hac vita migrante, Petrus Veneticus Ungarie regnum recepit, qui ecclesiam sancti Petri de Baccario inchoavit, quam nullus ad modum inchoacionis usque hodie consummavit. Hic Petrus etiam rogatus a Bohemis ne Cazimirum dimitteret, si cum eis amicitiam ab antecessoribus receptam retinere vellet, voce regali respondisse fertur; si lex antiqua definierit, quod Ungarorum Rex Bohemorum Ducis carcerarius fuerit, faciam que rogatis, & sic Bohemorum legacioni cum
indi.

indignatione respondens eorumque amicitiam vel inimicitiam parvi pendens, datis Cazimiro centum equis totidemque milicibus, qui eum secuti fuerant, armis & vestibus preparatis eum honorifice dimisit, nec iter ei quocunque vellet ire denegavit. Cazimirus igitur gratanter iter arripens, ac in terram Teutonicorum festinanter perveniens, apud matrem & Imperatorem, quanto tempore nescio, fuit conversatus, sed in actu militari miles audacissimus fuerat comprobatus. Sed paulisper eum cum matre quiescere permittamus, & ad desolationem & devastationem Polonie redeamus.

Hec in ista Cronica ita se habent atque leguntur. Sed sciendum est, quod iste Cazimirus commotus spiritu, sive enim ex inductione Ottonis Imperatoris tertii avunculi sui, sive etiam ex materna inductione penitus ignoratur ordinem Sancti Benedicti Cluniaci monasterium introivit, ibique in sancta conversatione degens VII annos implevit, & ad finem perduxit. Postea autem ad regnum de monasterio revocatus est, sicut in libro de passione sancti Stanislai legitur, sub huiusmodi continencia & tenore. Cum beatus Stanislaus & Rex Cazimirus contemporanei fuerunt & coevi, necesse est ut de Cazimiro historiam prosequamur. Igitur Cazimiro dicto Carolo in monasterio cluniacensi degente, & in habitu beati Benedicti jam septimum annum agente, solemnes nuntii nobilium Polonie obtulerunt ei & Abbati suo munera, vasa aurea & argentea, subinferentes quot clades & quanta mala sustineat Polonia propter ejus absenciam, petunt dominum Abbatem, supplicantes Cazimiro, ut in Poloniam redeat, regnum & populum suum ab incurisibus defendat. Abbas adhibito consilio respondit, se non posse satisfacere petitioni ipsorum & desiderio, quia qui renunciavit seculo, non potest redire ad seculum, nisi provida summi Pontificis ad hoc accederet dispensacio. Tunc legati responsio accepto Romam adeunt, summo Pontifici Benedicto IX legacionem proferunt, dispensacionem petunt, allegant cladem Polonie, prophanacionem fidei Christiane, incendia ecclesiarum, subversionem urbium, violacionem viduarum, effusionem sanguinis innocentium, & multitudinem Christianorum ductam in captivitatem & redactam in servitutem paganorum. His Papa Benedictus & fidei Christiane nec non gentis orbate principe casibus compassus, ad tenenda regni gubernacula Cazimirus in Poloniam redire decrevit. Ne autem regnum Polonie successore careret, cum eodem Cazimiro misericorditer dispensavit, ut matrimonium contraheret, ob cuius dispensacionis effectum ac recordacionis memoriale signum indictum est Polonis, ut in tonsura rotunda conformarent se senioribus monachorum. Statutum est nihilominus, ut pro alendo lumine ecclesie beati Petri Rome censum solverent, qui vocatur Szwantho petrze, i. e. solidus beati Petri. Exsecuti negotium, affectu proposito legati Polonorum, leri & alacres redeunt Cluniacum, & exinde excipientes Regem suum Cazimirus venerunt in Allemanniam ad Imperatorem Ottonem avunculum suum, ubi cum excrevisset magne improbitatis audacia sexcentorum virorum armatam miliciam ad eum deducendum, & in regnum intronizandum transmisit Imperator in Poloniam.

S

De

De rehabicione Regni per Cazimirum, qui fuit monachus.

Interea Reges & Duces in circuitu Poloniam quisque de parte sua conculcabat, suoque dominio civitates castellaque contigua vel applicabat vel vincendo terre coëquabat. Et cum tantam injuriam & calamitatem ab externis Polonia pateretur, absurdus tamen adhuc & abominabilis a propriis habitatoribus vexabatur. Nam in dominos servi, contra nobiles liberati se ipsos in dominos extulerunt, aliis in servitio versa vice detentis, aliis peremptis, uxores eorum incestuose honoresque sceleratissime rapuerunt. Insuper etiam a fide catholica deviantes, quod sine voce lacrimabili dicere non valemus, adversus Episcopos & sacerdotes Dei sedicionem inceperunt, eorumque quosdam gladio quasi dignos peremerunt, quosdam non quasi morte dignos lapidibus obruerunt. Ad extremum autem tam ab extraneis quam ab indigenis ad tantam Polonia desolacionem est redacta, quod ex toto pene divitiis & hominibus est exacta. Eo tempore Gneznam & Poznamiam Bohemi destruxerunt, sanctique corpus Adalberti abstulerunt. Illi vero qui de manibus hostium evadebant, vel qui suorum sedicionem devitabant, ultra flumen Wyssa in Mazoviam fugiebant, & tandiu civitates ille in solitudine permanebant, quod in ecclesia sancti Adalberti Martiris, sanctique Petri Apostoli, sua cubilia fere posuerunt, que plaga creditur toti terre communiter evenisse, quia Gaudencius sancti Adalberti frater & successor occasione nescio qua dicitur eam anathemate percussisse. Hec autem dixisse de Polonie destruccione sufficiat, & eis qui dominis naturalibus fidem non servaverunt ad correctionem proficiat. Rex Cazimirus igitur assumptis secum militibus sexcentis, Polonie fines introivit, ulteriusque progrediens castrum quoddam sibi a suis redditum acquisivit, de quo paulatim tam virtute quam ingenio totam Poloniam a Pomeranis & Bohemis aliisque finicinis nacionibus occupatam liberavit, eamque suo dominio mancipavit, postea vero de Russia nobilem cum magnis divitiis uxorem accepit, de qua filios quatuor unamque filiam Regi Bohemie desponsandam generavit. Nomina autem filiorum que sunt, Boleslaus, Wladislaus, Mieszko, & Otto. Sed de Cazimiro quid egerit primitus pertractanda finiamus, & postea de filiis quis eorum primitus quis vero posterius regnavit, ordinabilis edicamus.

Igitur eliberata patria & expugnata, profugatisque gentibus ex terris non minor Cazimiro restabat hostilis profugacio sue gentis suorumque jure proprio subditorum. Erat namque quidam Meczzlaus nomine, pincerna patris sui Mieszkonis & minister, post mortem ipsius Mazovie gentis sua pervasione princeps existerat & signifer. Erat enim eo tempore Mazovia Polonis illuc fugientibus in tantum populosa, quod agricolis rura, animalibus pascua, habitatoribus loca erant spaciofa. Unde Meczzlaus in audacia sue milicie confusus imo ambiciofa cupiditate excecatus, nisus est obtinere per presumptionis audaciam quod sibi non competebat per jus aliquod vel justiciam. Inde etiam in tantum superbie fastum conscenderat, quod obedire Cazimiro re-
nuebat,

nuebat, & insuper etiam armis & insidiis resistebat. At Cazimirus indignans servum patris & suum Mazoviam violenter obtinere, sibi grave damnum existimans, ni se vindicaret, imminere, collecta quidem pauca numero manu armatorum, sed assiveta bellis, armis congressus Meczzlao perempto victoriam & pacem, totamque provinciam triumphaliter est adeptus. Ibi namque tanta cedes Mazovitarum facta fuisse memoratur, sicut adhuc locus certaminis & precipitium ripe fluminis protestatur. Ipse etiam Cazimirus ense cedendo ibi exiit fatigatus, brachia totumque pectus & faciem effuso sanguine cruentatus, & interim fugientes hostes solus est persecutus, qui mori debuit a suis omnibus non adjutus. Siquidem non de nobilium genere, sed de gregariis militibus nobiliter opem tulit morituro, quod bene Cazimirus sibi restituit in futuro. Nam & civitatem ei contulit, & cum dignitate inter nobiliores extulit. In illo enim certamine XXX acies ordinatas Mazovientes habuerunt. Cazimirus vero vix tres acies bellatorum plenas habebat, quoniam ut dictum est, tota pene Polonia deserta jacebat. Mortuus est Cazimirus anno Domini MLVIII. cui successit Boleslaus filius ejus in regnum, filius inquam primogenitus, vir largus & bellicosus, qui suis gestis gesta predecessorum coequavit, quem quendam vel ambicionis vel vanitatis superfluitas agitavit, nam cum in principio sui regiminis & Polonis & Pomeranis imperaret, eorumque multitudinem ad castrum Grodek obsidendum innumerabilem congregaret, sue contumacie negligencia, non solum castrum non habuit, verum etiam Bohemorum insidias vix evasit, ac Pomeranorum dominium sic amisit. Sed non est mirum aliquantulum per ignoranciam aberrasse, si contigerit postea per sapienciam que neglecta fuerint emendasse.

De convencione Boleslai cum Duce Ruthenorum.

Non est dignum probitatem multimodam & liberalitatem Boleslai Regis silencio preterire, sed pauca de multis in exemplum regni gubernatoribus aperire. Igitur Boleslaus secundus Rex, audax fuit miles & strenuus, hospitum susceptor benignus, datorque largissimus. Ipse quoque sicut primus Boleslaus magnus Ruthenorum regni caput urbem Kyow precipuam hostiliter intravit, ictumque sui ensis in porta aurea memorie signum dereliquit. Ibi etiam quedam sui generis Ruthenum cui pertinebat regnum in sede regali constituit, cunctosque sibi rebelles a potestate destituit. O pompa glorie temporalis! O audacia fiducie militaris! O majestas regie pietatis! Rogatus itaque Boleslaus a Rege quem fecerat, ut obviam ad se veniret, sibi que pacis osculum ob reverenciam sue gentis exhiberet, Polonus quidem hoc annuit sed Ruthenus dedit que voluit. Computatis namque largi Boleslai passibus equi de statione ad locum conventus totidem auri marcas Ruthenus posuit, nec tamen de equo descendens sed barbam ejus subridendo divellens, osculum ei facis preciosum exhibuit.

De delusione Bohemorum contra Boleslaum largum.

Contigit eodem tempore Bohemorum Ducem cum tota suorum

virtute militum Poloniam introvisse, eumque transactis silvarum condensis, in quadam planicie satis apta certamini confedissee. Quo audito largus Boleslaus impiger obviam hostibus properavit, eosque properans transgirando viam qua venerant obsidens interclulit, & quia plurima pars diei preterierat, suosque properando fatigaverat, sequenti die se venturum ad prelium per legatos Bohemis intimavit, eosque ibidem residere nec se diucius fatigare, magnis precibus exoravit. Sed contra Bohemi versuta calliditate Boleslao remandarunt indignum esse tantum Regem ad inferiorem declinare, sed die craftina si filius esset Cazimiri, sit paratus ibidem Bohemorum servitium expectare. Boleslaus vero ut se filium ostenderet Cazimiri, ibi stando Bohemorum fallacie satisfecit, sed die jam postera mediante, Polonorum castra ab exploratoribus nunciantur, quod a Bohemis nocte precedenti fuga non prelium ineatur. In eadem hora Boleslaus delusum se dolens acriter eos per Moraviam fugientes sequitur, captisque pluribus ac peremptis, quia sic evaserant, sibi ipse dedignando revertitur. Annektendum est etiam, que causa fuerit quod de Polonia loricarum usum aboleverit, quas antiquitus magni Boleslai Regis exercitus ingenti studio frequentavit.

De victoria Boleslai contra Pomoranos.

Contigit namque Pomoranes ex subito Poloniam invasisse, Regeque Boleslao ab illis remoto partibus hoc accidisse, qui cupiens animo ferventi de manibus gentilium patriam liberare, collecto nondum exercitu debuit antecedens inconsulte nimium properare. Cumque ventum esset ad fluvium ultra quem turme gentilium residebant, non ponte requisito vel vado loricati milites & armati profundo gurgiti se credebant, pluribus itaque loricarum ibi presumptuose submersis, loricis reliqui superstites abjecerunt, transmeatoque flumine quamvis damnose victoriam habuerunt. Ex eo tempore loricatis Polonia defecit, & expeditior hostem quisque invasit, tuciorque flumen obiectum sine pondere ferri transmeavit.

De liberalitate & largitate Boleslai & de quodam paupere clerico.

Item unum memoriale factum Boleslai & liberalitatis eximie non celabo, sed ad imitationis exemplum successoribus intimabo. In civitate Cracoviensi quadam die largus Boleslaus ante palacium in curia residebat, ibique tributa Ruthenorum aliorumque vectigalium in tapetis strata prospectabat. Contigit ibidem clericum quendam pauperem & extraneum affuisse tantique thesauri magnitudinem prospexisse, qui cum admiratione tante pecunie ibidem oculos defigeret suamque miseriam cogitaret, cum ingenti gemitu suspiravit. Boleslaus autem Rex, ut erat ferus, audiens hominem miserabiliter gemuisse & existimans aliquem camerariorum percussisse, iratus sciscitatur qui fuerit ausus sic gemere, vel quis presumpserit ibi quempiam verberare. Tunc ille miser clericus tremefactus maluisset nunquam pecuniam se vidisse, quam ea de causa Regis curiam introisset. Sed cur miser clericelle latitas? Cur indicare gemuisse

gemuiffe te times? gemitus iste totam trifticiam conculcabit, fufpirium illud magnam tibi leticiam generabit. Noli large Rex miferum clericellum pre timore diucius anhelare, fed feftina tuo thefauro ejus humeros onerare. Igitur interrogatus a Rege clericus, quid cogitaffet, cur fic lacrimabiliter fufpiraffet, cum tremore respondit: Domine Rex meam miferiam meamque paupertatem, veftram gloriam veftramque majeflatem confiderans, felicitatem infortunio difparaliter comparando pre doloris magnitudine fufpiravi. Tunc Rex largus ait: Si propter inopiam fufpiraffi, Boleslaum Regem paupertatis folacium inveniffi. Accede itaque ad pecuniam quam miraris, & fit tuum quantumcunque uno onere tollere conaris. Et accedens ille pauperculus auro & argento cappam fuam tantum implevit, quod eximio pondere rupta fuit. Tunc Rex largus de collo fuo pallium extraxit, illudque clerico pauperi pro facco pecunie porrexit, eumque oneravit. In tantum enim clericum auro & argento Rex largus oneravit, quod fibi collum diffolvi clericus fi plus poneret exclamavit. Rex fama vivit, pauper ditatus obivit.

De eodem Boleslao capitulum fequitur.

De hoc Boleslao in libro de paffione Sancti Stanislai legitur ita. Anno Domini MLVIII. Rex Cazimirus vita exceffit, & Boleslaus filius ejus fuceffit. Potius itaque Boleslaus regno armis & viribus factus effe auidax & bellicofus, in rebus arduis aggrediendis magnanimus, in donacionibus liberalis & prodigus, fed tamen Tyrannus. Erat enim predo civium, oppreffor pauperum, conditor legum iniquarum, feftator carnalium viciorum. Quem beatus Stanislaus tanquam filium prodigum paterna follicitudine ad penitenciam provocabat, & quafi Samuel Saulem deflebat. Ipfe vero limo viciorum infixus & typho superbie inflatus, quafi freneticus contra falutis medicum letiferas inimicicias in fuo corde confovebat, & licet ab eo immeritus perfecucionem per injufticiam pateretur, tamen pius pater pro ipfo orare & eum monere fedulo non verebatur. Quia vero fcriptum eft, peccator cum venerit in profundum viciorum contemnet, contra Deum erecto collo & cervice armatus non folum in cedem, fed eciam fui prefulis, ut homo peccator, coërcicionem cepit contemnere. Videns autem preful Stanislaus fuam ammonicionem in eo minime proficere, cepit fuum familiare conubernium evitare, & a fuis colloquiis fe fe fubtrahere, ne fibi tacitus videretur, confentire. Abominabatur quippe vir juftus inter alia execrabile genus rapine. Cum enim ad fua colloquia conveniebant, prata & annonas hominum depafcebant, fepta domorum comburebant, quod ipfe & fui primores & ipforum fequaces dicunt effe jus terreftre commune, in prejudicium univerfalif jufticie. Ob has caufas & plurimas abufiones fe ab eorum conciliis & tractatibus abftrahebat, fed in ecclefia fua refidebat, officium divinum cum fuis clericis alacriter explebat, & divina mifteria feptius celebrando frequentabat.

Rex autem Boleslaus ut perversus & reprobus, de quo fcriptum
T
eft:

est: considera opera Dei, quod nemo potest eum corrigere quem deus desepxit; nec timore tactus nec paterna ammonicione correctus, in suis sceleribus persistebat obfirmatus. Confirmatus autem in regno tria proposuit in animo suo: ut injuriam parentum in nobilibus Polonie qui eos de regno exulare fecerant, vindicaret; ut terminos regni quos amisserant parentes sui recuperaret; & omnes regiones que patribus suis vectigales fuerant, suo imperio subjugaret. Vallatus itaque suo forti & magno exercitu, per circuitum regiones peragravit, contra rebelles multa prelia commisit & regiones & castella & munitiones eorum igne combussit. Item unus annus volvebatur quo rarus in patria, continuus in castris, semper vero apud hostes morabatur. Commixtus autem inter gentes didicit opera eorum & servivit in mundiciis eorum. Traditus quoque in reprobum sensum passionibus ignominie & contumelie affectus, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, gloriam suam in ignominiam & naturalem usum qui est contra naturam vertit. Dum igitur avidus victorie propriis successibus mulceretur & perditissime extra regnum moraretur, mora ejus licet reipublice multum attulerit commodi & utilitatis, sed multo magis ingessit discriminis ac fede dissolutionis. Nobilibus enim Polonie cum bellorum exercitacionibus occupatis, interim uxores eorum & servi ad vota sua inflectuntur, quedam longa maritorum expectatione fesse, alie desperatione decepte, vi nonnullae ad serviles amplexus protracte. Qui itaque contumaces in dominos suos lares ipsorum & cubacula occupant, municipia servant, castella extruunt, reversurus bella indicunt. At illi conperta fama tante prodicionis, in scelus perpetratores zelo injurie vindicande animis concitati, contra Regis imperium ad propria reversi sunt illicenciati. Tandem fervorum municiunculis expugnatis pro singulari temeritate singularibus eos perdiderunt suppliciis, sed & feminas que ultro servis consenserant & legitimi thori prevavictrices extiterant, penis atrocissimis peremerunt.

De superbia Boleslai sequitur capitulum.

Boleslaus vero post cedem adversariorum elevatus, in superbiam belue rugientis induens seviciam efferatis animis rediit in Poloniam & in suos nobiles quam dudum mente conceperat, retorfit maliciam, fingit illos injurias suas non ulcisci sed regiam majestatem in plebe persequi. Gloria, inquit, principis est in multitudine populi & plebe deleta, &c. At eciam viros sibi non placere, nec simul sibi & eorum voluntati deservire, quibus plus placeret causa feminea quam principis obsequela. Conqueritur nihilominus non solum apud hostes se desertum, sed prodicione se ultro hostibus expositum. Proinde convocato totius regni sui concilio, precipuos & majores capitali sententia condemnavit, & quos aperte perimere vel capere insidiis aggreditur, mulieres quoque, quibus mariti pepercerant, ducti humana mansuetudine, tanta infectatus est inhumanitate, ut ad eorum ubera catulos applicare non horreret, infantulis abjectis, & multis fame & gladio peremptis, quibus hostis pepercisset. O quis calamo describere, quis verbo possit ex-

primere,

primere, quanta tunc sanguinis fuerit effusio, quantus dolor & planctus in Polonico exterminio, quot tum mulieres ingenue, quot nobiles matrone, quot denique mulieres maritate pudice, servili prostitute sunt incestui & habite ostentui, quot autem servorum in dominos conspirata est malicia, quot capita suppliciiis exposita! Hoc de vena crudelissimi Boleslai processit, hoc de fonte amaritudinis ipsius emanavit. Ecce vir iste quantis debuit laudibus extolli qui per excellenciam sue largitatis anthonomafice dictus est largus, ob insignem audaciam virtutis appellatus est bellicosus. Quante enim liberalitatis quanteque probitatis extiterit per singula non est necesse declarare. Si quis autem ejus facta curiosius voluit perscrutari, de multis ejus vanitatibus in Cronicis Polonorum poterit edoceri. Licet autem bonum virtutis fundamentum jecisse videatur, sed tamen terra fabulosa dehiscente, omne quod videbatur esse de genere bonorum, corrui in abyssum, & quia ambiciosos oportet esse libérales, cum expectant humanos favores, quod in eo fuit liberalitatis vento ambicionis sufflatur, quod vero strenuitatis exitit, profundo viciorum involvitur.

De occisione Sancti Stanislai capitulum.

Videns autem beatus Stanislaus, quod virum sevum Boleslaum a suo nephario opere & a sua truculencia modo paterno minime posset revocare, sed quasi lupum rapacem & beluam sevientem in oves domesticas debachari, & gladium tyrannidis ejus in populo Christiano grassari, & sanguine innocentum ebriari, jura quoque thori maritalis violari, justiciam opprimi, homines non vereri, Deum non timeri, ascendens ex adverso se murum pro domo domini opposuit, & bonus pastor animam suam pro suis ovibus ponere non dubitavit. Premissa igitur frequenti ammonicione quidem comminatur illi regni excidium, deinde anathematis intonat gladium, ecclesie denegans introitum. At ille paterne correccionis impaciens quasi lignum aridum & tortuosum, quod facilius frangi potest quam dirigi, majori vesania induitur, & ut alter Pharaon justis Dei judicio majori cordis duricia excecatur. Sancto igitur presule Stanislao in ecclesia Sancti Michaelis de rupella divina misteria celebrante, & pro sibi commissis atque pro imminente discrimine sanctorum patrocinia implorante atque contra impium sententiam anathematis promulgante, Boleslaus quasi draco sevisimus subito advolat, ut Christi presulem quasi agnum mansuetum ad victimam pertrahat. Stans igitur ante fores Ecclesie stomachanti voce ad suos satellites clamat, ut Episcopum extra limen Ecclesie pertrahant. Satellites autem iniqui quociens irruere tentant tocies cadunt, tocies ruunt, tercio prostrati & auribus percussi manescunt, quos ille repletus furore objurgat indignantissime. O, inquit, ignavi & degeneres, non potestis virum sacerdotem trahere! deinde irruens ipse ad aram ut Doechedumeus inter infulas, non ordinis, non loci, non sanctorum, non divinam reveritus majestatem in Christum Dominum manus iniecit violentas, & ab ara trahens antistitem, primus in caput pontificis vibrat suum enssem. Ipse sponsum a gremio sponse, pastorem ab ovili, ipse patrem

patrem inter filie amplexus, & filium in maternis pene obruncat visceribus. O luctuosum funeris spectaculum! Sanctum prophanus, pontificem sacrilegus, pium sceleratus crudeli gladio prostermit & ense siciente sanguinem dignam Deo victimam efficit. Sic iustus cadit coram impio, sic bonus pastor moritur pro grege suo, sic granum frumenti cadens in terram surgit in uberem spicam, & excussa palea transie in horreum dominicum fruge multa, sic miles, sic Dei athleta agonizat pro iusticia, sic crudelissimus innoxium scelestis manibus interimit, martirem gloriosum & singulos artus minutissime dissecans membratim discerpit, bestiis & volueribus in celum & omnem ventum dispergit ac si a singulis membrorum partibus pena exigi debuisset, & memoria nominis ipsius auferri desub celo debuisset. O arcanum & sive Dei iudicium! quod ille superbissimus Boleslaus humilis pontificis &c. quasi sponsum diademate decoravit, non sine regali purpura beato Martiri Stanislao aulam regis eterni ingressuro fabricavit &c.

De morte Boleslai occisoris capitulum.

Sed quia de electis scriptum est: ibunt sancti de virtute in virtutem, mali vero proficient in pejus. Boleslaus cuius nomen compositum ex duobus verbis dolorem & gloriam signat, versum in latinum, id presignans quod ejus gloria foret in ignominiam commutanda, impatiens glorie & invidens sanctitati beati Stanislai, timore percussus ut parricida cruentissimus tam patrie quam patribus factus odiosus in Ungariam secessit, invisus nobilibus Polonie pro fugace expulsus, tempore vero modico secundo videlicet exilii sui anno, inaudito langvore correptus in amenciam cecidit, & mortem sibi conscivit, atque miserabiliter defunctus est, anno Domini MLXXXI.

Hoc autem probabile & verissimum est, quod dicimus, quia in descriptionibus annalium Polonorum & in vita beati Stephani Regis Ungarie scriptum invenimus, quod Mieszko Dux Polonie primus Christianus effectus ad Dominum Papam Leonem solemnes nuncios misit, & ab eo regni Polonie coronam sibi dari humiliter postulavit. Cumque summus Pontifex sue petitioni benignum assensum preberet, & corona miro opere fabricata esset, ecce ex Ungaria eodem tempore veniunt Romam nuncii missi perentes Dominum suum Stephanum Regem diademate insigniri. Cumque in crastino legatis Polonie dari corona debuisset, ecce eadem nocte Leoni Pape per visum Angelus Domini apparuit, & Duci Stephano eam dari precepit, quam autem Duci Polonie eam dari non precepit, inronicis Polonorum insinuantur hec per Angelum mala. Hec, inquit, gens magis diligit calumniam quam iusticiam, silvarum densitudinem & ferarum venacionem quam camporum planiciem & frugum ubertatem, magis diligit canes quam homines, plus pauperum oppressiones quam divinas leges & cetera que ibi leguntur. Verum tamen per eundem Angelum bona spes de regni restitutione datur a Domino, ex eo quod ibidem legitur, atamen in fine dierum gentis illius miserebor, & gloria regni illam illustrabo. Deus enim

enim prescius factorum visitans peccata parentum in tertiam & quartam generationem filiorum, solus novit quando debet misereri genti Polonorum, & restaurare ruinas. Ideo forte ad hec tempora regalia insignia coronam videlicet, sceptrum & lanceam armario Cracoviensis Ecclesiae, quae est urbs regia, servat recondita, usque dum ille veniat, qui vocatus est a Deo tanquam David cui hec sunt deposita.

De filio Boleslai Mieszkone tertio.

Habuit autem Boleslaus Rex sceleratissimus unum filium nomine Mieszkonem. Illum puerum Rex Ungarorum Wladislaus mortuo patre nutriebat, eum loco filii parentis gratia diligebat. Ipse nimirum puer coetaneos omnes & Ungaros & Polonos honestis moribus & pulchritudine superabat, omnesque mentes in se futuri spe dominii signis evidentibus provocabat; unde placuit patruo suo Wladislao Duci in Poloniam sinistro alite revocare, cumque Ruthena puella fatis invidentibus uxurare. Uxoratus igitur adolescens imberbis & formosus sic morose sic sapienter se habebat, sic antiquos mores antecessorum gerebat, quod affectu mirabili toti patrie placebat. Sed fortuna rebus secundis mortalium inimica, in dolorem gaudium commutavit, & spem probitatis & florem etatis amputavit. Ajunt enim quosdam emulos timentes ne patris injuriam vindicaret, veneno puerum bone indolis peremisse, quosdam vero qui cum eo biberunt vix mortis periculum evasisse. Mortuo autem puero Mieszkone tota Polonia sic lugebat, sicut mater unici mortem filii, nec illum solummodo quibus notus erat lamentabantur, verum etiam illi qui eum nunquam noverant lamentando feretrum mortui sequebantur. Rustici quippe aratra, pastores pecora deserebant, artifices studium, operarii labores pro dolore Mieszkonis postponabant, parvi quoque pueri & puellae servi insuper & ancillae Mieszkonis exequias lacrimis & suspiriis celebrabant. Ad extremum misera mater cum in urna puer plorandus poneretur, una hora quasi mortua sine vitali spiritu tenebatur, vixque post exequias ab Episcopis ventilabris & aqua frigida suscitabatur. Nullum enim Regis & principis exicium apud etiam barbaras nationes tam diutino mero regitur conclamatum, nec exequie Tetrarcharum magnificorum tam lugubriter celebrate. Sed mesticiam pueri sepulci fileamus, & ad leticiam regnaturi veniamus.

De uxoratione Wladislai patris tertii Boleslai.

Mortuo Rege Boleslao aliisque fratribus defunctis, Wladislaus Dux solus regnavit, qui filiam Wratislai Regis Bohemie nomine Juditham uxorem accepit, quae filium ei tertium Boleslaum peperit, de quo nostra tractatio titulavit, ut tractatio quae sequitur intimabit. Nunc vero quia succincte per arborem a radice derivando transivimus ad inferendum catalogo ramum pomiferum, & stilum & animum applicemus. Erant enim futuri pueri parentes adhuc carentes sobole, jejuniis & oratione instantes, largas pauperibus eleemosinas facientes, quatenus
U
omni-

omnipotens Deus, qui steriles matres facit in filiis letantes, qui baptismam contulit Zacharie, & vulvam aperuit Sare ut in semine Abrahe benediceret omnes gentes, talem filium daret eis heredem, qui Deum timeret, sanctam Ecclesiam ad honorem Dei & ad salutem populi Regnum Polonie detineret. Hoc incessanter illis agentibus, accessit ad eos Franco polonienſis Episcopus consilium salutare donans eis, sic inquit: si que dixero vobis devotissime compleveritis, vestrum desiderium procul dubio fiet vobis. Illi vero de tali causa pontificem libentissime audientes, atque magna se facturos spe sobolis promittentes, rem dicere pontificem quantocius exorabant. Ad hec presul: est inquit quidam sanctus in gallic finibus contra austrum juxta Massiliam, ubi Rodanus intrat mare, circa Provinciam & sanctus Egidius nominatur, qui tanti meriti apud Deum existit, quod omnis qui in eo habet devocionem, & memoriam ejus agit, quicquid ab eo pecierit indubitanter obtinebit. Ad modum ergo pueri imaginem auream fabricate, regalia munera preparete, eaque sancto Egidio mittere festinate. Nec mora, puerilis imago cum calice de auro purissimo fabricatur, aurum, argentum, pallia sacre vestes preparantur, que per legatos fideles cum hujusmodi literis deferrentur.

Epistola Wladislai ad sanctum Egidium & ad monachos capituli.

Wladislatus Dei gracia Dux Polonie, & Juditha conjux ejus legitima, venerabili Abbati sancto Egidio cunctisque fratribus humillime devocionis obsequium. Audita fama quod sanctus Egidius prerogative pietatis premineat dignitate, & quod promptus sit adjutor, data sibi divinitus potestate pro spe sobolis munera sibi nostre devocionis offerimus, vestrasque sanctas oraciones in auxilium nostre petitionis humiliter inploramus.

De jejuniis & oracionibus pro nativitate tertii Boleslai capitulum.

Perlectis itaque literis & muneribus receptis Abbas & fratres mitenti munera retulerunt, & triduanum jejunium cum letantiis & oracionibus peregerunt, divine majestatis omnipotenciam obsecrantes quatenus devocionem fidelium principaliter implorantium multoque plura vovencium adimpleat, unde gloriam sui nominis apud gentes incognitas exaltaret, & famam Egidii sui famuli longe lateque dilataret. Eugene serve Dei, caput hujus materie, perfice servorum, que poscunt vota tuorum, pro puero primum pro falso perfice verum, confice carnalem &c. Quid plura? nec dum jejunium a monachis in Provincia complebatur, & jam mater in Polonia de concepto filio letabatur. Nondum inde legati discedebant, & jam monachi dominam eorum concepisse predicabant. Unde missi domum cicius & alacrius remeantes & presagium monachorum certum esse probantes, de concepto filio fuerunt leti, sed pro voto leciore sunt effecti.

Expli.

Explicit primus liber, incipit Epistola.

Domino Paulo Dei gracia Polonienſi, reverende diſcrecionis Epiſcopo ſuo quoque cooperatori imitande religionis Michaeli Cancellario, modici diſpenſator obſonii, paterne veneracionis ac debite ſervitutis obſequium. Meditanti mihi de plurimis veſtris dotibus, offert ſe veſtre recordacio largiſſime caritatis veſtraque fama longe cateque diſfuſa vobis collate divinitus ſapiencie ac humanitus pietatis. Sed quia plerumque capax mentis intencio concipit, que tarda loquendi facultas non exprimit, bone voluntatis intencio ſufficiat pro loquela, nam cum facit quis quod petunt non juſte fit querela. Verum tamen ne tantorum virorum gloriam tamque religioſorum memoriam prelatorum pretereire videamur ſilencio, eorum laudibus inſiſtendo quali guttam de fonticulo comportare Tyberinis gurgitibus innitatur. Licet enim quod perfectum eſt non poſſit naturaliter augmentari, ratio tamen non prohibet illud ſcriptis laudumque preconiiſ venerari nec indecens in piſturis aliquando judicatur, ſi precioſis coloribus pro varietate operis niger color miſceatur. In menſa quoque Regum ſepe vile quoddam preſentatur edulium, quo deliciarum propellatur cottidianarum faſtidium. Inſuper eciam cum ſit formica camelo quantitate corporis animal inequale opus tamen ſuum exercet ſtudioſe viribus coequale. Quarum exemplo rerum inductus balbucientis more puerilia verba formare conor in laudem virorum per ſe laudabilium adhibita ſine laude vel in preconium Iſraelitarum veraciter ſine fraude, quorum vita laudabilis, doctrina perſpicabilis, mores imitabiles, predicatio ſalutaris, quorum ſapiencia bicipiti monte derivata condenſa filvarum Polonie ſic ſagaciter illuſtrat ne prius fidei ſemen in terram humani cordis incultam ſpargant, donec inde ſpinas & tribulos verbi divini ligonibus radicitus exponant. Similes exiſtunt eciam patri familias ſcienti de thezauro proferre nova & vetera, vel Samaritana vulnerato plagas alliganti vinumque deſuper & oleum infundenti, qui triticum quoque conſervis diſtribuunt ad menſuram & talentum non abſcondunt ſed dividunt ad uſuram. Sed cur mutus fari nititur de ſacundis, parcat tamen ignorancie, parcat & benevolencie magni patres veſtre diſcrecio ſanctitatis, nec perpendat quid vel quantumlibet ſui laboris offerat, ſed quid cupiat noſtre deſiderium facultatis. Nam cum potenti pauper amicus quantumlibet ſui laboris minimum amminiſtrat, non donum ſed dantis affectum perpendens, illud recipere magno pro munere non recuſat. Igitur opuſculum almi patres ſtilo noſtre puſillaminitatis ad laudem principum & patrie noſtre pueriliter exaratum ſuſcipiat & commendet extollens autoritas & benevolencia veſtre mentis, quatenus Deus omnipotens bonorum temporalium & eternorum vos amplificet incrementis.

Explicit epistola incipit epylogus.

Nobis aſſate, nobis hoc opus recitate, per vos ſi vultis opus eſt laudabile multis. Non eſt a labore ſi parum &c. tot terras tranſivimus, neque ceptum iter bene cognitum habuimus, ſed per illos qui nove-

rant paulatim inquisivimus. Exurgamus jam a somno, nam satis dormivimus, vel cujus jam diei viam inquisivimus, hac expleta de futura satis cogitabimus, Duce Deo prosequamur, quod interposuimus persolvamus, qui frequenter supra titubavimus & addamus si quid minus ignoranter diximus.

Incipit secundus liber tercii Boleslai.

Natus igitur puer Boleslaus in die festo sancti Stephani Regis, fuit mater vero ejus subsequenter infirmata nocte dominice nativitatis incubuit, que mulier in pauperes & captivos ante diem precipue sui obitus opera pietatis exercebat, & multos Christianos de servitute Judeorum suis facultatibus redimebat. Illa mortua, Wladislaus Dux, quia homo gravis debilisque pedibus erat & etate proventus, habebat sororem Imperatoris tercii Henrici uxorem prius Salomonis Ungarie Regis, de qua nullum filium sed tres filias generavit, una quorum in Russia viro nupsit alia vero suum sacro velamine caput texit, tertia vero quandam sibi sue gentis conjunxit. Sed ne tanti pueri parentem nudo sermone transeamus, aliquo eum ornamento milicie vestiamus. Igitur Polonorum Dux Wladislaus Romanorum Imperatori maritali connubio conjunctus, de Pomeranis castrum eorum obsidendo triumphavit, eorumquo contumaciam suis sub pedibus conculcando annulavit, quibus victis civitates eorum & municipia infra terram & circa maritima violenter occupavit, suosque vassaliones & comites in locis principalioribus & municionibus ordinavit, & quia perfidie paganorum omnino voluit insurgendi fiduciam amputare, suosmet prelatos jussit nominato die in hora constituta omnes in meditullio terre municiones concremare, quod sic factum fuit. Nec sic tamen gens rebellis edomari potuit. Nam quos Szececheus eis prefecerat, qui tunc milicie princeps paritum pro eorum noxa peremerunt, nobiliores vero discretius & honestius se habentes vix amicorum consensu fugaverunt.

Tum Wladislaus Dux illate suis injurie reminiscens cum forti manu terram eorum introivit, ibique jejunii plurimum adimplevit. Expleta itaque ibi jejunii parte quam plurima, urbem terre populosiorum & opulentiorem ex improvito intravit, ibique predam immensam & captivos innumerabiles congregavit. Cumque jam cum sua preda nihil dubitans remearet, jamque securus sui regni finibus proquinquaret, Pomerani subito subsequentes eum super fluvium quandam invaserunt, bellumque cum eo pridie Palmarum cruentum & luctuosum partibus utrisque commiserunt. Illud enim prelium hora quasi diei tertia est inceptum, vespertino vero crepusculo est disruptum. Pomerani tamen pro municione noctis caliginem induerunt, Poloni vero campum victorie tenuerunt. In dubio enim pendit utrum Christianorum vires an paganorum ibi extiterint inferiores. Quod flagellum ut credimus Deus omnipotens in transgressoribus observancie Christiane ad correctionem exercuit, sicut quibusdam postea de ipso liberatis periculo relevavit. Et quia luctuosa & damnosa sicut dictum est victoria multis erat,

erat, diesque resurrectionis dominice imminebat, victratio recedendi consilium prosequendi.

Itemque de Bohemis tribus aciebus in auxilium evocatis Wladislaus circa sancti solemnia Michaelis victor, ibique Nakel castrum obsidentibus inaudita mirabilia contingebant, que singulis eos noctibus armatos & quasi in hostes pugnatuos terroribus agirabant. Cumque talem delusionem diucius paterentur & quid nam illud esset vehementius mirarentur, una nocte pavore solito concitati longius a castro exeuntes nocturnas quasi umbras hostium sequebantur. Interim vero oppidani properantes propugnaculo descenderunt eorumque machinas partemque stationis combusserunt, itaque Poloni cum se nihil fecisse nec se bellum invenisse conspicerent, & cum magna pars exercitus presertimque Bohemi victualia non haberent, incassum labore consumpto redierunt sicque Pomerani contra Poloniam paulatim in superbiam sunt erecti, &c. Sed ne leram exenterare materiam videamur, malorumque invidiam potius quam detractionis infamiam paciamur, nec absurdum ullatenus ulli discreto videatur si in hac historia cum legitimo concubine filius inducatur. Nam in historia principali duo filii Abrahe memorantur, sed ad invicem a patre pro discordia separantur. Ambo quidem de patriarche semine procreati sed non ambo jure patrimonii coequati.

Zbigneus namque a Wladislao Duce de concubina progenitus in Cracoviensi civitate, adultus jam etate literis datus fuit, cumque noviter sua in Saxoniam ad discendum in monasterio monialium transmandabatur. Eo tempore Szeceus comes palatinus, vir quidem sapiens, nobilis & famosus erat, sed avaricia excecatus multa crudelia & importabilia exercebat, alios scilicet vili occasione transvendebat, alios de patria propellebat, ignobiles nobilibus preferebat, unde multa sua sponte non coacti fugiebant, quia idem sese pati sine culpa metuebant. Sed qui prius fugitivi per diversa vagabantur Brzezalai Ducis consilio in Bohemia congregantur, ideoque Bohemorum calliditate quosdam precio conduxerunt qui Zbigneum furtim de monasterio monialium extraxerunt. Recepto Zbigneo in Bohemia fugitivi legacionem in hec verba Comiti mittunt nomine Magno Wratislaviensium Capitaneo. Nos quidem Comes Szecei contumelias in exilio positi toleramus, sed &c. lacrimabiliter condolemus, cum laborem honoris non honorem habeas cum prepotencia Szecei dominari non audeas, sed si jugum servitutis de cervice volueris excutere, festina puerum quem habemus in clipeum defensionis recipere. Et hoc totum Dux Bohemicus suggerebat, qui libenter discordiam inter Polonos seminabat, hoc audito Magnus diu inprimis hesitavit sed communicato consilio majoribus & laudato verbis eorum eum recipiens acquievit, pro quo facto Wladislaus pater ejus contristatur, sed Szezech cum Regina multo magis conturbatur. Igitur legatum Magno Wratislaviensi magnatibusque regionis transmiserunt seiscitantes quid hoc esset, quod Zbigneum cum fugitivis sine patris imperio recepissent, si rebelles existere, vel obedire sibi vellent. Ad hec Wratislavienses responderunt, non se patriam Bohemis & alienis

tradidisse, sed Domini Ducis filium suosque fugitivos receperisse; sequē Domino Duci legitimoque filio ejus Boleslao in omnibus & per omnia fideliter obedire, sed Zeczecho suisque malis operibus modis omnibus contrāire velle, populus autem legatū lapidare volebat, quia Zeczechi partes falsis ambagibus defendebat. Unde nimis Boleslaus indignatus & Zeczechus ira inflammatus Wladislaum Ungarie Regem & Brzeclslau Bohemie Ducem in auxilium sibi in Wratislavienses mandaverunt, unde plus dedecoris & damni quam honoris & proficui habuerunt. Nam Zeczechum victum se cum in Ungariam &c. Cumque non vel virtute contra Wratislavienses potuissent proficere, quia sui contra suos bellum gerere noluissent, pacem invitus cum filio pater fecit, eumque tunc primum suum filium appellavit. Reversus interim in Poloniam quo fugerat Zeczechus, majores callide promissis & muneribus attentabat, eosque paulatim in partem inflectebat, ad extremum vero pluribus inflexis, Dux Wladislaus cum exercitu ad urbem Wratislaviensem accedit, jam castra per circuitum obtinebat, Zbigneus vero videns sibi proceres intus & extra defecisse, durum intelligens se contra stimulum calcitrasse, vulgi fidei viteque sue diffidens de nocte fugit, fugiensque castrum Cruszwicz militibus opulentum ab oppidanis receptus introivit. At pater dolens eum impune sic evasisse, eumque Cruszwicenses contra se ipsum receperisse, cum eodem exercitu Zbigneum persequitur totisque viribus Cruszwicense castrum aggreditur. Zbigneus vero commixta multitudine paganorum, habensque septem acies Cruszwicensium exiens de castro cum patre dimicavit, sed justus Juxdex inter patrem & filium judicavit. Ibi namque bellum plusquam civile factum fuit, ubi filius adversus patrem & frater contra fratrem arma nefanda tulit. Ibi miser Zbigneus paterna maledicione, quod futurum erat promeruit. Ibi vero Deus omnipotens Wladislaō Duci misericordiam tantam fecit, quod innumerabilem de hostibus multitudinem interfecit, & de suis sibi paucissimos mors ademit. Tantum enim humani cruoris ibi sparsum fuit, tantumque cadaverum castello contiguum corruit, quod ex eo tempore piscem illius aque comedere quisque bonus Christianus exhorruit. Sicque Cruszwicz divitiis primum & militibus opulentum ad instar pene desolationis est redactum. Igitur Zbigneus in castrum fugiens cum paucissimis est liberatus, utrum vitam perditurus an membronum aliquod incertus. At pater juvenutis stulticiam non ulciscens, ne paganis vel alienis gentibus adhereret, unde majus periculum immineret, salute quesita fide concessa secum illum in Mazoviam transportavit, eumque carcere in castro Zeczechi aliquanto tempore maceravit, postea vero in consecratione Gneznenfis Ecclesie, interventu Episcoporum & principum eum advocavit & in conspectu eorum gratiam quam perdiderat acquisivit.

Miraculum de Sancto Adalberto.

Et quia Grieznenfis Ecclesie mentio hic facta est, non est dignum preterire miraculum. In vigilia dedicationis preciosus Martir Adalbertus a paganis & Christianis est visus. Accidit autem eadem nocte

in

in quoddam castrum Polonorum quosdam traditores ejusdem castris Pomoranos sursum finibus recepisse, eosque receptos in propugnaculis castris ad oppidanorum perniciem expectasse. At ille qui semper vigilat nunquam dormitat, oppidanos dormientes sui militis Adalberti vigilancia custodivit & paganos in insidiis agitavit. Apparuit namque quidam super album equum armatus Pomoranis, qui gladio eos extracto territabat, eosque per gradus & solum castris precipites agitavit, sicque procul dubio castellani clamoribus paganorum & tumultibus excitati, defensione gloriosi Martiris Adalberti ab imminente sunt mortis periculo liberati. Hec ad presens de Sancto dixisse sufficiat & ab intervallo superioris nostre stilius intencionis incipiat.

Igitur Gneznenſi Ecclesia consecrata & a Zbigneo gracia patris impetrata, Wladislaus Dux ambobus filiis suis exercitum commendavit, & in Pomoraniam eos in expeditionem delegavit. Illi autem abeuntes & quale nescio consilium capientes imperfecto negotio ex itinere redierunt. Unde pater nescio quid suspicans, confestim inter eos regnum divisit, sed de manu tamen sua sedes regni principales non dimisit, interrogatus autem pater a principibus, quis eorum excellencius emerget in legacionibus mittendis & suscipiendis, in exercitu convocando & in tanti regni dispensacione multimoda, sic respondisse fertur: Meum quidem est ut hominis senis & infirmi regnum inter eos dividere, ac de presentibus judicare, sed alterum alteri preferre vel probitatem & sapientiam eis dare, non est mee facultatis, sed divine voluntatis. Hoc autem unum cordis mei desiderium possum vobis aperire, quod discretiori & probiori in terre defensione & hostium impugnatione volo vos omnes post mortem meam unanimiter obedire. Interim vero sicut divisum eis regnum partem suam unusquisque retineat. Post obitum quidem meum Zbigneus cum hoc quod habet Mazoviam simul habeat, Boleslaus vero legitimus filius meus in Wratislavia & in Cracovia & in Sandomiria sedes regni principales obtinebit. Facta autem hac regni divisione, quisque puerorum suam partem regni visitavit, eorumque pater semper in sua Mazovia libencius habitavit.

Zeczech & Boleslaus Moraviam vastaverunt.

Nunc vero quoddam pueri Boleslai initium puerilis milicie depingamus & sic paulatim de minoribus ad majora transcendamus. Sicut notum est, Dux Wladislaus senio gravis & etate Zeczecho palatino comiti suum exercitum committebat, eumque pugnaturum vel terras hostium vastaturum delegabat. Verum cum esset Moraviam invasurus ivit cum eo puerulus solo nomine pugnaturus. Illa vice partem Moravie maximam destruxerunt, indeque predam multam & captivos abduxerunt, ac sine belli discrimine vel itineris redierunt.

Boleslaus puer interfecit aprum.

Multa possum de audacia hujus pueri scriptitare, nisi tempus jam

instaret ad summam operis properare, tantum quedam in occulto non permittam latitare, cum sit dignum ad exemplum probitatis rutilare. Quadam vice puer martis ad jentaculum in silva residens aprum immanem transeuntem ac densitatem silve subeuntum vidit, quem statim de mensa surgens assumpto venabulo subsecutus sine comite vel cane presumptuosus invasit, cumque fere silvestri propinquasset, & jam ictum in ejus gutture vibrare voluisset, ex adverso quidam miles ejus occurrit, qui vibratum ictum retinuit, & venabulum ei auferre voluit. Tum vero Boleslaus ira imo audacia stimulatus geminum duellum mirabiliter, humanum scilicet & ferinum singulariter superavit. Nam & illi venabulum abstulit, & aprum occidit. Ille vero miles postea cur hoc fecerat requisitus, se nescivisse quid egerit est professus, & ob hoc tamen est ab ejus gracia longo tempore sequestratus. Ille vero puer inde rediit fatigatus &c.

Aliud quoque ejus factum puerile huic simile non tacebo. Idem namque puer cum paucis in silva deambulans in eminenciori forte loco constitit ac deorsum huc illucque contemplans ursum ingentem cum ursa colludere prospexit, quo viso statim aliis prohibitis in planiciem descendit ac solus ac intrepidus equo sedens cruentas bestias adivit, ursumque contra se conversum brachiis erectis venabulo perforavit. Quod factum satis fuit illic astantibus admirandum, & non videntibus protanta audacia pueri recitandum.

Ante ea Boleslaus marcialis puer viribus & etate crescebat, nec ut affolet etas puerilis luxui vel vanitatibus intendebat sed ubicunque hostes predas agentes scenciebat, illuc impigre cum coëvis juvenibus properabat & plerumque furtim cum paucis terram hostium introibat, villisque combustis captivos & predam adducebat. Jam enim ducatum Wratislaviensem puer etate senex probitate retinebat, necdum tamen militare gaudium attingebat, unde quia spes in eo juvenis bonè indolis pullulavit, jam in eo gloriæ signum militaris apparebat, omnes cum principes diligebant, quod futurum in eo magni aliquid perpendebant.

Idem vero puerulus martis prole progenitus, quadam vice super Pomoraniam equitavit, ubi jam evidencius fama sui nominis propagavit. Namque castrum Medzyrzecz tantis viribus obsedit, quod in paucis diebus oppidanos ad dedicionem compulit. Aliud quoque satis nobile & forte castrum, gradu concito obfessurus invasit. Quod tamen ejus primum impetum non evasit, unde predam multam & captivos egit.

His ita peractis, ecce nunciatum est eis Pomoranos exivisse, eosque contra Zantok regni custodiam propugnaculum oppositum erexisse. Zbigneus autem quoniam major natu erat partemque regni Pomoranis patrique proximam retinebat, cum exercitu suo patrisque contra Pomoranos sine fratre parvulo properavit, minusque tum laudis multis

antece-

antecedens, quam junior frater cum paucis subsequens acquisivit. Nam major illuc properans videlicet castrum id novum viriliter assultavit nec hostes cum tanta multitudine in prelium irritavit. Sed timens ille magis quam timendus ad propria remeavit. At puer Boleslaus Martis filius fratre majore discedente ut advenit quamvis nondum cinctus gladio, plus precipiens quam frater major tenens gladium ibi fecit, nam & potenciam omnem invadendo castellanis abstulit, & in portam proseguendo suos enses intulit. Hoc initium milicie Boleslai magnum terrorum intulit ipsis etiam Pomeranis, Zbigneo autem cum multitudine venienti nihilque virile facienti, insultantes ignaviam ascribebant, Boleslaum vero cum paucis postea venientem, & audacter suos hostes usque ad portam invadentem lupi filium appellabant, Zbigneus inquietus, ut clericus debet ecclesiam gubernare, istum vero decet puerulum strenuis actibus militare. Sicque junior frater cum paucis paulatim incedens, plus honoris & laudis acquisivit quam major, qui cum magno impetu & cum magna multitudine properavit. Videntes igitur pagani puerum qui paucos habebat revertentem, intuentes interitum si cum multis redierit imo imminentem, castellum suum quod fecerant ipsimet destruxerunt cassoque labore securitatis latibula pecierunt.

Videns igitur Wladislaus, quia puer etate florebat gestisque militibus prepollebat, multisque regni sapientibus complacebat, eum accingi gladio in assumptione sancte Marie disposuit, apparatusque magnificum in civitate Plocensi preparavit. Jam enim etate & infirmitate continua senescebat, & in illo puero successionis fiduciam expectabat. Dum se cuncti prepararent, & ad festum properarent, nunciatum est Pomeranos Zantok castrum obsedis, nec audebat quisquam eis de principibus contraire. Igitur invito patre multisque prohibentibus puer Martis illuc irruens de Pomoranis triumphavit, sicque rediens armiger victor a patre gladio precinctus, cum ingenti tripudio solennitatem celebravit, neque solus illa die balteo militari cinctus fuit, sed ob amorem filii multis pater coetaneis arma dedit.

Boleslao igitur milite noviter constituto in Ruthenis Deus revelavit, quanta per eum operari debeat in futuro. Contigit namque noviter eo militari balteo precincto, Ruthenos in unum innumerabiles convenisse seque more solito per Poloniam discursuros in partes se junctos res vel quatuor ab invicem remotius Wylsam fluvium nocturno tempore transnavisse, qui sequentis diei diluculo cursu rapido velocius discurrentes & predam innumerabilem capientes onerati spoliis circa vespeream ultra retro fluvium redierunt, ibique securi atque fatigati nocturne quieti tuguria posterunt, sed non ita securi quieverunt sicut antiquitus consueverunt. Nam Deus Christianorum conservator, sueque vigilie vindicator, fidelium audaciam in multorum paganorum perniciem fuscavit. Quibus irruentibus in gloriam diei dominice sue potencie brachio triumphavit. Ex eo tempore Rutheni adeo sunt stupefacti, quod regnante Boleslao videre Poloniam non sunt ausi.

Y

Sed

Sed ad presens se puer Boleslaus a labore reficiat, dum Ducem Wladislaum pium & mansuetum virum in pace penna nostra sepeliat. Igitur Dux Wladislaus corporea mole solutus ad locum debite mansionis perrexit eternaliter permanurus. Mortuus autem erate plenus & in infirmitate longa detentus. Cujus exequias quinque diebus in urbe Plocensi cum capellanis celebrando Martinus Archiepiscopus expectando filios sepelire non est ausus. Advenientes autem ambo fratres adhuc insepulto patre magnum inter se pene de dividendo thesauro & regno dissidium habuerunt, sed divina gracia inspirante & Archiepiscopo sene & fideli mediante preceptum viventis in presencia mortui tenuerunt. Wladislao igitur Duce in ecclesia Plocensi honorifice satis ac magnifice tumulato, thesaurorumque patris ac regni Polonie vivente patre facta divisione designata, sortem uterque sue divisionis habuit. Boleslaus tamen legitimas duas sedes regni principales partemque terre populosorem obtinuit. Puer autem Boleslaus adepta parte patrimonii militibus & consilio confortatus, cepit animi virtutem viresque corporis exercere, cepitque fama simul & etate juvenis bone indolis adolere.

Boleslaus expugnavit Albam urbem Regiam.

Novus igitur miles nova bella incipit renovare, hostesque suos cogitat acrius & frequentius provocare. Convocata itaque multitudine bellatorum cum paucis electis penetravit medietullum patrie paganorum. Cumque ad urbem regiam & egregiam Albam nomine pervenisset, neque partem terciam sui exercitus habuisset, equo descendens nullum instrumentum expugnandi vel machinamentum adaptavit, sed violenter ac mirabiliter urbem opulentam & populosam die quae venerat expugnavit. Dicunt etiam quidam eum primum omnium invasisse, eumque primum propugnacula conscendisse, ex quo facto terribilis perniciem extitit Pomoranis suisque laudabilis & amabilis omnibus Christianis. De civitate autem predam mirabilem apportavit municionem vero planicie coequavit &c.

Sed pretermisiss pluribus loco suo recitandis, de nuptiis referamus ejusque dictis Boleslai magni regis muneribus comparandis. Qualiter autem hoc a Paschali Papa secundo concessum fuit, quod nuptias istas de consanguinitate inire licuerit, Balduinus Cracoviensis Episcopus ab eodem Papa consecratus Rome, fidei ruditatem & patrie necessitatem intimat, sicque Romane sedis autoritas ut fertur hoc conjugium misericorditer non canonice nec usualiter sed singulariter collaudavit. Nos autem de puncto illo tractare vel justitia materiam non habemus, sed res gestas Regum Ducumque Polonie sermone tenui recitemus. Octo siquidem diebus ante nuptias, totidemque post nuptias belligator Boleslaus dare munera non quievit, aliis scilicet renones & pelles palliis coopertas & aurifrisiis delibutas, principibus pallia, vasa aurea, & argentea, aliis civitates & castella, aliis villas, predia &c.

Interea Zbigneus frater ejus qui vocatus ad nuptias fratris venire reccu.

recusavit cum Pomoranis & Bohemis amicitias federavit, & dum nupcie fierent, ut ferunt, intrare Poloniam Bohemos animavit, qui Bohemi per provinciam Wratislaviensem discurrentes & predas captivosque colligentes & incendia facientes, pluribus annis damnum illi regioni nocivum intulerunt. Quo audito impiger Boleslaus licet magis de violata fraternitate quam de regni populatione doluerit, misit tamen legacionem fratri cur hoc sibi fecerit, vel in quibus eum offenderit. Zbigneus contra se tale quid nescivisse respondebat seque innoxium talis flagicii quibusdam circumlocucionibus asseribat, cumque Boleslaus assidue cum hostibus & Bohemis & Pomoranis dimicaret, sueque divisionis porcionem ab infaustis viriliter propugnaret, Zbigneus fratri suo laboranti nec invitatus auxilium impendebat. Insuper etiam occulte cum hostibus fratris fedus & amicitiam conjungebat, & pecuniam illis pro militibus & subsidium trans mittebat, & cum frequenter eum belligator Boleslaus & legatis & colloquiis conveniret fraterna caritate commonendo, ne familiaritatem & amicitiam cum hostibus paterne hereditatis palam vel clanculo iniret, unde magnum regno Polonie discidium eveniret, ille eque sapienter & pacifice respondebat & sic fratris & principum invidiam temperabat. Sed de hoc plenius in alio loco subsequenter disseramus & interim gestis Boleslai militaribus alludamus.

Poloni vastaverunt Moraviam.

Igitur belligator Boleslaus, injurie Bohemorum vindicator, tres acies militum in Moraviam transmisit, qui in ipsa hebdomade dominice resurrectionis euntes & predam & incendia facientes, dignam sue pene factam reconpensationem invenerunt. Nam Swanthopol Dux Moravie cum acri militum acie persecutus est eos cum redirent & abstulissent eis predam ut ajunt ni cum ea pedites abiissent. Videntes autem Poloni Moravos ad bellum preparados fiducialiter propinquare, non cogitant in fuga sed in armis suam fiduciam collocare. Igitur bellum acerrimum utrinque inchoatur, quod non sine damno gravissimo partibus singulis terminatur. In primo namque conflictu Swanthopol Dux Moravie sicut aper molossis indagatus scilicet undique curvo dente percutiens, alios perimit aliis viscera fundit, nec prius gradum figit, vel facere damnum desistit, donec venator anhelus cum alia turba canum suis laborantibus occurrit. Sic primum Swanthopol Polonos onustus preda circumflexo tramite precidens pene triumphaliter oppressisset, ni militaris acies totque viribus glomerata iram instantis pariter & audaciam represisset. Tum quidem tinnitus de galeis percussis per cava moncium condensaque silvarum resonat, ignis scintille de ferro per aëra micant, haste clipeis collisse crepant, pectora scinduntur, manus & cervices corporaque truncata per campum palpitant. Ibi campus martialis, ibi fortuna ludit. Ad extremum adeo sunt utrinque fatigati, & in damno peremptorum militum coëquati, quod nec Moravi letam victoriam habuerunt, nec Poloni notam infamie meruerunt. Ibi quoque Zelizlaus manum clipeo pectus infansit, quam amissam sta-

tim viriliter abscissorem interimens vindicavit. Dux vero Boleslaus ob honorem sibi pro carnea manu auream restauravit. Item ipse Boleslaus Moraviam intravit, sed cunctis rusticis audita fama in municionibus cum preda receptis, licet Bohemis & Moravis congregatis, incendio majiori quam alio damno ibi facto tantum impugnatus remeavit, in quo facto difficultate rei perpensa non parvam gloriam acquisivit. Nam de parte Polonie Moravia arduitate moncium ac densitate silvarum adeo est obstructa, quod & pacificis viatoribus & peditibus expeditis periculosa videatur ac pernium onerosa. Ipsi etiam Moravi adventum ejus longe ante prescientes, non sunt ausi cum eo prelium campestre committere, nec in itineris insidiis saltum intranti vel exeunti resistere.

Boleslaus Bohemos profugavit, & Pomoranos subjugavit.

Hoc eventu Boleslaus cum eodem exercitu de Pomoranis se vindicare disposuit, jamque cepta via Bohemos in Poloniam exire fama precurrens innotuit. Tunc vero Boleslaus in dubio magno pendit, utrum prius de recenti contumelia se debeat continuo vindicare, an ab invasoribus suam patriam liberare. Tandem sicut Machabeorum imitator, diviso exercitu & patrie defensor extitit & injurie vindicator. Nam partem exercitus in Pomoraniam delegavit, que depredando & comburendo satis eos turpiter conculcavit. Ipse vero cum expeditis militibus Bohemiam obviam properavit, eosque de silvis exituros diucius expectavit, sed eos audita fama Boleslai timor animi revocavit.

Non solum autem exterorum discordia vel bellum hostium Boleslaum aggravabat, verum etiam sedicio civilis, immo fraternae invidia modis omnibus infestabat. Eo namque bello superiori aliquantulum inclinato plus gaudebat Zbigneus quam eo victoria multociens exaltato. Cujus rei manifestum indicium apparebat, cum a paganis de victoria pro signo munuscula capiebat & legatis magna pro parvis munera rependebat, & si Poloniam depredantes de forte Boleslai captivos adducebant, statim eos venundandos ad barbarorum insulas transportabat, si quid vero vel predam vel homines ignoranter de parte Zbignei capiebant, illud sine precio vel dilacione remittebant, unde cuncti Polonie sapientes indignati ad odium Zbignei ex amicitia sunt redacti, sic ad invicem iniquientes & tale consilium capientes, usque modo patrie nostrae discidium vel derimentum vel negligentes & dissimulantes pernium sustinimus patienter, sic vero hostes latentes manifestos & insidias occultas detectas cernimus evidenter, scimus enim & certi sumus, quia frequenter Zbigneus Boleslao nobis presentibus hec jurat, unde non semel vel tercio vel multociens pejerat, quoniam non cum amicis fratris amicitiam retinebat, nec cum inimicis inimicitias exercebat, imo per contrarium hostium fratris amicus & amicorum inimicus existerat. Ideo vero solum ei sufficiebat fidem promissam violare vel juratum auxilium non prestare, verum etiam si fratrem ire super hostes sentiebat, ex altera parte Poloniam hostes alios intrare incitabat, & sic eum a proposito revocabat, qui satis puerile consilium & noci-

nociturum audiebat, cum per paucorum odium totam patriam offende-
debat, hanc paternam hereditatem conculcandam hostibus exponerebat,
& quoniam Zbigneus malo consilio suggerente, neque fidem fratri ne-
que iuramentum observabat, nec honorem patrie nec paternam here-
ditatem defendebat, neque damnum vel detrimentum imminens per-
pendebat, heu cecidit inde gravius unde noluit exaltari, & unde non
poterit a suis male ultoribus relevari, unde posteris sibi caveant, & pa-
rentes ne sint in regno pares socii diffidentes.

Boleslaus autem hec omnia soli Deo commendabat, injuriamque
fraternam ad hoc equanimiter tolerabat, semperque laboriosus Polo-
niam sicut leo rugiens metuendus circuibat, cum forte fuit interim nun-
tium Boleslao Kosle castrum in confinio Bohemorum a se ipso tamen
non ab hostibus concrematum, qui reputans aliquem per traditionem
hoc fecisse, dubitansque Bohemos ad illud muniendum properare, il-
luc statim cum paucis transvolavit, ibique laborem manibus propriis
inchoavit. Jam enim tantum tandiu huc illucque cursitans, suos ita
fatigatos reddiderat, quod tam subito revocare injuriosum visum erat,
tamen & suos ad auxilium advocavit, & fratrem per nuncios satis ido-
neos invitavit, eique verba subsequencia delegavit. Quoniam frater, in-
quit, cum sis major etate parque beneficio regni divisione, me solum
juniorum laborem totum subire permittis, nec te de bellis vel regni
consiliis intramittis, aut totam regni curam ac sollicitudinem, si major
esse vis, suscipere, aut mihi legitimo, licet juniore, onus terre sufferenti
totum laborem permittere debes, si non prolis saltem non noceas.
Quod si curam istam susceperis & in vera caritate perstiteris, quocunque
me pro communi consilio vel utilitate regni vocaveris, me promptum
ibi cooperatorem obtinebis. Aut si forte quiete vivere quam tantum
laborem suscipere malueris; mihi totum permitte & sic Deo propicio
ratus eris. Ad hec Zbigneus convenientem nequaquam responsum
remandavit, sed legatos pene vinculis & carceri mancipavit. Jam
enim totum suum exercitum fratrem invasurus collegerat, simulque
Pomoranos ac Bohemos ad eum de Polonia propellendum acciverat.
At Boleslaus castrum munitum horum inscius in loco vocabulo lapis reside-
bat, ibique jacens more solito vicinorum & rumores & legaciones au-
diebat & velocius ex improvviso suis hostibus occurrebat. Legati tan-
dem vix amicorum subsidio liberati, ad Boleslaum nuntiantes que vide-
rant & audierant sunt reversi, quo audito Boleslaus an resistat an desistat
diu dubitans hesitavit, sed reversus ad cor suum quancocius suum ex-
ercitum congregavit, & ad Reges Ruthenorum & Ungarorum pro
auxilio delegavit, sed si per se vel per ipsos nihil agere potuisset, ipsum
regnum & ipsum regni expectando perdidisset &c.

Igitur belligerator Boleslaus tribus exercitibus circumdatus, quos
prius expectet vel in quos irruat meditatur, sicut leo vel aper molossis
canibus indagatus, larratibus canum tubisque venatorum ad iracun-
diam provocatur. Sed omnes tamen Boleslaum metuebant, quod eo
stante medio ad locum terminatum convenire non audebant. Interim

Z

autem

autem Zbignei literę capte cum nunciis sunt allate, quibus multe tradiciones & insidie sunt prolata, quibus lectis quisque sapiens admiratur, totusque populus pro periculo lamentatur. Ad extremum vero Boleslaus sapienter satis & convenienter pro tempore pacem cum Bohemis federavit, ac exercitu concitato Zbigneum eliminare disposuit. Zbigneus vero non fratris adventum eadem facturum vel bellum commissurum, nec castris securus nec civitatibus retardavit, sed fugiens velut cervus Wyßlam fluvium transnavavit.

Zbigneus rediit in gratiam fratris.

Et Boleslaus festinanter satis adveniens, ibi quosdam fideles Zbignei sibi resistentes inveniens, paucis diebus & illud castrum obtinuit, & accepta legatione suum comitem in Gneznenſi civitate conſeſcit, quem audita fama sue sedis reddere vix excluſit. Quo ſecum aſſumpto ad lucie ſedem tranſlatam properavit, ibique vetus caſtellum contra Mazoviam reparavit. Tunc primum Ruthenorum auxilium & Ungarorum commeaſit, cum quibus iter arripiens Wyßlam fluvium tranſmeavit. Tunc vero Zbigneus in deſperacionem eſt reſtaſtus, ac Duce Ruthenorum ſimulque Balduino Cracovięſi epiſcopo medianſibus, ante fratrem ſatiſfacturus & obediturus eſt adductus. Tunc primum inferiorem ſe fratre reputavit, tunc iterum ſe nunquam fratri fore contrarium ſed in cunctis obediturum, & caſtrum Galli deſtructurum, coram omnibus abjuravit. Tunc a fratre Mazoviam retinere ſicut miles non ut Dóminus impetravit. Pacificatis itaque fratribus Ruthenorum exercitus & Ungarorum ad propria remeavit. Boleslaus vero per Poloniam quocunq; ſibi placuit ambulavit &c.

Zbignei perfidia erga fratrem.

Rurſus hyemali tempore Pomoraniã invaſuri Poloni congregantur, ut facilius munitiones congelatis paludibus capiantur. Tunc quoque Boleslaus Zbignei perfidiam eſt expertus. Zbigneus namque in omnibus perjurus & quod manifeſte pejeraverat eſt repertus, qui caſtrum quod Gallus fecerat non deſtruxit nec in fratris auxilium invitatus unam ſolam aciem non inſtruxit. Dux vero contrubatus aliquid ex hac arte ſuum habens propoſitum, cor habens in domino non in fratre. Igitur ſicut draco flammiſſivomus ſuo ſtatu vicina comburens, non combuſta flexa cauda percuciens, terras tranſvolat nociturus, ſic Boleslaus Pomoraniã impetit, ferro rebelles, igne munitiones deſtricturus. Sed quid eundo per terram vel redeundo fecerit, obmittimus, ſed in medio terre civitatem Albã conditam adeamus. Adveniens itaque Boleslaus ad urbem que quaſi centrum & medium reputatur, caſtra ponit, instrumenta parat, quibus leviori & minori periculo capiatur, quibus partibus aſſidue armis & ingeniis laboravit, qui paucis diebus urbem cives reddere coarctat, quarecepta ſuos ibi milites collocavit, ſigno que dato motis que caſtris ad maritima properavit. Cumque jam ad urbem Gologum declinaret, & caſtrum mari proximum expugnaret, priuſquam

usquam ad urbem accedere cogitaret, ecce cives & oppidani prohis eervicibus Boleslao obviam procedentes, semet ipsos & fidem & servicium preferentes. Ipse quoque Dux Pomoranorum adveniens Boleslao se inclinavit ejusque residens equo se servicio & milicie deputavit, quinque enim Boleslaus hebdomadis expectando bellum vel querendo per Pomoraniam equitavit, ac totum pene regnum illud sine prelio subiugavit. Talibus ergo Boleslaus preconiorum titulis est laudandus, talibus bel-lorum & victoriarum triumphis coronandus.

Sed cum isto gaudio de victoria triumphali exortum est majus gaudium, orto sibi filio progenie de regali, puer autem etate crescat, probitate proficiat, probis moribus augeatur, de patre autem sufficiat si cepta materia teneatur.

Videns autem Boleslaus, quod frater condicionibus promissis & juratis fidei nullus existeret, & quod toti terre noxius & obnoxius obstitabat, eum de toto regno Polonie profugavit, sibi resistentes & castrum in confinio defendentes cum auxilio Ruthenorum & Ungarorum oppugnavit, sicque dominium Zbignei malis consiliariis est finitum, orto quoque regnum Polonie sub Boleslai dominio cunctum & cum ista brumali tempore peregrisse multis sufficeret ad laborem, Boleslaus tamen nihil grave reputat, ubi regni proficuum augmentari noverit vel honorem.

Saxones navigio venerunt in Prussiam.

Igitur in Prussiam terram satis barbaram est ingressus, unde cum preda multa, & factis incendiis cum pluribus captivis, querens bellum nec inveniens est reversus. Sed tamen cum forte contigerit regionem istam in memoriam incidisse, non est inconveniens ex relatione majorum aliquid addidisse. Tempore namque Caroli Magni Francorum Regis cum Saxonia sibi rebellis existeret, nec dominationis jugum nec fidem Christianam susciperet, populus iste cum navibus de Saxonia transtnavit, & regionem istam & regionis nomen occupavit. Adhuc ita sine Rege sine lege persistunt, nec a prima perfidia nec ferocitate desistunt, terra enim illa lacubus & paludibus est adeo communita, quod non esset vel castellis vel civitatibus sic munita, unde non potuit ab aliquo subjugari, quia nullus potuit cum exercitu tot lacubus & paludibus transportari.

Miraculum de Pomoranis.

Nunc autem Prussos cum brutis animalibus relinquamus, quandam relationem relationis capacem, imo Dei miraculum referamus. Contigit namque Pomoranos de Pomorania proflisse eosque more solito predam capturos per Poloniam discurrisse. Quibus dispersis & discurrentibus per diversa, cunctisque mala facientibus & perversa, quibus

tamen ad majora eorum scelera proruperunt, qui Metropolitanum ipsum & sanctam Ecclesiam invaserunt. Igitur Martinus Archiepiscopus Gneznensis, in ecclesia sua confessionem cum sacerdote missam auditurus faciebat, suamque viam in sellatis equis alio iturus disponebat. Sicque procul dubio simul omnes ibidem fuissent jugulati, aut pariter dominus sicut servus captivitatis fuissent vinculis mancipari, nisi quidam de ministris foras astantibus, armis eorum recognitis, ad ecclesiam januam properasset, jamque adesse Pomoranos presentes nunciasset. Tunc vero presul & sacerdos Archidiaconus tremefacti de vita temporali desperare jam sunt coacti, quid consilii caperent, vel quid agerent, aut quo fugerent, arma nulla, clientes pauci, hostes in januis, & quod periculosius videbatur, ecclesia lignea ad comburendum eos paracior habebatur. Tandem Archidiaconus per ostium exiens per solarium cooptum ad equos ire volebat, & sic se evadere putabat. Sed salutem deserens & salutem querens a salute deviauit, sed Pomoranis illuc irruentibus obviavit. Quo capto pagani putantes Archiepiscopum esse gavisi sunt vehementer, quem positum in vehiculo non ligant non carcerant. Interim autem Archiepiscopus Deo se votis & precibus commendavit, seque crucis sacro signaculo signavit, nec ubi juvenis dubitaret illuc scandere fenex tremulus dubitavit. Mirabile dictu, vires quas etas semel denegavit periculum mortis timorque subitaneus ministrat, postquam enim sicut erat paratus se post altarium reclinavit, & sicut uterque presul & sacerdos Deo juvante manus hostium evitavit. Nam paganos in Ecclesiam irrumpentes, ita divina majestas excecavit, quod nullus eorum vel sursum ascendere vel post altare respicere ad memoriam revocavit. Qui tamen ecclesiae reliquias abstulerunt statimque cum eis & cum Archidiacono quem ceperant abierunt. Sed Deus optimus sic presulem, sacerdotem & Ecclesiam liberavit, reliquias postea totumque sanctuarium incontaminatum & inviolatum Archiepiscopo restaurat, quicumque enim paganorum reliquias vel vestes vel vasa sanctuarii possidebat, vel caducus eum morbus vel infania terribilis agitatabat. Unde Dei magnificentia tremefacti, captivo Archidiacono cuncta reddere sunt coacti, ipse quoque sanus & incolumis Archidiaconus de Pomorania remeavit, sicque suis omnibus restituitis Archiepiscopus Deum mirabilem in suis operibus collaudavit. Ex ea die Pomorani paulatim incipiunt admirari, nec ita sunt ausi postea per Poloniam evagari.

Iterum igitur Boleslaus in Pomoraniam redire parat ad bellum, & cohortibus instauratis hostium terram ingrediens, non predas sequitur vel armenta, sed castrum Velun obsidens machinas preparat & diversorum generum instrumenta. At contra castellani in arce diffidentes solum in armis confidentes propugnacula relevant, destructa reparant, fudes & lapides sursum elevant, obstruere portas festinant. Machinis itaque preparatis & universis ad arma vocatis, Poloni undique viriliter castrum oppugnant, Pomorani vero non minus defendunt, Poloni gloriam appetebant, Pomorani libertatem defendebant. Igitur Pomorani vigiliis & laboribus fatigati se non posse tanti resistere viribus mediantes,

tantēs, de primo fastu superbie descendentes, se se castellumque recepta Boleslai chyrotheca pro pignore tradiderunt. At Poloni tot mortes, tot asperas hyemes, tot tradiciones & insidias memorantes omnes occidunt, nulli parentes, nec ipsum eciam Boleslaum hoc prohibentem audientes. Sicque paulatim rebelles & contumaces Pomorani per Boleslaum destruuntur, sicut jure perfidi destrui debent. Castellum vero Boleslaus melius ad retinendum firmavit, eo quoque munito necessariis, suos ibi milites collocavit.

Sexcenti Pomerani in Mazovia sunt perempti.

Sequenti tamen estate congregati transierunt in Mazoviam predam capere Pomorani. Sed sicut sibi ex Mazoviensibus predam facere sunt conati, ipsorum Mazoviensium preda fieri sunt coacti. Ipsi namque per Mazoviam eursitantes, predam & captivos congregantes & edificia concremantēs jam securi cum preda stabant, nec de bello dubitabant, & ecce Comes nomine Magnus cum Mazoviensibus paucis quidem numero, probitate atque viribus numerosis contra plures & innumera-biles paganos horribile prelium introivit, ubi Deus suam omnipotentiam relevavit. Nam de paganis ibi plus quam sexcentos ajunt interiisse, predamque totam illis & captivos Mazovienses abstulisse, residuos quoque vel captos non est dubium vel fugisse. Quippe Symon illius regionis Presul oves suas lupinis moribus laceratas luctuosis vocibus cum suis clericis, infulis indutus pontificalibus sequebatur, & quod armis sibi materialibus non licebat, hoc armis proficere spiritualibus & oracionibus satagebat, & sicut antiquitus filii Israel Amalechitas oracionibus Moysis devicerunt, ita nunc Mazovienses de Pomoranis sui antistitis adjuti precibus victoriam habuerunt. Sequenti eciam die duemulieres fraga per devia legentes, uno milite Pomoranorum invento, novam victoriam retulerunt, quem armis exutum religatis post tergum manibus, in presenciam Comitis & pontificis adduxerunt.

Zbignei quoque milites cum Bohemis per regionem Zilensensem depredantes & concremantēs, simili infortunio ab ipsis superati, quidam vero capti, quidam gladio jugulati. His autem minoribus pertractatis aliquantisper quiescamus, ut contextum de majoribus librum tercium adeamus.

Explicit liber secundus. Incipit liber tercius & primo prologus.

Capellanus Ducalibus venerandis, aliis bonis Clericis per Poloniam memorandis, presentis autor opusculi sic bona temporalia preterire, ut liceat expedire de caducis ad permanentia transilire. Primum omnium vos scire volo fratres carissimi, quod non ideo tantum opus cepi ut per hoc fimbrias mee pusillanimitatis dilatarem, nec ut patriam vel parentes meos exul apud peregrinos exaltarem, sed ut in vobis aliquem fructum mei laboris ad locum mee professionis reportarem. Item id vestre discrecioni manifesto, quod non ut me quasi ceteris preferendo

A a

vel

vel quasi facundiorum in sermone referendo, hunc laborem suscepi, sed ut otium evitarem & dictandi consuetudinem conservarem, & ne frustra panem Polonie manducarem. Insuper etiam copiosa bellorum materia, ad presumendum onus viribus inaequale meam ignorantiam excitavit, ipsiusque Ducis Boleslai probitas ac magnanimitas audendi fiduciam ministravit. Quocirca non mea sed vestra percipite, non fabrum sed aurum perpendite, non vasa sed vinum ebibite, & si forsitan in hoc opere verborum nuditatem accusatis, ex his saltem materiam tractandi argumentum magni habeatis. Quod si Reges Polonos vel Duces fastis indignos annalibus judicatis, regnum Polonie procul dubio quibuslibet incultis barbarorum nationibus preferetis, & si forte proponitis, me talem talisque vice indignum talia presumpsisse, respondebo, bella Regum atque Ducum non evangelium me scripsisse. Nunquam enim fama vel initia Romanorum vel Gallorum celebris per mundum haberetur, nisi scriptorum testimonio posterorum memoriae imitationi servaretur. Maxima quoque Troya quamvis destructa jacebat & deserta, eterne tantum memoriae poetarum titulis est inserta, muri coequati, turres destructae jacent, loca spaciose amena habitatione carent, in palatiis Regum & Principum lustra ferarum & cubilia secreta latent. Troge tamen Pergama ubique terrarum scriptura clamante predicatur. Hector & Priamus plus in pulvere quam Regum solio recitantur. Quid de Alexandro Magno, quid de Antiocho, quid de Medorum & Persarum Regibus, quid de Tyrannis barbarorum memorarem, quorum si tantum nomina recitarem opus hodiernum in diem crastinam prolongarem, horum tamen fama preconiis immortalis, quorum vita non est perpetua sed penalis. Nam sicut sancti Viri bonis operibus & miraculis celebrantur, ita mundani Reges & Principes bellis triumphalibus & victoriis sublimantur, & sicut vitas sanctorum & passiones religiosum est in ecclesiis predicare, ita gloriosum est in scholis vel in palatiis Regum ac Ducum triumphos & victorias recitare, & sicut vite sanctorum vel passiones ad religionem mentes fidelium instrunt in ecclesiis predicare, ita milicie regum animos accendunt in scholis vel in palatiis recitare. Sicut enim pastores Ecclesiarum fructum animarum debent querere spirituales, sic defensores honorem patrie famamque dilatare student & gloriam temporalem. Opus enim Dei ministris in his que Dei sunt Deo spiritualiter obedire & in his que sunt Cesaris, honorem & servitium mundi principibus exhibere. Quid enim mirum si viri triumphatores & incliti famam & gloriam appetunt ex virtute, cum etiam Cleopatra Carthagini regina imperium romanum avida laudis transferre voluit, virili audacia non naturali sive feminea probitate, & si femina querens imperium navali prelio superata morte terribili semet ipsam perimere maluit quam servire, quid est mirum, si patriam vel hereditatem paternam defendentes vel illam injuriam prosequentes, in bello famosa non venenosa morte magis appetunt interire, quam ignominiose suis obnoxii obedire. Constat ergo ex his superius approbatis rebus gestis Polonorum principum recitatis, constet quoque vestro judicio confirmandum presens opus vestro interprete recitandum. Insuper illud causa Dei causaque Polonie providebit vestre

stre discretioni probitatis, ne mercedem tanti laboris impediatur vel odium vel occasio mee cuiuslibet vanitatis. Nam si bonum & utile opus meum honori patrie a sapientibus iudicatur, indignum est & inconveniens, si consilio quorundam artificum merces operis auferatur.

Explicit prologus incipit epilogus.

Deo vero laus & honor, regnum, virtus, gloria, Pomorani subjugatur ejus sub potencia, Boleslao triumphanti salus & victoria, ad honorem Jesu Christi referamus omnia, qui gubernat totum mundum sua sapiencia. Non hec fecit vis humana, sed neque milicia. Boleslaus obsidebat castrum antiquissimum, viris, armis, & nature situ munitissimum, & ad damnum sui regni periculosissimum, Pomorani venientes obsessum succurrere, in incautos obfessores properant irruere. Sed inani spe decepti sunt acti non optime, per opaca deviando cuncti fere pedites, fugiendi ne spem ponant in caballis milites, ex occulto per ignotos emerere tramites. Boleslaus Dux armatus cum paucis militibus, Scarbimirus Palatinus cum collateralibus, septingenti conflixere cum XXIX. millibus, namque nocte precedente fecerant excubias, & audito quod venirent miserant insidias, sic habebat Dux transmissas huc & illuc copias. Illi vero recurvati ordinarunt prelium, &c. Boleslaus Dux de illis cavens satis callidus, transgirando vertit eos usque quaque providus, ut vir audax bellicosus, atque laudis avidus, Scarbimirus ex adverso se confert in medios, & hortatur & confortat ad pugnandum socios. Tales inquit Pomorani non sensitis gladios, sed quid plura, terga vertunt Pomorani prelio nec fuit tanta cedes super illos alio, septem castra acquiritur Dux de belli premio. In his ergo collaudemus Deum & Laurencium, die ejus sacro sancto commissum est prelium. Inde sibi fiat dignum ibi edificium, tam preclara Boleslai descripta victoria assignetur cum Augusto pax & amicitia, confirmetur sicut decet fraterne concordia, qua de causa per quas partes Imperator venerat, quanto fastu qua virtute regnum hoc intraverat, quos proponi quos deponi iam disposuerat. Sed quid valet contra Deum virtus vel consilium, sine ejus nutu nil fit nec movetur folium, qui convertit in convalles si vult juga moncium, Boleslaus statim regno magnus Dux & Dominus, & paratus est ad bellum sicut Leo cominus, qui resistit superatur sive fugit protinus, Bomienfes quid tardatis colla vestra subdere, cum cernatis ipsum Regem Boleslao cedere, hic sciatis vos non posse viribus resistere, non est hostis tanto Duci congregi qui valeat & qui parem profiteri se se palam audeat, nec vicinus qui cum eo de pace non gaudeat, nam in hostes triumphator existit mirificus, erga cunctos cum honore dator est mirificus. Ungarorum Rex per eum consistit pacificus, non est tempus quanta fecit enarrandi singula, qui noverrunt qui senserunt carceres & vincula, nos ad laudes non ad fraudes damus hec munuscula.

Multis & innumerabilibus Boleslai tercii gestis militaribus memorandis inticulandum precipue, qualiter die sancti Laurencii contigerit

Pomoranis, utque repressa sit ira Cesaris & ut impetuosius ostentum fuerit Alemannis. Quoddam namque castrum nomine Nakel in confinio Polonie ac Pomoranie paludibus & opere firmum constat, ad quod capiendum Dux belligerator cum exercitu suo sedens armis & machinis laborabat, cumque oppidani resistere tante multitudini non posse se vidissent & cum tamen a suis auxilium Principibus expectassent, inducias quesierunt, diemque certum constituerunt, infra quem si sui eos non iuvarent in potestate hostium & oppidum & se darent. Inducie quidem assultant eis conceduntur, sed apparatus tamen expugnandi minime differuntur. Interim oppidanorum nuncii Pomoranorum exercitum convenerunt, eisque pactionem suorum factam cum hostibus retulerunt. Tunc vero Pomorani audita legacione stupefacti conjurant infimul, velle se pro patria mori vel victoriam contra Polonos adipisci. Dimissis igitur equis ut adequato periculo fiducia cunctis major esset atque audacia, nullam viam vel semitam gradientes, sed ferarum lustra & condensa silvarum interruptentes, non in die statuto sed in sancti Laurentii sacro sancto die quasi sorices de latibulis emerferunt, totaliterque non humana sed divina manu perierunt. Gloriosus Deus in suis sanctis, venerabilis enim sancti Laurentii dies existerat, & in illa hora Christianorum concilio de missarum solemnibus exhibar, & ecce subito Barbarorum exercitus ibi cominus imminebat. Martir Laurenti populo succurre merenti! Quid plura? quid faciant Christiani? quo se vertant? exercitus hostium improvisus, acies ordinandi non tempus, ipsi pauci, hostes multi, fuga tarda, nunquam placida Boleslao. Martir Laurenti populo vim tolle furenti! Igitur militibus quotquot erant tamen in duobus agminibus ordinatis alterum agmen rexit ipse belliger Boleslaus, alterum vero ejus signifer Scarbimirus, ceterum a multitudine alii pabulum equorum, alii victualia queritabant, alii vero vias & tramites & adventum hostium observabant. Nec mora, impiger Boleslaus adducit agmina sic verbis paucissimis commonendo. Veltra probitas & imminens periculi necessitas, amorque patrie magis quam oratio mea vos invictissimi juvenes exhortentur, hodie Deo favente sanctoque Laurencio deprecante, Pomoranorum idololatria ac militaris superbia nostris ensibus conteretur. Nec plura locutus cepit hostes in circuitu transgiron, quia sic in terra hastas suas versis cuspidibus in hostes affixerant, se se simul constipaverant, quod nullus poterat ad eos virtute nisi cum jactura penetrare. Erant enim ut dictum est superius pedites fere cuncti, nec ad prelium more Christianorum ordinati, sed sicut lupi insidiantes ovibus in terram poplitibus recurvari, cumque magis impiger Boleslaus circumquaque volitare videretur quam currere, transversis in eum hostibus, Scarbimirus intrandi locum inveniens ex adverso non differt in cuneos diucius confertissimos penetrare, penetratis itaque barbaris ac valatis, ipsi in primis resistebant, sed coacti fugam tandem perunt, de Christianis ibi probi milites cadunt, paganorum vero de XL millibus decem millia vix evadunt. Testor deum, ope cujus, sanctumque Laurencium, prece cujus facta fuit ista cedes, amirabantur qui aderant, quod tam subito a militibus minus mille peracta fuit tanta strages. Dicunt enim ipsi Pomorani certo numero computasse de suis ibi XXVII millia

corru-

corruisse, quot in paludibus interissent, nec illi quidem sic evadere potuissent, oppidani vero videntes se totam sic spem amisisse, nec auxilium aliunde vel a quolibet expectare, civitatem vita donata reddiderunt, audientes autem hec de sex aliis castellis quidam ibidem consilium injierunt se ipsos videlicet munitionesque tradiderunt.

Epistola Imperatoris ad Regem Boleslaum.

Cum hec ita geruntur, Henricus Imperator quartus Rome nondum coronatus, secundo quidem anno coronandus, cum verbis hujuscemodi Boleslao legacionem premisit, cum exercitu violento modo Poloniam invasurus, dicens: indignum est Imperatori, legibusque romanis prohibitum, fines hostis perfertimque sui militis hostiliter introire, quam eum seiscitari de pace, si voluerit obedire, vel de bello si resisterit, ut se valeat premunire, quapropter aut oportet te fratrem tuum in regni medietatem recipere, mihiq[ue] CCC marcas annuatim tributarias vel totidem milites in expeditionem dare, vel mecum si vales ensē Polonorum regnum dividere. Ad hec Boleslaus Dux septentrionalis respondit: si pecuniam nostram vel Polonos milites pro tributo requiris, si libertatem nostram non defendimus, pro feminis nos habeas non pro viris, hominem vero sediciosum recipere vel unum cum eo regnum dividere, non me coget ullius violentia potestatis, nisi meorum commune consilium & arbitrium mee proprie voluntatis, quod si bonitate non ferocitate pecuniam vel milites in auxilium romane ecclesie postulas, non minus consilii quam auxilii forsā apud nos, quam tui antecessores apud nostros inpetrares, ergo provideas cui minaris, invenies bellum si bellum vis. Ex qua responsione Cesar perninium ad iracundiam provocatus &c. Zbignens quoque ex hoc iratum Cesarem multo magis incitabat, quia paucos de Polonis sibi resistere promittebat. Insuper etiam Bohemi vivere prediis & rapinis assueti, Cesarem Poloniam intrare animabant. Cesar ergo talibus monitis & consiliis superatus Poloniam in spem ductus ingrediens Bytomque perveniens in his omnibus est seductus, Zbigneumque Cesar iratus cum verbis indignacionis respexit, quod castrum Bytom sic armatum sic munitum aspexit. Zbignee inquit Cesar Zbignee, sic te Poloni pro domino regni cognoscunt, sic fratrem tuum relinqvunt, & tuum dominium sic deposcunt, cumque castrum Bytom munitione sitque nature & aquarum circuncione inexpugnabile preterire voluisset, cum aciebus ordinatis quidam de suis famosi milites ad castrum declinaverunt, volentes in Poloniam suam, miliciam comprobare, viresque & audaciam Polonorum experiri. At contra castellani portis apertis & extractis ensibus exierunt, nec multitudinem tam diversarum gentium nec impetum Alemannorum nec presenciam Cesaris metuentes, sed in frontibus eis audacter & viriliter resistentes, quod considerans Imperator vehementer est miratus, homines nudos contra clipeatos, contra loricatos nudis ensibus decertare & tam alacriter ad pugnam velut ad epulas properare. Tunc quasi suorum presumptioni militum indignans, suos sagittarios & balistarios illuc misit, quorum terrori castellani saltem sic cederent, at Poloni pila vel

B b

sagit-

flagittas quæ undique volitabant, quasi nivem vel guttas pluvie computabant. Ibi vero Cæsar primum Polonorum comprobavit audaciam, quia cunctos suos inde non revocavit incolumes. Nunc autem paulisper Cæsarem spaciari per silvas Polonie permittamus, donec draconem flammivomum de Pomorania reducamus.

Igitur impiger Boleslaus in Pomorania superato prelio supradicto, septemque castellis acquisitis, audito pro certo quod Cæsar Poloniam introisset, viris & equis obfessione diutina fatigatis, quibusdam milium interemtis, quibusdam etiam fauciatis aliisque domum cum eis dimissis, cum quibus potuit equitavit & obstruere transitus & vada fluminis Oder modis omnibus demandavit. Obstrusa sunt itaque loca quousque poterant vel flumine sicco transvadari vel si quando poterant ab ipsis incolis occulta forsitan attentari, quosdam etiam probos milites ad Glogow & ad transitus fluminis observandos premisit, qui Cæsari tamdiu resisterent, donec ipso occurrente super ripam fluminis aut omnino victoriam obtinerent, aut saltem ibi cum decedendo exercitum & auxilium expectarent. Ibi vero Boleslaus non longe remotus a Glogow cum exercitu parvo stabat, neque mirum quia suos diutissime fatigaverat. Ibi rumores & legaciones audiebat, ibi suum exercitum expectabat, inde exploratores huc illucque trans mittebat, inde Camerarios pro suis & pro Ruthenis & Pannonicis delegabat.

Cæsar autem iter faciens, non sursum sive deorsum vada tentando declinavit, sed juxta civitatem Glogow cum impetu per locum inestimabilem nullo prius ibi transitum faciente vel presciente, nulloque sibi resistente, cum densis agminibus & armatis non preparatis civibus transvadavit per illum locum, nunquam castellanis dubitantibus nec sperantibus dubitandum. Erat enim sancti Bartholomei dies apostoli festus, quando Cæsar fluvium transibat, & tunc totus civitatis populus divinum officium audiebat, unde constat quia securus & sine periculo transivit, predamque multam & homines & etiam tentoria circa oppidum acquisivit, eorum quoque plurimi qui castrum defendere venerant & extra castrum in tentoriis residebant, a Cæsare in castrum intrare sunt prohibiti, quidam ibi subito detenti, quidam vero fuga subveniente liberati, quorum unus fugiens Boleslao obviavit, qui cuncta que contigerant enarravit. Tunc vero Boleslaus non sicut lepus formidolosus evanuit, sed suos sicut miles animosus admonuit. O fortissimi milites, inquit, in multis mecum bellis & expeditionibus fatigati, nunc quoque mecum estote pro libertate Polonie vel mori vel vivere preparati. Ego quidem cum tam parva manu prelium contra Cæsarem libens inirem, si scirem pro certo quod etiam ibi me moriente discrimen patrie diffinirem, sed quoniam ad unum de nostris restant hostibus plusquam certum, hic est honestius resistendum, quam illuc cum paucis eundo presumptuose moriendum, hic enim nobis resistentibus eisque transitum prohibentibus, satis pro victoria reputabitur. Hec dixit & ripam super quam stabat arboribus cæcis obstruere cepit.

Interim

Interim vero Cefar a Glogoviensibus obfides cum condicione sub jurejurando accepit, quod fi pacem vel aliquam paccionem infra fpatium quinque dierum miffa legacione cives efficerent, reddita refponfione, cum pace compofita vel prohibita, cives tamen fuos obfides rehaberent, & hoc utique per ingenium factum fuit. Cefar utique ob hoc obfides cum juramento recepit, quia per eos civitatem licet cum perjurio confequi fe reputavit, ob hoc Glogovienses illos obfides pofuerunt, quia loca civitatis interim vetuftate confumpta munierunt.

Et Boleslatis audita legacione de datis obfidibus indignatus, crucem civibus fi per ipfos castrum reddiderint, eft minatus, adjiciens: effe melius & honeftius & cives & obfides gladio pro patria morituros, quam facta dedecione vitam inhonestam redimentes alienis gentibus fervituros. Recepta reverfione cives Boleslaum pacem fic fieri nolle referunt, obfidesque fuos ficut juraverant requirunt. Ad hec Cefar refpondit: Obfides quidem fi mihi castrum reddideritis non tenebo, fed fi rebelles fueritis & vos & obfides jugulabo. Contra caftellani: Tu quidem in obfidibus & perjurium & homicidium poteris perpetrare, fed per ipfos que requiris fcias te nullatenus imperare.

His dictis Cefar instrumenta fieri, arma capi, legiones dividi, civitatem vallari, figniferos tuba canere precepit, & urbem undique ferro, flamma, machinis oppugnare cepit, contra cives fe ipfos per portas & turres dividunt, propugnacula muhiunt, instrumenta parant, lapides & aquam fuper portas & turres comportant. Tunc Imperator civium animos pietate filiorum & amicorum exiftimans flecti, precepit nobiliores ex obfidibus ipfius civitatis & filium Comitum fuper machinas colligari, fic reputans fibi fine fanguine civitatem aperiri. At caftellani non plus filiis vel propinquis quam Bohemis vel Allemannis parcebant, fed eos abfcedere a muro lapidibus vel armis coercebant. Videns autem Imperator quod tali ingenio nunquam civitatem fuperaret, nec unquam a propofito civium animos revocaret, viribus & armis obtinere nititur, quod ingenio denegatur. Igitur undique castrum appetitur & clamor ingens inter utrosque attollitur. Teutonici castrum imperunt, Poloni fele defendunt, undique tormenta moles emittunt, balifte crepant, tela & fagitte per aërem volant, clipei perforantur, lorice perpenetrantur, cafides quaciuntur, mortui corruunt, vulnerati cedunt eorumque loco fani fuccedunt. Teutonici baliftas intorquebant, Poloni tormenta cum baliftis; Teutonici fagittas, Poloni jacula cum fagittis; Teutonici fundas cum lapidibus rotabant, Poloni lapides molarum cum fudibus preacutis; Teutonici trabibus protekti murum fubrue-re tentabant, Poloni vero ignem comburentem aquamque ferventem ipsis prebebant nec temperabant; Teutonici arietes ferreos turribus fubducebant, Poloni vero calliberetas ftellatas evolvebant; Teutonici fcalis erectis fuperius afcendebant, Poloni cum uncis ferreis affixos eos in area fufpendebant.

Interea Boleslaus die nocteque non ceffabat, fed quandoque de

B b 2

castris

castris exeuntes pro victualibus agitabat, frequenter etiam ipsius castra Caesaris territabat, modo huc modo illuc predatoribus vel combustoribus insidiando cursitabat. Talibus ergo modis Caesar multisque diebus civitatem nitebatur capere, nec aliud quam carnem humanam suorum recentem lucrabatur. Cortidie namque ibi viri nobiles perimebantur, qui visceribus extractis, sale vel aromatibus conditi in Bajoariam ad Imperatorem, vel Saxoniam portandi pro tributo Polono currius onustis servabantur.

Cumque vidisset Caesar, quia non armis, nec minis, nec muneribus, nec promissis cives flectere, neque diucius ibi stando quidquam ibi perficere potuisset, consilio inito contra Wratislaviensem urbem castra movit, ibi quoque vires Boleslai & ingenium recognovit. Nam quocumque Caesar se vertebat vel ubicumque castra vel stationes faciebat, Boleslaus quoque quamquam posterius incedebat, semperque vicinus stationi Caesaris persistebat. Cumque Caesar iter faciens sua castra dimovebat, Boleslaus quoque comes itineris existeret, & si quisquam de ordinibus exhibat, redeundi memoriam statim amittebat, & si quoque plures victualia vel pabulum equorum querentes freti multitudine a castris longius procedebant, inter eos & exercitum Boleslaus se statim medium opponebat, & sic predam cupientes ipsi quoque Boleslai preda fiebant. Unde talem & tantum exercitum ad tantum pavorem redegerat, quod etiam ipsos Bohemos naturaliter raptores vel sua manducare vel jejungere coegerat. Nullus enim exire de castris audebat, nullus armiger herbam colligere, nullus etiam ad ventrem purgandum ultra constitutas custodum acies prodire presumebat, die nocteque Boleslaus timebatur, ab omnibus in memoria habebatur, Boleslaus non dormiens vocabatur, si silvula si fructum cave tibi, ibi latitat, clamabatur, non erat locus ubi non putaretur Boleslaus. Taliter eos assidue fatigabat, quandoque de capite, quandoque de cauda, sicut lupus aliquos rapiebat, aliquando vero a lateribus insistebat, sicque milites armati cortidie procedebant & assidue Boleslaum quasi presentem expectabant. In nocte quoque cuncti loricati dormiebant vel in stationibus resistebant. Alii vigilias faciebant, alii castra nocte continua circuibant, alii vigilate, custodite, clamabant, alii cantilenas de Boleslai probitate cantabant, hoc modo.

Boleslai, Boleslai, Dux gloriosissime, cum defendis terram tuam quam studiosissime, tu non dormis nec permittis nos dormire paululum, nec per diem nec per noctem neque per diluculum, & cum nos te putemus de terra propellere, tu nos tenes ita quasi conclusos in carcere. Talis princeps debet regnum atque terram regere, qui cum paucis tot & tantos ita scit corrigere, qui forte si simul omnes suos congregavit, nunquam Caesar sibi bello resistere poterit. Talem virum concederet regnum & imperium, qui cum paucis sic domabat tot catervas hostium & cum nondum recreatus sit de Pomorania, sic per eum fatigatur nostra nunc audacia. Et cum illi cum triumpho sit eundem obviam, nunc econtra cogitamus expugnare patriam, ipse quidem

cum

cum paganis bella gerit licita, sed nos contra Christianos gerimus illicita. Unde Deus est cum eo faciens victoriam, nobis vero iuste reddidit illatam injuriam.

Quidam vero viri nobiles & discreti hoc audientes mirabantur inter se, dicentes nisi Deus hunc hominem adjuvaret, nunquam de paganis tantam victoriam ei daret, neque nobis ita viriliter contrastraret, & ni Deus ita eum potencialiter exaltaret, nunquam eum noster populus sic laudaret. Sed Deus secreto forsitan consilio hoc agebat, qui laudes Cæsaris ad Boleslaum transferebat. Vox enim populi semper solet voci dominice convenire, constatque Dei voluntati populum cantantem obedire. Cæsari vero cantilena populi displicebat eamque cantari sepiissime prohibebat, sed eo magis ad tantam procacitatem populum permovebat. Cæsar vero exemplis & operibus recognoscens quod frustra laborando populum affligebat nec divine voluntati resistere valebat, aliud secretius cogitavit, & aliud se facturum simulavit. Perpendebat itaque quia tantus populus sine preda vivere nequibat & quia Boleslaus assidue sicut Leo rugiens circuibat, equi moriebantur, viri vigiliis, labore, fame cruciabantur, silve condensæ, paludes tenaces, mulce pungentes, sagitte acute, rustici mordaces compleri propositum non sinebant, unde se Cracow simulans ire velle, legatos Boleslao de pace misit, & pecuniam non tantam nec tam superbe sicut prius quesierat in hec verba.

Epistola Cæsaris ad Regem Polonicum Boleslaum.

Cæsar Boleslao Duci Polonie gratiam & salutem. Tua probitate compta meorum principum consiliis acquiesco & CCC marcas recipiens hinc pacifice remeabo. Hoc Boleslaus Dux septentrionalis remandavit Cæsari. Boleslaus Dux Polonorum pacem quidem vult, sed non in spe denariorum, vestre quidem Cæsaree potestatis ire consistit vel redire, sed pro timore vel condicione mihi satis sufficit ad honorem, si pacem habuerimus & amorem. Sin autem hoc tibi non placuerit me poteris citius &c. Nec unum quidem poteris obulum invenire. Malo enim ad horam regni Polonie libertatem perdere, quam semper pacifice cum infamia retinere.

His auditis Cæsar urbem Wratislaviensem adivit, ubi nihil nisi de vivis mortuos acquisivit, cumque diucius ire se Cracow simulando huc illucque circa fluvium iter continuaret, & Boleslao sic timorem incutere & ejus animum revocare cogitaret, Boleslaus imo nihil omnino diffidebat, nec aliud legatis quam superius respondebat. Videns ergo Cæsar diu stando sibi potius damnum & dedecus, quam honorem & proficuum imminere, disposuit pro tributo nihil portans nisi cadavera se redire, unde quia prius superbe magnam pecuniam requisivit, ad extremum pauca querens neque denarium acquisivit & quia superbe libertatem antiquam Polonie subigere cogitavit, iustus iudex illud consilium facuavit, quia Cæsar cum satis copiosa confusione ad propria remeavit.

C c

lste

Iste Boleslaus cognominatus est Krzywousty, qui post bellum quod habuit cum Henrico Cefare, postea cum Bohemis, Pomoranis & Ruthenis multa bella prospere gessit atque gloriosus triumphavit.

ANONYMI

RERUM AB A. 1330. AD A. 1424.

GESTARUM

HISTORIA.

Anno Domini MCCCXXX. quidam miles nomine Felicivius natione Ungarus, feria tertia post conductum pasche irruit in Regem Carolum, volens ipsum cum uxore sua nomine Elizabeth, que fuit Wladislai dicti Loctec Regis Polonie filia & cum filiis trucidare, & amputans manum Regine dextram & ipsum Regem graviter ad manum vulnerans, solus miserabiliter ibidem concisus occubuit, pro quo scelere suus filius & filia & omnis totaliter parentela fuit miserabiliter trucidata.

Eodem anno exeuntes cruciferi cremaverunt castrum Wyżegrod in Cuyavia, multis nobilibus ibidem occisis, sed non sine magno detrimento suorum, nam pro quolibet capite nostrorum bene de ipsis VIII vel IX ceciderunt. Ipso in tempore cremaverunt castrum Nakel & acquiesiverunt Radezasz, etiam ipsorum castrum Radzeyow per nostros fuit crematum, & quia nullus fuit rebellans, quamvis multa damna in hominibus percepissent, tum cum victoria & prosperitate ad propria sunt reversi. In vulgo autem maximam sanguinis effusionem fecerunt, nam virum & mulierem, invenem & senem, pugnantes & vagantes, clericos & sacerdotes, omnes quos invenire poterant extinxerunt. Rex igitur Polonie Wladislaus, dictus Loctec videns tantam afflictionem sue gentis, congregata milicia totius Polonie & auxiliariis de Ungaria prope X millibus & aliis stipendiariis non paucis, venit tempore autumnali usque ad fluvium Drawanczam, illis ex alia parte fluminis consistentibus cum suo toto robore & obsistentibus & cum pluribus diebus quocunque nostri, illi ex altera parte contra nostros transierunt, & maxime in illis locis ubi vada erant, alias enim totum fluvium truncis exigonis & falcibus impleverant. Ad hec unius hominis simplicis vadum ostendentis consilium rex dimissis in latibulis prope duobus millibus expeditorum simulavit se prope Brodniczam cum toto exercitu velle pertransire, ubi ipsi barbati omnes insimul contra Regem conveniunt. Insidie igitur Regis fluvium transmeantes signum ostenderunt. Rex igitur qui ad tria bene millia erat a loco, concito gradu suo cum exercitu fluvium pertransiit & confictum cum suis avidius expectavit. Illi autem videntes quia virtuti Regis occurrere non valebant, in munitionibus se clauserunt & per fraudatores nostros agentes num potuissent tunc totam terram obtinere Dobrzinensem, terram & castrum & aliud castrum Bydgoszka sibi resignantes, datis sibi & suorum civitatum civium literis, super duos arbitros videlicet Regem Ungarie ex parte nostra

Ita & Regem Bohemie ex parte ipsorum negotium dimiserunt & acceptis treugis a festo sancti Luce Evangeliste usque ad festum sancte Trinitatis, Rex noster cum Rege Ungarie comparuit, & ipsi in termino nec Regem Bohemie adduxerunt, nec soli comparuerunt & sic per fas & nefas Regem Polonie de terra exegerunt, qui in eorum terra fere ad XX dies stetit & fere annihilata terra cum suis ad propria est reversus. Fertur autem quod in suo exercitu duo millia & centum galeatos habuit, aliorum eque armatorum prope XX millia, sagittariorum & aliorum fere XXX millia, itaque secundum veri relacionem exercitus polonicus estimatus fuit plusquam LII millia. Hic Rex Wladislaus faciens colloquium in festo sancte Trinitatis in Chaczin, filio suo Casimiro, qui duxerat filiam Gedimini Ducis Lithuanorum, maiorem Poloniam, Cuyaviam, Syradiam tradidit possidendam, interminans sibi & inculcans ut sicut ipse ita ille gades regni reformare debeat. Hic Cazimirus veniens in Poloniam fuit fere a possessione per quandam Vincencium Polatinum Poznaniensem, quem pater ejus prefecerat eisdem terris, preter Syradiam, impeditus, & nisi milites & civitatum cives fuissent, terram a Rege & a filio suo voluit alienare. Predictus igitur Vincencius regni pessimus defraudator & gentis, & impaciens hujus alienacionis, circa festum Beate Marie Magdalene callide & occulte Cruciferos adduxit, qui fere Cuyaviam & Wladislaw civitatem ceperant, nisi auxiliante Deo & propugnancium virtute fuisset defensata, ubi ipsi barbati fere ducentos homines amiserunt, tandem a civitate cum damno discesserunt. Supradictus igitur Vincencius ipsos barbaros caute in Poloniam duxit, qui Słupezam civitatem captam devastantes in Pisdri ubi tum temporis fuerat Cazimirus venire festinabant, ipsum preoccupare cupientes, sed Deo volente a civitate discesserat, quam etiam tunc per fraudem & negligenciam fidelium civium capientes, & pluribus occisis & cremata civitate, cum fratrum Monasterio, & pervagantes totam pene ex illa parte Warthe terram vastant civitatibus forensibus municipiis igne penitus concrematis nullo obstante, Vincencio pessimo fraudatore id agente, quamvis cum magno damno suorum, cum ingenti preda in Thoruyn sunt reversi, & non post multum tempus congregato exercitu copioso & stipendiariis de Reno & aliis partibus Allemannorum quam plurimis, Lanciam advenerunt, quam devastantes Syradiam ingressi Unyeyow civitatem & castrum & aliud castrum Szyradz & alias civitates cremantes, in Calis pervenerunt, quam duobus diebus oppugnantes & nihil proficientes, XL & pene plus de suis amissis in Thoruyn redierunt ubi etiam XX expeditorum amiserunt. Rex namque Polonicus Wladislaus, quamvis ipsis circa Lanciam occurrisset, tamen eos invadere non audebat, quia ipsum & in numero & in fortitudine quam plurimum excedebant, sed de Lancia ad unum vel duo millia semper ipsos sequebatur eorum debilitans vestigia, ubi etiam prefatum Vincencium de quo memoravimus per literas patentes advocans ipsum sibi & filio reconciliavit, qui Vincencius volens nomen pordere infidelitatis, ipsos barbaros & eorum exercitum exploravit sagaciter, & quamvis plures ipsos cognosceret & forciore, ne metum Polonis & Cracoviensibus & Sandomiriensibus & aliis incuteret, ipsos igitur nullos

esse & nihil posse proficere affirmavit, quamvis Reges auribus aliud inculcare non obmisit. Veniens igitur Rex in Cuyaviam, post eos circa Plowcze villam ultra Radzeyow sitam, Deo & beatis Martiribus Alberto & Stanislao se & suos recommendans, & translacione ejusdem sancti Stanislai cum ipsis confligit, & Deo & sanctis pontificibus atque Martiribus supradictis ipsum adjuvantibus, tanta fuit in eos cede debachatus & XX millia de ipsis prostravit, ut ipsemet Rex fateretur & omnes alii inter quos 700 barbari 900 galeati 600 ipsorum auxiliarii ceciderunt ex quibus alii barbari, alii stipendiarii de remotis partibus, alii Pomorani, Porussi & eorum nobiles terrigene capti, interquos quidam nobilis princeps nomine Rus in habitu eorum, ad quem tota vis belli & illius expeditionis pertinebat, fuit captus, & in Cracoviam ad quam cum exercitu venire conabatur, est deductus & in vincula totaliter est conjectus. Acta sunt hec anno Domini MCCCXXX primo.

Igitur ut ab omnibus communiter qui prelio interfuerunt affirmatur, si plures de venientibus a prelio & de prelio non fuissent, de illorum prope XL millium numerosa multitudine nullus pene anfigisset. Sepe dictus enim Vincencius ut totam opinionem omnis fraudis quam penes eum autumabant, nec non ut totam suspicionem tolleret, ipse bellum cum suis inchoavit, viriliter pugnavit & cum domino Rege & sui regni nobilibus fortiter decertans victoriose triumphum glorie de barbaris & eorum auxiliariis feliciter reportavit. Ambiguum igitur penes multos est, quod dictus Vincencius tantam fraudem & tam crudelem cladem sue genti fuisset molitus, cum in tam arduo negotio & necessario valde regno Polonie tantam gloriam duraturam perpetuum acquisivit. Nec hoc pretereundum est, quasi de non modico miraculo, quod cum tot de illis ruerint, de Polonis solum XII nobiles & de simplicibus prope XXX viri ceciderunt, ut limpidè agnoscamus, Deum cum suis sanctis pro ipsis pugnassee, ut in tanti prodigii monumentum a Polonica gente Deus sine intermissione in perpetuum collaudetur. Ipso igitur tempore audita strage barbarorum, circa festum beati Michaelis Archangeli una manu forti venit Poznaniam Rex Bohemie Johannes & oppugnavit eam cum machinis & fossoribus, sed militibus & civibus fortiter repugnantibus, 700 homines de suis perdens & plures de fossoribus amittens, machinas derelinquens, confusus cum magna tristitia Wratislaviam repedavit, sustinens damnum XX millium marcarum.

Anno Domini 1332. exeuntes cruciferi in cena Domini vallaverunt civitatem Biczyszczę, quam impugnantes quatuor diebus cum machinis & aliis instrumentis, eo quod pauci milites essent in ea, ipsam per traditionem aliquorum civium, septimo die obtinuerunt & Wladislavia junior sponte se subdidit eis. Milites igitur cum uxoribus & pueris ultro exulantes preter Albertum Palatinum dictum Koszcielec, qui in castro dicto Pakosze se cum suis recepit & dictis cruciferis se viriliter resistendo opposuit: alii omnes in Cracoviam ad Regem se contulerunt. Eodem anno circa festum beati Johannis Baptiste, Vincencius Palatinus inopinabiliter telo percussus interiit. Rex autem Wladislaus circa assum-

assumpcionem virginis gloriose iterum contra cruciferos est profectus, & quia fraudatores nusquam desunt, nihil circa ipsos valens proficere, treugas usque ad festum pentecostes interim consiliandi & de negotio colloquendi cum ipsis accipiens, in Poloniam maiorem remeavit, ubi fugitivos Duces Polonie regno incubantes aggrediens, decem & eo amplius ipsorum fortalicia concremavit & destruxit, Coszczam castrum quod plus genti Polonice imminebat cum exercitu vallans. Hi autem qui erant in castris conclusi de loci firmitate & virtute animorum confisi, non solum pacem non recipere sed rebellare fortiter contendebant, quod videns filius Regis excellentissimus Cazimirus, cum Ungaris & suis facto impetu castrum est aggressus & acquirens potenter, prope C homines ibidem interemit preter quos erant galeati, alii Szlesite, alii Bohemi alii Allemanni, multi nobiles viri, quorum nullum Dux Cazimirus permisit vivere, & sic pacato regno in Cracoviam rediit cum triumpho.

Mors Lokethkonis.

Heu tandem Wladislaus Rex Polonie dictus Lokethk eximius post multos agones, quibus contra hostes gentis Polonice viriliter decertavit, post multa certamina, victorias & triumphos de adversariis pro placito sumptos, pro voto adhuc viribus pollens anno etatis LXXIII. dominice autem incarnationis 1333. in magnam totius Polonie desolationem & tristitiam gentis decubuit, & cum se jam moriturum pensensset, fratri Helye ordinis fratrum predicatorum, viro conversationis laudabilis & in omni honestate comprobato, qui super ipsum de omnibus suis delictis Domini Pape dispensandi & absolvendi plenam & omnimodam habebat auctoritatem, humiliter extitit magna cordis cum contritione confessus, quem post hoc Spicimirus Castellanus & Jaroslaus Archidiaconus Cracoviensis, qui tunc infirmitati sue preerant, non sine magno fletu allocuti fuerunt hoc modo: Domine Rex, tu tuos nobiles, divites & pauperes, insignes & parvos, superbos & humiles, senes & juvenes, & quemlibet in statu suo sine molestacione qualibet in bonis & iuribus ipsorum vite tue temporibus decentissime conservebas: Ipsi te exigentibus tue gratie & benignitatis meritis, usque ad eadem tempora cum bonis & corporibus eorum nullatenus deserebant. Exhortare ergo eosdem nobiles tuos, ut filium tuum Cazimirus quem in successorem tuum & regni dimittis, dilectione & favore prosequantur. Qui licet jam quasi in virtute lingve & sermonis deficiens eosdem Spicimirus & Jaroslaus & alios circumstantes curialiter est affatus: O viri mihi & proli mee magni fautores, utinam filius meus exemplo meo vobiscum taliter conversaretur, crederem utique quod eum sicut mihi fecistis, diligeretis, attamen si secus fuerit quod absit, hunc vestre industrie & fidelitatis, quam semper erga me habuistis fiducialiter recommendo, sed quid pro ipso jam petam ignorans, de suo statu futuro vobiscum non faciam verba ista vice, & hoc dicens, filio suo Cazimiro ibidem presenti nobiles suos universaliter & omnimodum fidelitatem commendans obdormivit in Domino. Sic illud fulgentissimum sydus mortis caligine obumbratum magnum chaos errorum & licium reliquisset, nisi supernus

D d

Tytan

Tytan de radio a tanto fydere Polonice genti salubriter providiffet. Nam fuperbitem poft fe filium Cazimirum nomine dereliquit. Ille Wladiflaus, filius fuit Ducis Cazimiri terrarum Cuyavie, Syradie & Lancicia, cui Wladiflao inter fuos fratres terra in Cuyavie forte obven-
nerat. Hic Ducis Wladiflai Califfenfis filiam nomine Hedwigum in uxorem accipiens, poft mortem Ducis & eciam heredum majoris Polo-
nie dominium ibidem eft afsecutus, quod & multis tenuit annis. Tan-
dem fraude nobilium Polonie agente per Regem Bohemie Venceslaum non folum de Polonia & Pomorania fed eciam de fua forte & Syradia
& Lancicia, que fibi poft fuorum fratrum obitum obvenerant, nec uno
fibi relicto, fuit turpiter & fraudulenter ejeftus. Sic itaque terris or-
batus quamvis multorum amicorum auxilium poftulans eos adiffet, vanis
promiffis ipfum decipientes inanem & fpe vacuum per multa temporis
curricula toto orbe inftabilem divagari permiferunt, qui videns fe a
fuis omnino deftitutum, cum paucis fequacibus in Ungariam ad Ama-
deum quendam virum nobilem & potentem feceffit, cujus auxilio fed
magis divino, Cracoviam & Sendomiriam terras & alias omnes quas fu-
pra memoravimus, viriliter debellans obtinuit, Bohemos qui XVIII. an-
nis eas tenerant potenter evellens & ejiciens nunquam illuc poftea re-
verfuros, tandem per dominum Gerwardum Epifcopum Cuyavienfem im-
petrata corona regni apud Dominum Johannem Papam XXII, qua
etatis fue anno LX cum fua conforte Hedwige eft coronatus in Craco-
via, per dominum Janiflaum Archiepifcopum Gneznenfem & multos
alios Epifcopos, anno Domini 1320. & eandem coronam filio fuo Ca-
zimiro & ejus fuccefforibus feliciter dereliquit. Hic Wladiflaus inter
virtutum infignia tribus ultra humanam eftimacionem effloruit luculen-
ter, videlicet in infigni pietate, quia non coaftus aliquem morti tradi
juffit, in inftimabili humilitate, ut quid effer faftus aut fuperbia peni-
tus ignoraret, in indicibili paciencia, nam vindex effe non potuit, imo
fe injuriantibus humaniffimum exhibuit femper, hilarem ipfis faciem
preoftendens, quem Deus omnipotens poft mortem hoc munere predon-
avit, nam cum funus ejus multis diebus jacuiffet inhumatum, femper
tamen ejus facies acfi viventis incolumis apparebat.

Cazimirus igitur filius fufcepto regno ad inftinctum & preceptum
Caroli Regis Ungarie generi fui acceleravit coronari, videlicet per Do-
minum Janiflaum Archiepifcopum Gneznenfem, eodem anno Domini
1333. poft mortem patris in die beati Marci Evangelifte, in Cracovia
cum magna folemnitate extitit coronatus. Coronatus autem ftatim in
maleficos tantum defevit, ut in modico tempore multos eorum dele-
vit, dans merum pluribus, ut fe a furtis & latrocinii cohiberent. Unde
factum eft, quod omnes qui furtis & latrocinii interferviebant aut inter-
ceffione Baronum ad manfuetudinem funt reducti aut ftatim ad mor-
tem fuerunt perpetuo deputati. Anno Domini 1338. obiit Anna filia
Gedemini Ducis Lithuanorum uxor Cazimiri, III. Cal. Julii. Hec tan-
tum folaciis, choreis & leticie dedita fuit, ut quocumque equo vel curru
ibat, femper ante ipfam cum fambucis & tympanis & falis & cantilenis
& diverfis melodiis ibant canentes facis, multorum in fcandalum: hinc
eft

est quod satis portento & terribili fato ex hac vita decessit, tamen occulte religiosos & pauperes multum supportabat. Anno Domini 1340. Boleslaus Troydeni Dux Mazoviensis, princeps Ruthenorum, a suis propinato veneno circa festum annunciationis beate Marie ex hac luce migravit. Hic dicitur suis fuisse multum violentus ipsos capiens & pecuniam ab eis extorquens, filias eorum & uxores rapiens, easdem dehoneſtans, nec non & alias gentes sicut Bohemos & Allemannos super ipsos inducens, unde videtur quod compulsi tot injuriis talem sibi mortem propinaverunt. Audiens Rex Polonie eximius Cazimirus, quod ita vita decessisset, Russiam circa festum pasche in parvo numero intrans, Christianos & mercatores qui se in castrum Lywow receperant, caſtro cremato cum uxoribus eorum & pueris & rebus eorum usque in regnum suum deduxit, ubi spolia multa in argento, auro & gemmis, thesaurum multum nimis Principum antiquorum tollens, inter que erant aliquot cruces auree, in una quarum erat magna pars de ligno Domini, sancte videlicet crucis Domini, & duo preciosissima dyademata & una tunica valde preciosa, nec non & sella auro & gemmis adornata, his omnibus sublatiſ ad propria est reversus. Eodem anno circa festum beati Johannis Baptiste idem Rex Cazimirus congregans exercitum validum prope XX millium iterum Russiam intravit, ubi caſtella & munitiones ipsorum aliquot destruens, ipsos sibi subjecit, & quamvis Tartarorum prope XL millia & Ruthenorum totidem fuissent congregati tamen multi sunt interempti, videlicet per Mazovienses & forte divino auxilio magis percussi fugam inierunt, & sic Rex cum victoria & magna gloria propria est reversus sine omni lesione seu perditione suorum nobilium. Tandem Anno Domini 1370. die beati Leonardi confessoris Rex Cazimirus pro terrenis celestia commutans diem conclusit extremum, cui successit in regnum Lodowicus Rex Ungarie & regnavit super duo regna Ungarie videlicet & Polonie XIII annis. Post hoc decidit in lectum & mortuus est, post cujus mortem tanta mala in Polonia sunt exorta, ut vix ea calamus sufficiat exarare. Erat namque tunc in Polonia majori quidam Capitaneus Damarathus nomine, hunc nobiles terre de capitaneatu volentes propellere multa sibi prelia concitaverunt, cumque hoc nequirent efficere, in se ipsos conversi mutua se cedere amaricabant, strages hominum per plurimas faciendo, oppida ipsorum & villas atque munitiones ceteras concremando, predasque innumerabiles abigendo & inutiliter distrahendo: tunc enim bos vel vacca pro duobus grossis vendebatur, aries vel ovis five etiam hircus aut certe capra pro tribus denariis tradebantur. Fuerunt autem hujus dissensionis ceteris truculenciores Wierzytuta de Smogulecz, Jacobus Cusz de Golanza & alii, omnes possessores eorum caſtrorum que sunt in graniciebus Saxonie, ut est Uſcie, Babimost, Zbyszyn & alia multa. Sed & Bodzanta Archiepiscopus Gneznenſis pugnabat atque arma ſumpſerat contra nobilem Nicolaum heredem de Venemy, judicem majoris Polonie generalem, per quod omnes ville Archiepiscopales in districtu Znenenſi fuerunt per ignem penitus deſertate. Habita autem est hujusmodi dissensio usque ad Wladislaum Regem, de quo nobis sermo statim in sequentibus est habendus, tandem post mortem Lodowici quinque aut sex annis evolutis.

D d 2

Anno

Anno Domine 1386. postquam divine Majestati placuit finem imponere guerris & dissensionibus prenotatis, nobiles terre infimul congregati certabant de negociis regni, ut pacificum & tranquillum permaneret. Nam ut breviter explicem, adductus fuerat in Poloniam de Bohemia Sigismundus frater uterinus Wenceslai Regis Bohemie. Ille quia adolescens erat, & necdum regni negocia disponere valeret, eadem facilitate rejectus quam receptus, qui tamen Sigismundus postea copulatus matrimonialiter Marie Regine Ungariam est adeptus & hucusque adhuc superest. Postmodum nobiles de Polonia Johannem Ducem Austrie in Poloniam acciverunt, volentes eum Regem constituere ut preferetur, qui quia puer erat & ut dicebatur stratum Hedwigis Regine Polonie pueriliter agens turpiter concavavit. Erat autem Hedwigis Regina Polonie soror uterina Marie Regine Ungarie, filie videlicet ambe Lodowici Regis Ungarie, qui fuit Cazimiri Regis Polonie nepos ex forore, Johannes igitur Dux Austrie de Polonia est ejectus. Igitur his duobus principibus in regnum Polonie non receptis, legati solemnes de Polonia missi in Lithuaniam, rogabant Yagilonem supremum Ducem Lithuanie ut regni susciperet dyadema. Qui votis eorum annuens anno Domini supra scripto 1386. veniens in Cracoviam die beati Valentini presbyteri sacrum baptismum suscepit, & ex baptismo Wladislaus proprio nomine vocitatus, nam antea Yagilo Lithuanice vocabatur, hujus pater Helgorth vocatus qui habuit quatuor fratres Duces Lithuanie, quorum nomina habentur in versu subsequenti: Helgorth Keistuthy, Lubarth, Patriky, Naramuthy. Sed Keistuthy Vyrolidum & Coributh filios generavit, hunc quoque Ceistuthy patrum sibi offensum Wladislaus Rex Polonie in caloribus balnearibus suffocavit. Sed jam ad propositum redeamus, Wladislaus igitur sacro suscepto baptismate in continenti ibidem domine Hedwigi Regine Polonie est in facie Ecclesie matrimonialiter copulatus, & in Regem Polonie coronatus, post cujus coronacionem in Polonia ne unus quidem contra proximum suum ausus fuerat leviter vel mutire. Erat autem homo statura brevis, animo misericors, capitis calvicium quasi per totum habens, oculis serenus & blandus, vox ejus & loquela quasi vox tube grossioris, semper pacem & tranquillitatem diligens. Nam ecce jam quadragesimus primus regni ejus volvitur annus, in quo tempore cum nullo belligeravit homine, excepto prelio cum cruciferis subsequenti, omni tempore fuit sobrius, quia nunquam aliquem potum inebriativum preter solam aquam solitus erat bibere, fuit & non mediocriter devotus, nam singulis feriis sextis in pane solum & aqua consueverat jejunare. Sed in hoc solo desipuit, quia libertatem Ecclesiastice immunitatis infringens stationes ab Archiepiscopo & Episcopis extorquebat, nec non ab Abbatibus & prepositis monasteriorum, ab aliquo monacho tres aut quatuor aut plures dies, ab Episcopis autem unam aut certe per duas septimanas victualia requirebat, solitus autem erat habere in comitiva duo millia equorum cum fessoribus suis plus vel minus, per quod largas expensas una cum pabulis equorum, feno videlicet & avena, a monasteriis exigebat, nullus autem se audebat sibi opponere. Quo tempore ipsius nefandissima heresis surrexit in Bohemia cognomine Hussitarum,

tarum, nam anno Domini 1409. quidam Johannes cognomine Hufz de Hufzenice in Praga multos articulos heresim sapientes publice predicabat, quos conscribere vel enarrare non est presentis temporis, ipse autem Johannes Hufz ad concilium Constanciense personaliter evocatus, ibidem traditus propter hoc curie seculari, & ad quamdam columnam alligatus flammis igneis est penitus consummatus & nihilominus tota Bohemia nobiles videlicet & ignobiles & quedam civitates secte ipsius Joh. Hufz firmiter adheferunt, proptereaue Sigismundus Rex Ungarie volens de Bohemia heresim extirpare, nam & sibi regnum Bohemie post obitum fratris sui Wenceslai jure patris obvenerat. Sed Husfz noluert eum accipere proptereaue bellis adversus congregi attemptabat. Sed Husfz ipsum in preliis quinque vicibus confuderunt, exercitus ipsius eisdem quinque vicibus prosternendo. Ne igitur Wladislaus Rex Polonie heresim Hussitarum incurreret, prelati Polonie injurias hujusmodi tolerabant sibi necessaria omnia ministrando & non solum hoc, sed & ipse Rex decem aut XII equos nutriendos monasteriis cum duobus rusticis relinquebat, precipiens sub sua gracia regali seriose quatenus eisdem equis sufficiens fenum & avena pro pabulo ministrarentur. Et hec est maxima angaria & illibertas Ecclesie & contra illud quod canonibus cautum est, quod princeps secularis nec unam quidem micam de monasteriis debeat postulare, & quod soli Deo dicatum est amplius in humanos usus redire non debeat, & ad exemplum istius Regis ceteri principes in suis ducatibus monasteria spoliabant. Nam anno Domini MCCCCXXV. Johannes Dux Zaganensis monasterio sito in Zagano XV villas optimas vi abstulit, & pro mensa castri sui Zaganensis penitus usurpavit, & hucusque detinet usurpatas in sue salutis maximum periculum & gravamen. Nam diversas excommunicationi & interdicti sententias contra ipsum ob hujusmodi facinus promulgatas, datus in reprobrum sensum totaliter non advertit, per que fratres ejusdem monasterii Zaganensis compulsi sunt, quod dolendum est, per mundi partes diversas omnimodo exulare. Unde & supra factus Wladislaus Rex Polonie cuilibet Prelato monasterii loquebatur, ita dicens: si tu mihi dare noluieris que ego volo habere, ego accipiam tibi omnia bona monasterii tui, quod mea mihi tribuere contradicis; acsi patenter diceret: mea sunt omnia bona monasteriorum & Ecclesiarum in regno meo consistencium & non vestra. Sed hujus sermonis finem facientes ad sequencia festinancius conscribenda procedemus.

Anno Domini 1399. Domina Hedwigis conthoralis Wladislai Regis Polonie filiam generavit, cui nomen in baptismo Elisabeth imponitur, sed tamen in hac egritudine contabescens post tempus atque una cum filia est defuncta, & sepulta est in Ecclesia majori Cracoviensi miraculis corruscando. Post cujus mortem Wladislaus Rex duxit dominam Annam in uxorem, Cazimiri quondam Regis Polonie neptem ex filia consobrina domine Hedwigis proxime supra scripte, de qua consanguinitate est per Dominum Apostolicum dispensatum. Ex hac Domina Wladislaus Rex alteram filiam suscepit, quam in baptismo Hedwigim nominavit, que hucusque matre jam mortua in virginitate

E e

florida

florida permanet, patre nescitur quo animo eam marito tradere non curante. Tempore autem ejusdem Domine Regine Anne videlicet, factum est prelium cum cruciferis, modo qui sequitur subsequenti.

Anno Domini MCCCCIX. Wladislao Rege Polonie in Lancicia constituto, die beati Alexii confessoris ejusdem anni, facta est proclamatio a facie Regis ceterorumque principum, nec non & consiliariorum ipsorum, ut omnes nobiles terre parati essent una cum ipso Rege ad bella procedere, quod audientes Cruciferi de Prussia die assumptionis virginis gloriose ejusdem anni collecto grandi exercitu provinciam Dobrzinensem, que est pars Regni Polonie vicina terre cruciferorum, subintraverunt, Wladislao Rege tum in Lithuaniam exeunte ipsiusque provincie villas plurimas & oppida cremaverunt, magnam stragem hominum facientes, castrum in Dobrzin quod erat caput ejusdem provincie flammis penitus concremantes. Aliud quoque castrum Bobrowniki appellatum expugnantes, jure belli dicioni sue appropriaverunt. Tercium similiter castrum Zlothoria nominatum expugnantes, assumptis de Thorun mulieribus & puellis choros in cytharis, fistulis, cymbalis quoque atque tympanis & diversi generis musicis ducentes, quasi leti pro victoria castrum predictum Zlothoriam funditus everterunt, lateresque castri in Thorun deducentes pro fabrica Ecclesie beati Johannis Baptiste in dicta urbe constitute assignaverunt. Tandem flumen quod Wyssa nomen habet transgressi, castrum Bydgoszczam occupaverunt, ibidemque hominum non modicam stragem facientes villasque universas una cum oppido Bydgoszczam concremantes, predam permaximam ex eisdem rapientes in propria deduxerunt. Nakel quoque castrum munitissimum oppugnantes expugnare non aliquid valuerunt, sed villas districtus ipsius ignibus consumentes predas multas ad propria transduxerunt. Tunc Wladislaus Rex de Lithuania veniens cum exercitu Polonorum circa beati Michaelis Archangeli festum castrum proprium Bydgoszczam infra septem dierum spacium viriliter expugnavit, permittens libere exire Commendatorem cruciferorum cum suis ex eodem castro, & interim Conradus Dux Zlesie & dominus in Oleśniczka pro pace facienda inter Regem & cruciferos sagagebat, & ob spem concordie in Wenceslaum Regem Bohemie de alto & basso unanimiter compromiserunt, & ad festum nativitatis beati Johannis Baptiste proxime tunc secuturum statuerunt ad invicem treugas pacis. Sed cum in hujusmodi terminis treugarum pacis, predictus Wenceslaus Rex Bohemie per suum laudum sive arbitrium valuisset aliquid minime diffiniri, Wladislaus Rex Polonie per Mazoviam intravit fines Pruthenorum, habens secum in comitiva Wytholdum Ducem Lithwanie, & Tachtamyrzum Ducem Tartarie cum infinita multitudine Polonorum, Ruthenorum, Lythwanorum & Tartarorum. Anno Domini MCCCC decimo cum fines Prussie vastaret valide & civitatem Dambrowkam nomine muro circumdatam effregisset, irrumpentes in eam Lythwani cum Tartaris civitatem igne incendentes atque flammis concremantes muros ejus funditus, sed & in tantam debachati sunt crudelitatem ut in ea nulli parcerent conditioni, etati vel sexui. Nam sacer-

dotes

dotes, qui ut dicitur induti sacerdotilibus indumentis, ante fores Ecclesie in porticibus ejusdem Ecclesie residebant, Lythwani nihilominus peremerunt, rursusque ad populum civitatis conversi ipsum usque ad internecionem deleverunt, adeo ut nec infantulis in cunis depositis eorum immanitas parceret & ut dicitur Tarthari humanis carnibus vescerentur, nam & quartam partem corporis puerilis per pedem circa cingulum suspensam visi sunt plurimi de Tartharis portare. Magister autem generalis cruciferorum de Prussia audiens hec, duos gladios misit exercitui Regis nostri, unum videlicet Regi, alterum Wytholdo fratri ejus, postulans sibi locum a Rege futuri certaminis premonstrari. Sed dictus locus certaminis cum a Rege sibi fuisset minime premonstratus, sic in campo Grunwald congressi feria tertia diei divisionis apostolorum anni Domini MCCCCX. adeo crudeliter pugnaverunt, ut ipse magister generalis, Petrus nomine & mareschalcus ipse cum Commendatoribus diversorum castrorum, quorum summam in numero dicuntur fuisse LXX & omnes alii cruciferi cum exercitu ipsorum, quorum inestimabilis estimabatur numerus de Reno videlicet & Bavaria & de Austria Theutonicorum & de Anglia, nec non & de aliis mundi partibus, utpote de Lywonia & de Gallis, quorum summa dicebatur ad centum XL millia excrevisse. Omnes hi Regis Polonie & Wytoldi fratris sui nec non & exercituum ipsorum cruento gladio corruerunt atque penitus enecati de presenti seculo transmigraverunt, prout ex Regis epistola missa Episcopo Poznanienti perspicue colligitur, que talis est atque hujuscemodi continencie & tenoris: Wladislaus Dei Gracia Rex Polonie &c. Principi presuli eximio patri in Christo reverendo, Domino Alberto Episcopo Poznanienti nobis sinceriter dilecto detur.

Princeps presul eximie, pater in Christo reverende. Heri audientibus nobis missarum solemnibus magister generalis cruciferorum cum omni sua potencia quam habuit ad nostros appropinquans exercitus, sicutis nobiscum preliari & nostrorum fundere sanguinem, nobis & domino Wytoldo fratri nostro carissimo, duos gladios direxit, sic inquit: ecce vobis duos gladios dirigimus in vestrum subsidium, ut hodie per conflictum campestrem duellare debeatis nobiscum, & locum certaminis nobis indicare aut ipsum vobis indicendum requiratis. Quibus tandem in mansuetudine animi nostri respondimus: Gladios nobis per vos missos suscepimus, & sic suscipere volumus, vobiscum quia Christi nomine invocato per conflictum volumus decertare, locum autem certaminis vobis indicare non possumus neque scimus, sed omnipotens Dominus qui cuncta regit & disponit universa, locum in quo vobiscum pugnaturi sumus, jam vobis preparavit. Denique statim sine mora exercitibus nostris ordinatis & instructis, ipsos dimisimus contra hostes transituros in conflictum, ubi non in virtute brachii nostri vel gentium multitudine armatarum, sed solius Dei potestate & virtute, qui nos semper ab adversis dignatur preservare, paucis valde de nostris, nullis vero notabilibus interfectis, omnes exercitus inimicorum prostravimus, & ipsum magistrum generalem & mareschalcum Swarczybog cum aliis multis commendatoribus cruciferis pereminus, & captivos infinitos ad nostra tentoria deduximus & habemus.

mus captivos, inter quos Ducem Conradum juniorem Ducem Stetinensem, Cristoforum & alios hospites valde multos, quorum numerum ignoramus, recepimus & in captivitatem adduximus, sicque hostibus prostratis & in fugam conversis, qui remanserant superstites licet paucipfos in propria persona similiter insecuti, & insequi exercitibus nostris per quatuor milliaria mandavimus, ubi iterum infiniti ex ipsis fugientibus sunt perempti & alii in undis fugientes sunt submersi. Nos vero Deo nostro de triumpho nobis concessio gratias agentes, per duomilliaria aut ultra ipsos insequentes ad tentoria nostra rediimus sani & incolumes, nobis divina clementia favente & fortuna. Ideo paternitatem vestram petimus & hortamur, quatenus divinam clemenciam, que nos nullis nostris meritis precedentibus tantis donavit beneficiis deprecari velit, ut eandem in nobis continuare pietatem dignetur & concedere in hostibus incepte victorie triumphum consummare. Datum prope Hasterad in campo prelii nostri feria quarta in crastino divisionis apostolorum. Eciam feria sexta cum a civitate nostra hoyafteyn recedere volumus, venerunt ad nos nobiles cruciferorum & cives de districtu & civitate Huldensburg castrum bonum valde nostre subijcientes dicioni. Anno Domini MCCCCX. Hoc est autem exemplar litere Regis.

Igitur Wladislaus Rex post hec castrum Marienburg quod est principalis & quasi caput terre Prutenorum obsedit, & in ista obsidione XVIII hebdomadibus moram traxit. Tandem instantibus hyemis frigoribus a castro, licet inconsulte egerit, retrocessit, nam sicut hi qui in castro fuerant postmodum retulerunt, castrenses in lignis jam defecerant, propter quod oportebat eos gradus domorum castri penitus exfecare pro cibariis preparandis. Nihilominus tamen Rex & Wytoldus frater ejus iterum post IIII annos terram Prutenorum intraverunt, cumque essent in obsidione civitatis Brodnicze duo legati venientes de curia a latere Pape obsidium exsolverunt. De superscripta autem victoria possunt metra subsequencia recitari. Illustris princeps Wladislaus Rex Polonorum atque Lithwanorum dominus, princepsque Wytoldus, intrantes terram fecerunt maximam gwerram, annis milenis quadringentis quoque denis, luce sanctorum ter quatuor apostolorum, in Julii mense quorum perimiter ense, prava, perversa crucifera gens maledicta, anno post quarto cum populo rex venit altro, intravit terram multam habuit ibi gwerram, ipsorum muros concussit maxime duos, villas vastavit civitates igne cremavit. Item subsequencia metra idiomatis Polonici possunt similiter recitari &c. Precefferat autem eclipsis solis per quam hec omnino gwerra ex mutacione aeris dicitur evenisse, que sententia apud theologos est penitus frivola & inanis. Sed quia eclipsis solis contigit ante ipsam presentis negocii scripcionem duxi totaliter inscribendam. Igitur anno Domini MCCCCVI. feria quarta in crastino sancti Viti fuit eclipsis solis in climate nostro, apportata autem antea fuerat scedula quedam de Cracovia hujusmodi continencie & tenoris, de hac ipsa re fidem veraciter facientis cujus schedule tenor atque forma sequitur in hunc modum: Cras modicum ante horam decimam horologii si debite regestrabitur, eclipsabitur

psabitur sol, & incipiet in parte sua occidentali & erit a principio usque ad medium una hora quasi, & tantum a medio usque ad finem. Stabit ergo rota eclipsis a medio usque ad finem duabus horis & plus quam ad X puncta dyametri ejus. Itaque in medio eclipsis totus sol versus septentrionem obscurabitur, & modica pars a meridie prolongata apparebit non eclipsata, & erit in dispositione celi parte eclipsis media & Mars in quarto gradu ejusdem signi ascendentis, Saturnus in piscibus in domo que est domus Martis secundum Astrologos & Jupiter in medio celi. Eclipsabitur autem sol in cancro & est domus lune. Ecce ob hanc eclipsin quidam autumant supra scriptum bellum cum cruciferis evenisse, quod stare non potest, nam in sequentibus annis due eclipses similiter contigerunt & nihil horum penitus accidit, quia usque in presens tempus inter Regem Polonie & cruciferos sunt optime Treuge pacis. Anno enim Domini 1417. fuit eclipsis solis in crastino sancti Viti feria sexta hora quasi tertia me missam legente, sol fuerat obscuratus, & me terror nimius tunc invasit. Rursus anno Domini 1424. die beatorum Johannis & Pauli Martirum fuit eclipsis solis, sole jam vergente circiter ad occasum, & tempore modico perduravit. Sed jam ad gesta Polonica redeamus. Igitur post sepe fatum bellum habitum cum cruciferis de Prussia, Anna Regina Polonie conthoralis Wladislaus Regis Polonie non multo tempore supervixit, sed ad extrema perveniens in Domino obdormivit, post cujus transitum Wladislaus Rex duxit in matrimonium quandam nobilem Dominam Elisabeth, jam provectæ etatis feminam. Ipsa namque post mortem trium maritorum & Baronum se se immediate sequenti exitit viduata. Ipsam igitur Wladislaus in uxorem accipiens & forte per triennium sibi cohabitans, postea defunctam inveniens ecclesiastice tradidit sepulture, post cujus mortem Wladislaus Rex forte ex informatione medicorum quorundam sana doctrina est, quod senex vir ex juvene femina sobolem potest innumerabilem accipere, ut res est in proptulo. Abraham cum Sara centenarius Ysaac a domino impetravit, post obitum Sare accepta Cethura juvene muliere multarum gentium post modum sequentium ex eadem Cethura quinque filios generavit. Wladislaus igitur Rex quartam uxorem superinducens quandam Ruthenam adhuc in virginali pudicitia efflorentem ipsam baptizari fecit, nomenque ei in baptismo Zophia imponitur, post diem autem tertium baptizmi ipsius Wladislaus Rex solemnes nuptias celebravit, sicque demum eam in cubiculum introducens, cum ea intempeste noctis silencio obdormivit.

Anno autem Domini MCCCCXXIV. Zophia Regina Polonie filium genuit, cui Wladislaus in baptismo nomen paternum imponitur, post nativitatem autem huius pueri quedam propheta cujusdam Johannis Monachi per Regnum Polonie discurrebat, cujus prophete tenor de verbo ad verbum sequitur & est talis. Anno nativitatis Domini MCCCCXXIV. nascetur nova aquila se in ortu nidificans, tunc enim regnum leonis detrimentum patietur, in quod regnum hoc est leonis veniet lilium & stabit in agro regni illius inter spinas, que spine multum pullulabunt. Cui in oppositum de ortu solis veniet filius hominis, cujus regnum est in terra lune, ferens bestias in brachiis suis. Jam enim pel-

F f

lem

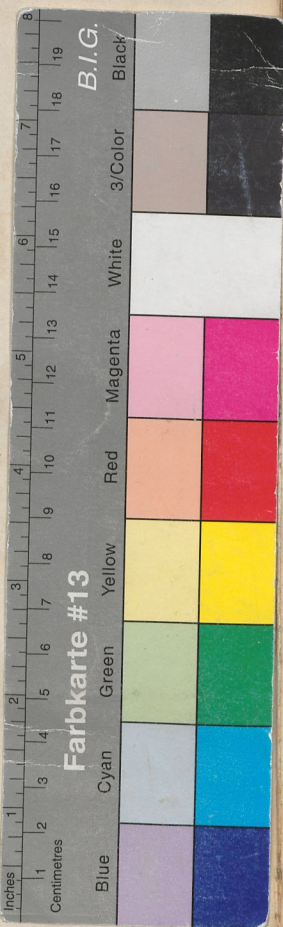
lem ejus dentibus suis dilaceravit, qui filius hominis pertransiet regna plurima & civitates sine adjutorio, & stabit in spinis regni illius & non pullulabit nec florebit lilium super eo, post que bella, pestilencia, fames procedet, alis extensis super solem cum multitudine pullorum fuorum & veniet in regnum leonis & videbit pullulaciones spinarum & flores liliorum statimque cadet in campo lilium & ejus coronam suscipiet filius hominis & primo florebit liliis florum & dominabitur dominis liliorum. Tuncque nova aquila iter magnum faciet usque ad caput mundi descender. In ejus appropinquacione caput mundi declinabitur & dominabitur orbi & Reges subjugabit qui omnes servient in obediencia ei, & tunc erit tranquillitas in universo orbe, & terra dabit fructus dignos opulencia ut ab evo mundi. Sic impleri dicitur propheta Johannis Monachi mystici. Sic dicitur explicio: nova aquila est filius regis Polonie in ortu solis, regnum leonis dicitur Bohemia que patitur detrimentum heresium, lilium id est Rex Ungarie veniet bellare, contra quem spine pullulabunt, id est adversarii quos hereticos dicunt, filius hominis dicitur Dux Lichwanie heres Russie habens regnum sub luna id est non in perfecta fide, qui feras seu bestias fert in humeris seu in brachiis id est virtute & potentia gentiles seu paganismum, & dilacerabunt ibi & nullus nocebit eis quia prelia obtinebunt, post que bella originis id est sub ortu solis Polonie aquila alis super solem extensis cum multitudine pullorum id est in numero Christianorum quorum fides sub sole leciior atque melior est. Veniet in regnum leonis coram quo lilium cadet, & ejus corona ponetur in filio hominis & aquila pertransibit mundum & dominabitur universo orbi & adorabunt eum omnes gentes &c. tantum est de ista propheta, que si vera contineat an falsa, lectoris est judicio relinquendum. Rursus autem Domina Zophia Regina Polonie anno Domini MCCCCXXVI. alterum filium est enixa cui nomen in baptismo imponitur Cazimirus, post cujus nativitatem pueri altera propheta sive presagium Antonii de Archo de Neapol data in comitatu Myrze prope montem Sybille fuit apportata, hujusmodi continencie & tenoris: Nunc explano nec non cano, quem Regem Deus dabit, qui tyrannos & paganos in brevi subiugabit, hic Soldanum tanquam vanum suo sternet pugillo, & tam magnus velut agnus captus ibit cum illo, Turcorum Rex ejusque grex sibi famulabitur, Rex Indorum vi fuorum ei suffragabitur, omnes Reges atque greges non adorantes Christum prosternentur & regentur per monarcham istum, archangelus & angelus pro ipso pugnabit, sua vita redimita multis annis durabit, Papa verus & sincerus per hunc Rome dabitur. Sancta Clavis atque navis Petri reparabitur, & in mundo tam jucundo fiet unum ovile uti fantur & prophantur prophete sibile. Nam Sibilla Tyburtina dixit, surget unus Rex Romanorum & Grecorum cui favebit omnis grex. Erit albus & sub albus cruce fultus & ense. Isque sponsam Christi tonsam exaltabit immente, vir maximus suis armis crucem tenet & ensen duplicatum sibi datum ex divino munere, tenens alta dextra parte regalique culmine albus equus multum letus sub armorum genere, vibrans ensen manu censa in armorum fulmine. Ecce ista propheta si vera continet lectoris est arbitrio relinquendum. Sed & ista propheta falsa omnino continet. Nam puer Cazimirus eodem anno circa carnis privium mortuus est.

N° 1133. 4°

X2369334

m.c.

VINCENTIUS KADLUBKO
ET
MARTINUS GALLUS
SCRIPTORES
HISTORIAE
OLONÆ
VETUSTISSIMI
CUM DUOBUS ANONYMIS
EX MS.
BIBLIOTHECÆ
EPISCOPALIS HEILSBURGENSIS
EDITI

GEDANI M D C C X L I X.